॥ ૐ ॥

શ્રી

પાટણકર કાવ્યમંજરી

ભાગ ૧ લો.

સુધારા વધારા સાથે

આવૃત્તિ બીજી.

લેખક અને પ્રકાશક,

વોરા ભોગીલાલ રતનચંદ પાટણવાળા.

હાલ-ઝવેરીવાડ સંભવનાથની ખડકી

અમદાવાદ

આવૃત્તિ ૨ જી — પ્રત ૨૫૦૦

સંવત ૧૯૮૮ — સને ૧૯[illegible]૭

કીંમત રૂ ૧-૮-૦

નેકનામદાર મહારાણા શ્રી વિજયદેવજી સાહેબ,
મહારાણા સાહેબ સ્વસ્થાન ધરમપુર.



અર્પણ પત્રિકા.

અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતીપાળ
વિદ્યાવિલાસી નેકનામદાર મહારાણ
શ્રી વિજયદેવજી રાણા સાહેબ

સ્વસ્થાન ધરમપુર

માનવતા નામદાર સાહેબ,

આપ નામદારમા દયા, પ્રેમ, વિદ્યા વિલાસિના, પરમાર્થ આદિ વિકસિ રહેલ એવા અનેક શુભ ગુણોથી મોહિત થઇ આપ નામદારના અલ્પ પરિચયમા સેવક આવ્યા પછી આપ નામદારે સેવકને આપના હૃદયમા સ્થાન આપવાની બતાવેલી ઉદારતા તેમજ સેવક ઉપર કરેલા અન્ય ઉપકારો માટે શુદ્ધ બુદ્ધિથી આપ નામદારને આ લઘુ પુસ્તક અર્પણ કરૂ છુ

હૃદય ઉદ્ગાર.

સ્વીકારી, કરો ઉપકાર,

કાવ્ય મંજરી—સ્વીકારી કરો ઉપકાર.

અખંડ પૌઢપ્રતાપી શોભો. ગૌબ્રાહ્મણ પ્રતિપાળ,
મહા પરાક્રમી સુર્યવંશી છો, ધર્મતણા રખવાળ
સ્વીકારી કરો ઉપકાર. ૧

કળા કોશલ્યે રાજ્ય ચલાવો, પ્રજાહિતે પ્રેમાળ,
ક્ષત્રિયવટમાં શૂરવીર શોભો, ધર્મ તણા અવતાર
સ્વીકારી કરો ઉપકાર. ૨

વિજયા દશમીના શુભ દને, દેવતા પશુ બળીદાન,
સદ્ગુરૂના સદ્ બોધેથી, અપાયા અભય દાન
સ્વીકારી કરો ઉપકાર. ૩

પરમ પૂજ્ય મર્હુમ મહારાણા, કરૂણા તણા અવતાર,
પ્રજા પીડ જે પ્રેમે ધરતા, એહના આપ કુમાર
સ્વીકારી કરો ઉપકાર. ૪

જૈન તણા આચાર્ય શોભે, વિજયકેસર સુખકાર.
સદ્બોધે સદવર્તન પામ્યા, બંધ કર્યો શીકાર
સ્વીકારી કરો ઉપકાર. ૫

વિજયદેવનું નામજ શોભે, છો વિવેકી ગુણવાન
વિદ્વાન જનોની પીડજ હરતા, દઈને આદિરમાન
સ્વીકારી કરો ઉપકાર ૬

પ્રજા તણું દુર દારીદ્ર કરવા, યોજ્યા ઉપાય રસાળ,
શુભ જ્ઞાનના શુભ પ્રયાસે, ઉપજાવ્યું અતર વ્હાલ
સ્વીકારી કરો ઉપકાર. ૭

દીન જનોને દાનજ દેતા, ધરીને અતર પ્યાર,
શુદ્ધ ચારીત્ર સયમ શોભે, શોભે ઉચ વહેવાર,
સ્વીકારી કરો ઉપકાર ૮

એવાં ઉત્તમ ગુણોથી મોહી, પહેરાવુ મનગમાગ,
આપ કરી કાવ્ય મંજરી આજે, ખુશી થતો તન બાળ
સ્વીકારી કરો ઉપકાર. ૯

આપ નામદારશ્રીનો સદાનો કૃપાભિલાષી
કવિ ભોગીલાલ રતનચંદ વોરા.
(શ્રી મુંબઈ જીવદયા મંડળીના ઓન. ઉપદેશક)

ઘણુ જીવો પ્રજાપ્રીય મહારાણાશ્રી વીજયદેવજી મ્હારાજ.

લાવણી

મા' રાણાશ્રી તખ્ત નશિન થઈ, પ્રજા સેવા કીધી સારી
વર્ણન તેનું જૂજ બુદ્ધી, કરવા મરજી થઇ મ્હારી
પ્રજા તણી પીડા દીલ ધરતા, પ્રજાના દુખે દુખી થાય
વિજયદેવજી મા' રાણાનો, વિજય હમેશાં પ્રજાગાય ૧
રાજ્યતણા શુભ ચિંતક સાચા, દિવાન બહાદુર બહુ વખણાય
નામ અનોપચંદ સુંદર શોભે, કવિ મુરબ્બી સાચા ગણાય
દીનજનોની દાઝજ જાણે, ન્યાય પરાયણ સદા દેખાય
વિજયદેવજી મા'રાણાનો, વિજય હમેશાં પ્રજા ગાય. ૨
કોઇ જાતના કર વેરાથી, પ્રજા બિચારા ન કચરાય
દવાખાનુ અને સ્કૂલોમાં, દવા કેળવણી ફ્રી દેવાય
કઇક વિધવા દુખી બ્હેનોને, રોજી સ્ટેટ થકી બંધાય
વિજયદેવજી મા'રાણાનો, વિજય હમેશાં પ્રજા ગાય ૩
દેવ સમું છે નામજ સાચુ, દાન દેવામાં બહુ દાતાર
જ્ઞાની વિદ્વાન કવિજનોને, કરતા પ્રેમે બહુ સત્કાર

બ્રહ્મચર્યનો સદ્‌ગુણ સાચો, દેખી દીલડું બહુ હરખાય
વિજયદેવજી મા'રાણાનો, વિજય હમેશા પ્રજા ગાય ૪

જીવદયા પર ધરતા પ્રીતી, રાખી અંતર શુદ્ધ રસાળ
જીવદયા મંડળી મુબાઈની, પેટ્રન થયા પ્રેમે ભૂપાળ
પશુ બળીદાન બધજ કીધા, પર્યુષણે હીંસા નવ થાય
વિજયદેવજી મા'રાણાનો, વિજય હમેશા પ્રજા ગાય ૫

અનેક જાતના શુભ કૃત્યોથી, દેશોદેશ યશ વખણાય
પર પીડામા મદદ કરતા; જાણે બીજો વિક્રમ રાય
અનેક જાતના સદ્‌ગુણોથી, અન્ય દેશના લોકો ન્હાય
વિજય દેવજી મા'રાણાનો, વિજય હમેશા પ્રજા ગાય ૬

અમલદારો બીજા પણ સારા, પ્રજા દુખમાં કરતા સ્હાય
ઉંચ જ્ઞાનની ઉંચી ભાવના, ઉંચ કેળવણીના જ,પસાય
ધર્મપૂરમા રામરાજ્ય છે, મળે નહી કોઇને અન્યાય
વિજય દેવજી મા'રાણાનો, વિજય હમેશા પ્રજા ગાય ૭

રાજ્ય માતા મનહર કુંવરબા. વસે અંતર ભક્તી ઉલ્લાસ
દીન જનોપર પ્રીતી ધરતા, સત્ય નીતીના સદગુણ ખાસ
અખંડ સૌભાગ્ય સુખ ,સાપડજો, દીર્ઘાયુષી રહેજો સદાય
વિજય દેવજી મા'રાણાનો, વિજય હમેશાં પ્રજા ગાય ૮
સુર્યવંશીનું તપોસિંહાસન, ઘણું જીવો મુજ ભુપાળ
ઉદારતા કીધી મુજપર બહુ, ધરતા અંતર વાત્સલ્ય વ્હાલ

જેવો ચાહો છો આજે મુજને, તેવો ચહાજો નિત્ય સદાય
વિજયદેવજી સાંરાણાનો, વિજય હમેશાં પ્રજા ગાય ૯
ભૂલ ચૂકની ક્ષમાજ યાચુ હોંજો, મન વંછિત સૌ કામ
રાખ્યા પતિશ્રી રક્ષા કરજો; હોજો અમર અવનીમાં નામ
દિર્ધાયુષ્ય ઈચ્છુંછું રાજવી રાજ્ય કુટુંબ રહો સુખી સદાય
કહે ભોગીલાલ સદા આપનો વિજય દેશો દેશ ગવાય ૧૦

લી.

આપ નામદારનો સદાનો કૃપાભિલાષી
કવિ–ભોગીલાલ રતનચંદ



સુર્યકુળ તિલક ધર્મપુરના મહારાણા

નો

સંક્ષીપ્ત ઈતીહાસ

હરીગીત છંદ

ચિતોગના મા'રાણા કુળમાં, સુર્ય વંશ કુમારશ્રી
શિશોદીયાની કીર્તીમા, શોભા વધારી રામસી
અજીત ભુ મેવાડની એક, લીગ દેવ પ્રતાપની
સુર વીર પુત્રો વીર ભુમીના, અચળ સુખની વાસની ૧

મહારાજ કુંવર રામસીએ, સૈન્ય સાંમત સાહયથી
સ્થાપવા નવી રાજધાની નીકળ્યા ચિતોડથી
બાર સેંકે બાસઠ ઈસ્વી સને કુકણુ સ્થાનમાં
પધાર્યા કુવર રામસી મહા, શાંતના મેદાનમાં ૨

ઉતર કુકણુમા દેવાગરિનું, રાજ મહા વિશાળ ત્યાં
આણુા યદુ વંશ [illegible] રાજાની સદા વરતાય જ્યાં
વિખ્યાત [illegible] તે, દેવ ગિરીનું પર્વ [illegible]
રામ નગરને [illegible] રાજ ધાનીમા.

ફુકે વાવટો વીજયનોને, રાજતંત્ર જમાવિયું
રામ નગ્રને સ્થાપિને નીજ, નામ સ્મર્ણ રાખિયું
વજિર અલ્લાઉદ્દીન મુગલનો, સેન્યા લઈ આવ્યો ચડી
યાદવ કુંકણ ધ્વંશ કરિને, જીતિ લેવા તે ઘડી ૪
રામસીં મહારાણાજીએ, ક્ષત્રી બીરદ પાળિયું
રક્ષણ કર્યું રણમાં ઝુંઝી, સુર્યવંશ ગૌરવ રાખિયું,
બચાવ્યો યાદવ વંશ રાજને, કાકુર મ્લેછ વજીરથી
નાશ કીધો મ્લેછ ફોજનો, બાંધીયા જંજીરથી ૫
યુધ વીજયી રામસીંહજી મુગલથી સન્મુખે રહ્યા
ક્ષત્રીનું તેજ બતાવીને, શત્રુને ભુશયાયી કર્યા
દેવગિરીના રાજ વંશને શરણ આપી સાચવ્યો
મ્લેછ કાકુર દીલ્લી વજીરને, દેશમાંથી દુર કર્યો ૬
પ્રસરી કીર્તી પુર્વજોની, દેશની દુગ્ધા હરી,
વિધર્મીના અતીત્રાસમાં, નિજ ધર્મનિ રક્ષા કરી,
આસ્સે બાસઠ ઈસ્વીસને, થી પંચાણુ સાલમાં
રાજ સ્થાપી વીચરીયા શ્રીરામ કૈલાસમાં. ૭



મહારાણા શ્રી જયદેવજી

દોહરો.

સુર્યવંશિ મહારથિ તણો, અલ્પ કરૂ ઉલ્લેખ
સુર વિરો મણિ મુગટમા, શોભે સુવર્ણ રેખ

હરીગીત છંદ

રામ નગરના મહારાણા શ્રી, જય દેવજી ભુપતી
સૈંકે પન્નર એકત્રીસને, આણ ગગનમા ગાજતી
સુલતાને દેવ્યત દેખતા પછિ, દેવ સબોધણ કર્યું
ગાદિ પતિ મા'રાણાઓનું, નામ દેવ પદે ધર્યું.

છપ્પો.

આદિલશા સુલતાન, બજાપુર રાજતણાએ
અહમદ નગર સુલતાન, શાહ નિજામ કે'વાયે
ગુર્જરના સુલતાન, મુજફર શાહ પ્રતાપીક
ઉતર કુકણ દેશમા, સલ્તાનના માલીક
નદિ કાંઠે બદરો, સત્તા પોર્ટુગિજ રાજની
જામિ પ્રભા સર્વપર જય દેવ મહારાજની

લાવણી

ચાલ સવઈયા એક ત્રીસાની—

પોર્ટુગીઝ આદિ સુલતાનો રીઝવતા મા'રાણાને
શરણુ લેતા મદદ દેતા, તોડી ન શકતા આણને ૧

નિજ શક્તિથી પ્રભાવ પાડયો, ગાજી રહ્યા કુંકણુ દેશે
અવર રાજા માગે સાહયતા, પ્રસરી કિર્તી ચૌ' દીશે ૨
મહારાણા શ્રીજગતસીંહજી, શિશોદીયા કુળ પ્રભાવક
સુર્યવંશી પ્રભાવશાળી, સુર્યદેવના ઉપાશક. ૩
સુર્યદેવનાં દર્શન કરીને, અનજળને લેતા મુખમાં,
અડગ ટેક તે પુરણ પાળે રહેતા નિજ આતમ સુખમાં ૪
મુજફ્ફરશા સુલતાન ગુજ્જરના, જીતી શકયા ન ફિરંગીને
પોર્ટુગીઝને શાશન દેવા. મદદ માંગી સુલતાને. ૫
મુજફ્ફરશાની મદદ માગણી, રાણાજીએ સ્વીકારી'
ગણા આગ્રહથી ખંભાત નગરે તેડાવી થયા આભારી ૬
મહારાણા શ્રીજગતસીંહજી, ખંભાત નગરીમાં આવ્યા
સમય હતો વર્ષા રૂતુને સુરજ વાદળે ઢંકાયા ૭
સુર્ય દર્શનની ટેકીવંતા વીન દર્શને રહે ઉપવાસે
મુશળધારે મેહ વરશંતા સુર્ય રહે વાદળ વાસે ૮
આઠ દીવસ ઉપવાસથયા જાણી મુજફ્ફર સુલ્તાન કચવાણો
મહારાણાને આવી વીનવે, ઇષ્ટદેવ કેમ રીસાણો ૯
ઇષ્ટ ઉપાસના સાચી હોય તો સદા દર્શન આપે તમને
આજ તમારા ઇષ્ટદેવનાં દેખાડો દરશન અમને ૧૦
જગતસીંહજી મા'રાણાએ વચન સુણી આવ્યા હેઠા
સ્નાન કરી પીતાંબર પહેરી, ચોગાનમાં આવી બેઠા ૧૧

ધોધમાર વરસાદ વરશતો અસાન, વાળી ધ્યાન ધરી
કરી પ્રાર્થના સુર્યદેવની આરાધના મનમા ઉચરી ૧૨
દ્રઢ ટેકની દાદ સુણીને, સ્થભણુ મેઘ થયો ગગને
વાદળ વીખરી સુર્ય પ્રકાશ્યો, દર્શન કરી નમ્યા ચરણે ૧૪
એક ઘડી પ્રકાશ પાડી પછી વાદળમા વીહારી થયા
મહારાણા ઉઠી આસનથી, સીધા રાજભુવનમા ગયા ૧૩
અવીશ્રાંત થઈ પછી વૃષ્ટી ગગન ઘોર અધકાર થયો
ભોજન કીધુ ભાવ ધરીને, રાણાજીનો ટેક રહ્યો ૧૫
મુજફ્ફરશા તો અચરજ પામ્યો દેવ સબોધીતનામ ધર્યુ
નામ જગતસિ બદલી દઈને જયદેવ નામ પ્રસિદ્ધ કર્યું ૧૬
સુર્યદેવનો પ્રભાવ દેખી, મુગલરાજ તો હરખાયો,
રામનગ્રે મા'રાણા નામને દેવ શબ્દ ને જોડાયો ૧૭
રાજ અવધ વલસાડ તાલુકે, ભુત્મરના પ્રગણા સુધી
દક્ષીણમા વસાઈના છેડે, રાજતણી સરહદ કીધી ૧૮
પદરમે એકત્રી ઈસ્વીસવથી પદરસેને એશી,
નિર્ભયરાજ અમલ સ્થાપી થયા, જય દેવરાણાડેલામી ૧૯



મહારાણા શ્રી ધર્મદેવજી

૩

મનહર છંદ.

મહારાણા ધરમદેવ, જગતમાં નરદેવ
નર નારી કરે શેવ ગાદીયે બીરાજીયા
સને સત્તર ચોસઠથી સતર ચોસીતેર
સુધી રાજ કરી પછી સ્વર્ગમાં સિધાવીયાં ૧
રાજયોગી અભેનાથ, એ ગુરૂએ ઝાલ્યો હાથ
નીજમાતાનાએ ભ્રાત રાજ કરે શેવના
માંડવીના રાજતાતવી રમહાડાની જાત
ગુરૂવર્ય અભેનાથ વીરમ ધર્મ દેવના ૨
ગાદીએ બીરાજ્યા પછી માધુરાવપેશવાથી
મોટી લડાઇ કરીને-રામનગ્ર સાચવ્યું.
પેશ્વાઓને પાછા પાડયા દેશમાંથી હાંકી કાઢયા
યુદ્ધ કરીને પછાડયા સુરાપણ દાખવ્યુ, ૩
નીજ નામનું સ્મરણ રે'વા વસાવ્યું નગર
સતર છાસઠ સન ધર્મપુર વાસવ્યું
વંશનીવધે આબાદી અમર તપો એ ગાદી
સુર્યદેવની પ્રસાદી રવીકુળ ઉજવ્યું ૪

(૪)

મહારાણા શ્રી વીજયદેવજી ૧ લા

હરીગીત છંદ

વીજયદેવજી બાળરાજા ગાદિપતિ લઘુવય થયા
દ્વાદશ વર્ષની ઉમરમા તે રાજ લક્ષમી ને વર્યા
નીપુણ કીધા માતાજીએ ન્યાય નીતીમા દબ્યા
સાસન્ન દોરી હાથ લીધી રાજમાતા બાઇબા ૧
માંગજ ગણુપત રાવ ગાયક વાડથિ મીત્રઇ હતી
રહેતા ઘણું સહવાસમા પેદાસ ખર્ચિ મા જતી
વડોદરા મહારાજ તુલ્યની બરોબરિમા રહે સદા
મહારાણા વિજય દેવજિ રેતા આનદિ સર્વદા ૨
બળવાનને ઉદારતા ના, ઉચ્ચ ગુણ ઉરે ગ્રહ્યા
અન્યાઇ અત્યાચાર દુર્ગણુ રાજથી દુરે કય
કસાઇ ખાના સુરતમા તે બંધ સર્વ કરાવિયાં
અનાથ મુગા પ્રાણીઓને મરણથી ઉગારીયા ૩
સ્થાપક શેહેજાનદ સ્વામી ના રણુ સપ્રદાયના
પધરાવ્યા ધર્મપુર નગ્રે લાવિ અતિશે ભાવના
અઢાર સઇકે પટ સન્નેથી અઢાર છપ્પન વાસમાં
અર્ધો સઇકા રાજ કીધુ વિચરીયા કઇલાસમાં ૪

અહીંસા તરૂમુળ ના પોશનારા
પુરા રાજ યોગી અભે નાથ સારા ૩
ગુણી બોધ આપે મયાળુ દયાળા
રૂડા નીતિ પંથે ચડાવે કૃપાળા
છુટે મુખથી જ્ઞાન વારી નિધારા
પુરા રાજ યોગી અભે નાથ સારા ૪

હતા સીધ સાચા ત્રિકાળીક જ્ઞાની
રહે રાજની સાહ્ય માં પ્રેમ આણી
મહારાણાના હીત ને ઈચ્છ નારા
પુરા રાજ યોગી અભે નાથ સારા ૫

ઘણી વાર એ રામ પુરી બચાવી
ઘણી વાર વેરીનિ ફોજો હઠાવી
સદા ભુત ભાવી તણા જાણનારા
પુરા રાજ યોગી અભેનાથ સારા ૬
અતી આવતી આફતો ને નિવારી
હતા ઈષ્ટ સ્થાને ગુરૂ ભાવ ધારી
પુના પેશવારાજ ના પુજય પ્યારા
પુરા રાજ યોગી અભે નાથ સારા ૭

૭

વર્તમાન મહારાણા શ્રી
વીજયદેવજી બહાદુર

છપ્પો

જીવ દયાનો સ્થભ રાજમા રોપી દીધો
અભે દીયો હુકકમ રાજમા જાહેર કીધો
ગૌબ્રામણ પ્રતિપાળ ક્ષત્રિનો ધર્મ સભાળ્યો
કીર્તિ ગૌરવનો ધ્વજ અવર રાજ્યોમાં ધાર્યો
થયા નહિ થાશે નહિ નૃપ વિજય દેવ સારખા
અભય ઘોષણ ગડગડે ભોગિલાલે પારખ્યા ૧

હરીગીત છદ

કીરણ ભાસ્કર જ્યોતીઓ ઉદ્યોતમા પ્રકાશતી
અલકા પુરીના તુલ્ય ધર્મપુર નગ્રી ભાસતી
ધર્મપુરમા ધર્મરાજ છે અચલ ન્યાયી શાસને
મહારાણા વીજય દેવજી અમર તપો સીંહાસને ૧
નરેદ્ર ભારત દેશ મંડળે ધર્મને પ્રગટાવિયો
સુર્યકુળ મુગટમણી લવ કુલ વશ દીપાવિયો
અનેક પ્રાણી અનાથનો ટાળિ દીધો છે ત્રાસને
મહારાણા વીજય દેવજી અમર તપો સીંહાસને ૨
અખડ પ્રૌઢ પ્રતાપી કીર્ધુ દીપના ભુપાળ છો
ખ્યાતણા દરીયાવ છો ગૌરક્ષના પ્રતિપાળ છો

ઊદારતા દીનો પ્રત્યે ભુલાવે કુન્તા પુત્ર
મહારાણા વીજય દેવજી અમર તપો સીહાસને ૩

શરણુ દેતા કદર કર્તા વીધ્વતા સુખ વાસની
વીદ્યા તણા મહાદાનમાં શોભા વધારી રાજની
દાનેશ્વરી છો ભોજતુલ વીક્રમ સમા દુખ ભંજને
મહારાણા વીજય દેવજી અમર તપો સીહાસને ૪

આશ્રિતોના પ્રેમાળ ક્ષત્રિ રાજ ભુષણ આપ છો
અનાથના છો નાથરાજા અભય વચની તાત છો
પુણ્ય કુંજના કીર્તિ પુષ્પની ફેળાવિ છે સુવાસને
મહારાણા વીજયદેવજી અમર તપો સીહાસને ૫

રાજ સ્રષ્ઠો સ્થંભના આધાર છો ધરણી ધરા
કરે સાહ્ય ચોભુજ દેવતા સુખિ રાખે જગદીશ્વરા
દીર્ઘ સુધી રહો જગતમાં શેવા સમર્પો દાસને
મહારાણા વીજય દેવજી અમર તપો સીંહાસને ૬

યુવરાજજી અમર તપો રાધા પતિ રક્ષા કરે
અંગે સદા આરોગ્ય રહે પ્રમેશ્વરા પિડાહરે
વાધો સદા માયાળુ માતના લાડ કોડ ઉલ્લાસને
મંહારાણા વીજય દેવજી અમર તપો સીંહાસને ૭

ભોગીન્દ્ર કવિનું શીર તે નરનાથ તમ ચરણે ધર્યું
પારશમણીનો સંગ થાતાં લોહ કંચન મયી થયું
ધર્મ રાયના દર્શનનો ઇચ્છું સદા સંહવાસને
મંહારાણા વીજય દેવજી અમર તપો સીંહાસને ૮

છપ્પો

વિજય દેવ મહારાજ રાજના ધર્મ ધુરધર
ભોજ સમાદાતાર અવનીમા આવ્યા ઇદર
પરદુખ ભજન નાથ વીર છો વીક્રમ સરખા
ભીમ સમા ભડવીર ભોગીદ્ર કવિએ પરખ્યા
પ્રજા પાળ ભુપાળ છો રઇયતને સુખ આપના
છત્ર છાયા જગદીશની આશ્રીતને નિવાજતા

૨

ધર્મપુરનુ નામ અમર અવનિમા કીધુ
દયાદાન દરિયાવ અભયનુ દાનજ દીધુ
જીવ દયાના તાત નાથ અનાથ જીવોના
નિર્ભય કીધા જીવ નિવાસી ગાઢવનોના
અમર પડો વજડાવિને વરતાવિ છે આણુને
ભકિત ભોગીલાલની ઉગાર્યા કઇ પ્રાણુને

૩

ગધાપતિ મહારાજ આપની ઇચ્છા પુરજો
દધિ સુતા રહો સ્થાઇ સદા ભડારને ભરજો
દીન કર રહી સતેજ રાજનુ તેજ વધારે
રામ રાજયનો ન્યાય નીતિની સુગધ પ્રસારે
પુત્ર કલત્ર સુખિ રહો તનમન પિડાહરો
દેવ દાનવ કુળ દેવતા નવ ગ્રહો રક્ષા કરો

લી આપ નામદારનો નમ્ર સેવક

કવિ ભોગીલાલ.



પ્રસ્તાવના

આ પાટણકર કાવ્યમંજરી જેવા અગાઉથીજ લોકપ્રિય થએલા પુસ્તક ને વાસ્તવિક રીતે પ્રસ્તાવનાની જરૂર ખાસ ન હોય છતાં પુસ્તકને આરંભે પ્રસ્તાવના હોય તે રૂઢી ખાતર મારા પરમ મિત્ર ભાઈ શ્રી ભોગીલાલની ઈચ્છાને માન આપી લેખક અને તેની શક્તિનો પરિચય કરાવવાના મારા પ્રાથમિક હેતુથીજે હું આ પ્રસ્તાવના લખું છું. વાંચકને તેવી પ્રસ્તાવના દોષરૂપ જણાય તો હું ક્ષમા યાચું છું.

જો કે કવિ ભોગીલાલની આ કાવ્યમંજરી તેમજ તેમનું અત્યાર સુધીનું કવિ અને સમાજ સેવક તરીકેનું જાહેર જીવન તેમની શક્તિનો ખ્યાલ આપી શકે એમ છે સાક્ષરી દુનિયાનું દૃષ્ટિબિંદુ ગમે તે હોય છતાં કવિ ભોગીલાલની કાવ્યશક્તિ એ જાહેર પ્રજામાં જે રસ રેડયો છે તે આધુનિક કવિવરો ભાગ્યેજ રેડી શકે છે. સાહિત્યની હાલની દિશા બદલાઈ છે. તેની સાથે કાવ્ય પદ્ધતિ પણ વિલક્ષણ બની છે હાલના ઘણા કવિઓની કૃતિ કેવળ તેમને જેમ આનંદ આપનારી જણાય છે. એટલે સામાન્ય જનતા તેમાં એકસરખો રસ અનુભવી શકતી નથી તેમાં દોષ કદાચ તે મહાકવિઓનો નહોય પણ જનતાની સામાન્ય રસજ્ઞતા તે મહાકવિઓ ધારે છે તેટલી સૂક્ષ્મતો નથીજ

અને કદાચ તેને પરીણામે તેવી કૃતિઓ જનસમુહના મોટા ભાગને નિરસ, કિલષ્ટ અને વિલક્ષણ ભાસે છે. મહાકવિઓ તેમજ સાક્ષર વર્ગ એ વાત સ્વીકારે કે ન સ્વીકારે છતા વસ્તુસ્થિતિ તેમજ છે તેમજ ઘણાએ કાવ્યો અણુ વચાએલા અને અણુસમજાએલા પડ્યા હશે એક કાવ્ય વાચક સરળતા સમજી કે ગાઈ ન શકે તે કાવ્યમા ગમે તેટલુ પાડિત્ય અર્થ ગાભીર્ય અને અલૌકિક રસ હોય પણ તે નિરર્થક છે કવિઓએ એટલુ તો અવશ્ય જાણવું જોઈએ કે તેઓના કાવ્યની કસોટી જનતા છે કાવ્યો કે અન્ય સાહિત્ય બહુ ભાગે લેખકના સતોષના કરતાં વાચકના સતોષ માટે લખાય તોજ લેખકના પરિશ્રમ સફળ થાય. કવિ ભોગીલાલની કૃતિઓ તેમજ તે કોટિ કવિઓની કૃતિઓ વાચકને સતોષ આપનારી હોવાથીજ જલદી લોકપ્રિય થઇ પડે છે આ કાવ્યમજરી તેવો એક નમૂનો છે. અને લોકોની અભિરૂચી કોઇ જાતના કાવ્યો તરફ વિશેષ છે તેની પણ સાબીતી છે

જેમ પદ્યમાં ભાષા અને વિચારોની નૈસર્ગિકતા આજે સરળતા આજે લોકપ્રિય થઈ છે, તેમજ પદમાં પણ નૈસર્ગિતા તથા સરળતા આદરણીય છે. હૃદયના ભાવોને ભાષા દ્વારા વ્યક્ત કરવામા જેટલી કૃત્રિમતા અને કલષ્ટતા હોયજ તેટલી તે કૃતિમા અરસિકતા આવે છે તે નિસદેહ છે સાક્ષરમંડળમા તેઓ ભલે કદાચ કિંમતી લેખાય પણ સામાન્ય જનતામા તે કદી લોકપ્રિય થાય નહિ કાવ્ય-

જીવદયાની પ્રવૃત્તિના ખરા આગેવાન છે તેમણે કવિ સોગીલાલની આ ઉત્તમ શક્તિને જીવદયાના પવિત્ર કાર્ય તરફ વાળવા ઈચ્છા બતાવી અને ભાઈ શ્રી સોગીલાલને તે ઇચ્છા વ્યકત કરતાજ તેમણે વગર સંકોચે જીવદયાનું પ્રચાર કાર્ય કરવા પોતાની માનદસેવા અર્પણ કરી. તેમણે આ પહેલા પણ તેમનું જીવન લોક કલ્યાણ અર્થે ગાળેલું અને દેશસેવા, ખાદીપ્રચાર, દારૂનિષેધ આદિ જાહેર પ્રવૃત્તિમાં તન મન અને ધનથી ખરી સેવા કરી છે. પણ આ પ્રસંગ પછી તેમણે તે બધી પ્રવૃત્તિ છોડીને કેવળ મુંગા પ્રાણીની વકીલાત અર્થે તેમની આ શક્તિનો વ્યય કરવાનું ચાલુ કર્યું અને મંડળી પાસેથી કોઇ જાતનો પગાર લીધા સીવાય ગુજરાત' કાઠિયાવાડ, અને અન્ય સ્થળે સભાઓદ્વારા લોકમત કેળવવાનું કાર્ય ઉપાડી લીધું છે. એ તેમના જીવનના મિશિષ્ટ કાળની શરૂઆત ગણી શકાય,

ગામડાઓમાં, જંગલોમાં, રાત દિવસ ટાઢ તડકો વરસાદ સહન કરી ઘરબાર છોડી આવી નિસ્વાર્થ સેવા કરવી તે ઉચ્ચ પ્રારબ્ધ વગર બની શકતું નથી. દેખાવ કે આડંમ્બર ખાતર અગર કંઈ સ્વાર્થ ખાતર સેવા કરનારાઓ લાંબો વખત તે કોઈને વળગી ન રહે તેમ અંતઃકરણ પૂર્વ કંઈ પણ ન બને જ્યારે કવિ સોગીલાલ આજ પાંચ વર્ષ થયા જીવ દયાના કાર્ય માટે અગાધ મહેનત કરે છે તે તેમની ખરી સેવાની ધગસ બતાવે છે, તેમણે મંડળીનું કાર્ય ચાલુ કર્યા પછી માંસાહાર નિષેધ

ધર્મને નામે ચાલતી હિંસા વીગેરે ઘણે સ્થળે બંધ થયા છે અને તે પુન્યના તેઓ ખરા ભાગીદાર છે એવીજ રીતે તેમની પ્રેરણાથી મંડળીને સીધી આર્થિક મદદ પણ તેઓ અપાવી શક્યા છે, પરમાત્માએ તેમને આપેલી ખાસશક્તિનો તેઓ આમ પરાર્થે ઉપયોગ કરે તે તેમના જીવનની વિશિષ્ટા છે. ન્યાયની ખાતર મારે કહેવુ પડશે કે તેમણે ઉપદેશક તરીકે કાર્ય ચાલુ કર્યા પછી મંડળીના કામમા ખાસ ચેતન જરૂર આવ્યુ છે તેઓ જયા જ્યા ભાષણ આપે છે ત્યા તેમના ભાષણથી લોકો ઘણાજ સંતોષ પામે છે અને તેમની પાછળ ઘેલા બને છે. તેની નીશાની તરીકે તેમને અત્યાર સુધીમા ૫૦ કરતાં વધારે પ્રમાણ પત્રો અને માનપત્રો તથા સોનાના ચાદો જાહેર પ્રજા તરફથી મળેલા છે.

અગાઉના સમયમા આવા શક્તિમાન પુરૂષો તો રાજ્યના રત્નો ગણાતા અને રાજાઓ તેમને વંશપરંપરા જાગીરો આપી સાચવી રાખતા કેમકે તે રાજ્યનુ ભુષણ હતુ આજ સમય બદલાયો છે છતા હજી પણ કદરદાન રાજવીઓ તેમની કદર કરે છે ધરમ પુરના નામદાર મહારાણા સાહેબે તેમને પોતાના હૃદયપાં સ્થાન આપ્યું છે તેવીજ રીતે માણદના નામદાર ઠાકોર સાહેબ પણ તેમને પોતાના જ માને છે તે સંતોષની વાત છે તેઓ લોક સેવા અને પરમાર્થ પાછળ ઘેલા છે તેમને જાતની કે કુટુમ્બની પરવા નથી તેવી સ્થતિમા આવા કદરદાન રસિક રાજકર્તાનો તેમજ શેઠ લલુભાઇ દીપચંદ ઝવેરી જેવા લાયક શ્રીમતો તેમને સંભાળે તે ઘટે છે.

મારા તરફ તેમનો પક્ષપાત છે અને તેઓ ભાઇ તરીકે ગણે છે.તે તેમનું ઔદાર્ય છે હું ઉપર જણાવ્યા મૂજબ તેમનામાં રહેલી શકિત તથા તેમની સેવાવૃત્તિથી તેમને માનની દૃષ્ટિથી જોઉં છું સાક્ષરો અને જાહેર પ્રજા પણ તેમને તેવીજ રીતે માનની નજરે જુએ ત્યારે તેમને ન્યાય મળ્યો પણ ગણાય તેમને તે બાબતની પરવા ન હોય પણ પ્રજાએ તેમના આવા રત્નોને જરૂર સાચવવાં જોઇએ કેમકે તેઓ દેશની મગરૂબી છે તેમણે તૈયાર કરેલા આ પુસ્તક જાહેર પ્રજાએ આગળથીજ વધાવી લીધું છે તે ઘણું શોભા ભર્યું છે, તેમના આવા પ્રયાસો અધિક ઉત્તેજન પામે તેવી મારી અંત્તિમ પ્રાર્થના છે.

લી. સદાનો હિતેચ્છુ

જીવદયા મંડળીના આસીસ્ટન સેક્રેટરી,

જયંતીલાલ એન. માન્કર.

ના પ્રણામ



નેકનામદાર ઠાકોરસાહેબશ્રી જયવન્તસિંહજી સાહેબ બહાદુર.

ઠાકોરસાહેબ સંસ્થાન ગાંગડ અને કોઠ.



લેખકના બે બોલ

પાટણકર કાવ્ય મંજરી હું આપની સેવામાં રજુ કરૂં છું, મને ખાત્રી છે કે આપ તેને યોગ્ય આશ્રય આપશો એ પુસ્તકમાં મેં કાંઇ પાંડિત્ય બતાવવા પ્રયાસો કર્યા નથી કેમકે હું વાસ્તવિક રીતે કહું તો અભણ માણસ છું મારો સાહિત્યનો ખાસ અભ્યાસ નથી મારી બાલ્યાવસ્થામાં હું બોલી શકતો નહિ એટલે મને વિદ્યાભ્યાસ કરવા તક મળી નથી, સારે નશીબે મારા વડીલોના પુન્યના બળે કોઇ મહાત્માઓએ મને આશીર્વાદ આપ્યો ત્યારથી સોળ વર્ષ પછી હું બોલતા શીખ્યો અને ત્યારથીજ મારાપર કાવ્ય દેવી પ્રસન્ન થયા હું ભાગી તુટી ભાષામાં કવિતાઓ બોલુ છું અને કદરદાન પ્રજાને તે પસંદ પડે છે તેમ આટલા અનુભવથી હું જોઇ શકયો છું મને લખીને કવિતા ગોઠવવાનો કંઇ મ્હાવરો નથી એટલે મારી કવિતાનો સંગ્રહ મારી પાસે નહોતો લોકો મારી પાસે તેની વખતો વખત માગણી કરતા તેથી મારી કેટલીક કવિતાઓ તેમજ બીજા વિદ્વાનોના લોકપ્રિય ભજનો સંગ્રહ કરી આ પુસ્તક હું આપની સેવામાં રજુ કરૂં છું

એવા પુસ્તકો છપાવી બહાર પાડવાની મારી શક્તિ નથી છતા મારા મિત્રો અને વખાણનારાઓએ મને અગાઉથી જ સહાયતા આપી જેને પરિણામે આ પુસ્તક બહાર પડે છે એટલે તેઓનો જેમ હું આભારી છું તેમ

અનુક્રમણિકા



શુદ્ધિપત્રિકા.

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧	૭	સખી	ખી
૭	૨	ત	તં
૮	૧૩	ભણાવ્યા	ભણાવ્યો
૯	૧	સા	સો
૯	૧૦	સ	સા
૧૦	૧૨	જૈના	જૈનો
૧૧	૭	ઝપાટા	ઝપાટો
૧૮	૧	ટ્રા	ટ્રો
૧૯	૧૧	નાથ	નાથે
૨૦	૧૦	પાડનારી	કરનારી
૨૦	૧૬	લચરી	લાચારી
૨૩	૧	શ્રા	શ્રો
૨૩	૪	શ્રા	શ્રો
૨૪	૧	પુરા	પુરી
૨૪	૩	સામો	સાચો
૩૬	૧૩	જ	જં
૩૮	૧	સ	સૌ
૪૦	૨	ખરા	ખરી
૪૩	૧૧	દાએ	દ
૪૩	૧૦	સા	સૌ
૫૩	૧૦	સચી	સાચી

પૃષ્ઠ	પંકિત	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૫૫	૯	પ	પ્રે
૫૮	૭	ર	સઈ
૬૨	૧૪	ગુજરાર	ગુજરાત
૬૫	૨૨	બઠઃ	બડી
૬૬	૧	જાણે તો	જાણુ તા
૬૬	૧૧	ક્ષેવા	મેવા
૬૮	૧૨	ક્રર્મ	કર્મ
૭૧	૧૨	શામળશા	સગાળશા
૭૧	૧૩	થાતો	થાતી
૭૨	૨	ખોટા	ખેટી
૫૩	૨૨	પ્રમ	પ્રેમ
૭૪	૯	એના	એનો
૭૪	૬	દેતો	દેતા
૭૭	૫૨	મારી	માટી
૭૯	૧	સા	સો
૮૦	૨	બળ	જળ
૮૦	૯	આરે	આવે
૮૧	૮	ડાલીયા	ઢાલીયા
૮૧	૧૫	ચુણો	સુણો
૮૨	૭	ગારા	ગોરી
૮૪	૩	સ	સહુ
૮૪	૭	દેનાગ	દેનારી
૮૮	૨	ટદી	કદી

પૃષ્ટ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૮૯	૧૩	તવુ	તેવું
૯૨	૭	સા	રા
૯_	૩		ઈ
૯૮	૮	સગર	સા
૧૧૩	૧૯	પાર	પ્યાર
૧૧૪	૧	મદો	મદોં
૧૧૪	૩	ધાયુ	ધાર્યું
૧૨૦	૧૩	જય	જ્યાં
૧૨૧	૨૨	મારૂ	મારું
૧૨૨	૧	ગયાં	જરી
૧૨૨	૪	કડી	કદી
૧૨૨	૭	વદી	વશઃ
૧૨૨	૭	કોશ	નક્કી
૧૨૨	૧૫	ભામિતી	ભામિની
૧૨૩	૪	શણઘાર	શણગાર
૧૨૩		વિધવા વિધવા.	
૧૨૪	૧૩	પ્રાલબ્ધ	પ્રારબ્ધ
૧૨૪	૧૫	સંઘ	સંગ
૧૨૪	૧૬	પાશ	પાસ
૧૨૫	૧૬	કરતા	ફરતી
૧૨૫	૧૭	શતી	સતી
૧૨૭	૧૦	સાથસાં	સાથમાં
૧૨૯	૧	પ્યાર	પ્યારા

પૃષ્ઠ	પંક્તિ	અશુદ્ધ	શુદ્ધ
૧૨૯	નામ	પ્રીયકાત્તા,	પ્રીયકાન્ત
૧૩૦	૧૭	પીશુ	પીયુ
૧૩૧	૧૩	ત્યગી	ત્યાગી
૧૩૪	ગજલ)–૨	ગમીચે	ગમીચો
૧૩૫	૧૬	ઝપાડે	ઝપાટે
૧૩૫	૨૦	હીમત	હીંમત
૧૪૯	૯	સતીઓએ	સતીએ ને
૧૫૫	૨–૩	ગાજછી	ગા ત્તી
૧૫૫	૨–૭	નછી	નથી

૩૨ નંબર ૮૩ — નંબર ૮૩–૮૪

૩૨ નંબર ૮૫ ધાર્યું ધણીનું નારી છે રત્નની ખાણ
થાય છે.

૩૨ નંબર ૮૬ શીખામણના ધાર્યું ધણીનું થાય છે
દ્રોહરા ત્યા

નંબર ૮૭ શીખામણના — નંબર ૮૭-૮૮–૮૯–૯૦
દોહરા ત્યા

નંબર ૮૮	જીને નહી આપકો જોયા	નંબર ૯૧
નંબર ૮૯	કહો દુખ કાપશો કયારે	નંબર ૯૨
નંબર ૯૦	કભી ભુલાના ચહીયે	નંબર ૯૩
નંબર ૯૧	પતિ પત્ની	નંબર ૯૪
નંબર ૯૨	ગરીબાઈનો મસાર	નંબર ૯૫

—०—

હૃદય પ્રેમી પુષ્પ

પરમ પુજ્ય તીર્થ રૂપ,

પીતાશ્રી.

રતનચંદ લલ્લુભાઈ,

સીખરણી છંદ.

લઘુંતાની વેળા અલ્પ સમજ બુદ્ધી મમ તણી
વિસારી સોભાને, અન હદ સુધુંશા કરિ ઘણી
મને દુંખી દેખી, કમળ મુખ ચં.તા મય થતું
નથી એ હું ભુલ્યો, સમરણ ઉરમાંથી નથિ જતું
શિશુંતા તારૂણ્યે, મમ ઉપર ભાવો ધરિ તમે
ઘડી વીસાર્યોના, સહદ ઉપકારો ઉર દમે
વ્યવહારી બુદ્ધીના અમુલ ઉપદેશો રૂચવતા
અહા જ્ઞાની વાક્યો, સરળ સદ બોધે સુચવતા
ગ્રહી ઉંચી નીતી ઊર સદન સ્થાઈ કુલિનતા
અમીની દ્રષ્ટીએ, સમય સુચનામાં કુશળતા

લી. આપનો આભારી પુત્ર.

ભોગીલાલ,

શ્રીમાન્ મુરબ્બી, રતનચંદ લલ્લુભાઈ વોરા

(ઘોગજીવાળા) વતન પારણ.



—લેખકના પૂજ્ય પિતાશ્રી—

જેમનું વાત્સલ્ય અને પિતૃપ્રેમ આદર્શ છે તેમની [illegible] ભક્તિ પણ
નૈસર્ગિક છે લેખકના જીવનની જો કંઈ વિશિષ્ટતા હોય તો તે પુજ્ય
મુરબ્બીના અનેક ઉમદા ગુણો અને ભક્તિની પ્રસાદી છે અને
તે માન તેઓશ્રી ને ચરણે ધરતા લેખક કૃતકૃત્ય થાય છે

જ્ઞાન સાથે ગમતની નવી ગોઠવણ.

૬ દરેક ધર્મોના ઉપર સગીતમાં આખ્યાનો તથા તાત્કાલીક કવિતા બનાવી શ્રોતાઓનુ મનરજન કરવામાં લગભગ ગત્રી જગજાહેર ભાષણો તથા ખાનગી જલસાઓમાં તથા રાજા મહારાજાઓના જલસાઓ વિગેરેમાં સગીત સાથે પ્રવચન કરી લગભગ અઠાવિસ સોનાના (મેડલો) મેળવ્યા છે. તથા ઘણા પ્રમાણ પત્રો મળ્યા છે ધાર્મિક પ્રસગોમાં ફક્ત ગાડી ભાડા શીવાય કોઇ પણ જાતની ફી લેવામાં આવતી નથી આવી ગમતનો લાભ લેવા સરવે જૈન ભાઇઓ તથા જૈનેત્તરને ખાસ ભલામણ કરવામાં આવે છે. વધુ ખુલાસાથે રૂબરૂ અગર પત્ર વહેવાર કરવા ભલામણ કરવામાં આવે છે.

આ શીવાય દરેક રોગોની ચીકીત્સા જોઇ સલાહ આપવામા આવે છે તથા વહેમી કારણોથી પીડતા બ્હેન ભાઇઓને ખાસ અમારી સલાહ લેવા તથા રૂબરૂ બોલાવવા ભલામણ કરવામાં આવે છે.

કવિ ભોગીલાલ રતનચંદ વોરા

પાટણવાળા.

ઠે ઝવેરીવાડો મ ભૂવનાથની ખડકી—અમદાવાદ.



ધી આનંદ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં ચીમનલાલ જીવરામે છાપી.
શાહીબાગ હોસ્પીતાલ પાસે, ઘીકાંટારોડ—અમદાવાદ.

અંતર ભાવના.

રાગ બનજારા લાવણી

કહુ વાત સજ્જન સુખકારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
નીજ અંતર ભાવના ભાવુ, સદા સ્નેહ મગીતા વસાવું.
જ્ઞાન તણુ સીંચુ વારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
મૂજ દોશ દીલ ન ધરશો કાવ્ય વાચી હાસ્ય ન કરશો.
લેજો વિનતિ મુજ સ્વીકારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
જૂજ બુદ્ધિથી પુસ્તક લખીયુ આપ શ્રોતા ચરણમા ધરીયુ
લેજો ભૂલ ચૂક સુધારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
ઘણા દિવસોથી વિચાર કરતો, જ્ઞાન વગર દીલ અચકાતો.
પણ ખેડયુ સાહસ વિચારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
દેવી શારદા ને સભારી, કરી લખવા તણી તૈયારી
સહાય દેજો માજી મારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
કુળદેવીની અનુ કૃપાથી, સ્તવન સમરણુ દીલથી સાધી.
કરૂ વંદન વારં વારી નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
કવિના કોઇક નવી ભણીયો કુદરતી યોગજ મળીયો
વહ વાત સાચી દીલ ધારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
ઘણા ઘણા વિચારો સ્ફુર્યા નીજ બુદ્ધિથી પૂરા કર્યા
માટે કરૂ ન બહુ વિસ્તારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.
અંતર પટના શબ્દો ઉચ્ચાર્યા મુજ દીલથી ઘણા વિચાર્યા
કહે ભોગી બનો સુખી સૌ નરનારી, નથી કવિ વિદ્વાન લગારી.

લી નમ્રસેવક,

ભોગીલાલ રતનચંદ.

કવિના ઉદ્‌ગારો.

રાગ. આશાગોડી.

આપોને બુદ્ધિ સારી, સરસ્વતી આપોને બુદ્ધિ સારી.
દુખદારીદ્ર દૂર નીવારો કાપો કુબુદ્ધિ મ્હારી: સર૦ ૧
પ્રેમ ધરી માતા તુને વંદું આશાપૂરી કરો મ્હારી. સર૦ ૨
ભુલચુક માતા મારી સુધારો કવિતા કરૂ વિસ્તારી. સર૦ ૩
સેવક તુજ ચરણે રહીને માગે સદ્‌ગુણ સુવિચારી. સર૦ ૪
તાલમાત્રા પીંગલ નહીં ભણીયો ભૂલચૂક દેશો વિસારી. સર૦ ૫
તુજ વાણીનું વરદાન માગું વરસાવો અમૃત ધારી. સર૦ ૬
સેવક ભોગીની વિનંતી ધરીને મુજ અવગુણ સુધારો મા મારી.
સરસ્વતી. ૭

લી. નમ્રસેવક,

ભોગીલાલ રતનચંદ વોરા.





॥ श्री वीतराग नमः ॥

શ્રી. પાટણકર કાવ્ય મંજરી.

ભાગ ૧ લો.

૧

(સ્તુતી)

નમો નમો મગળ મય મહાવીર (૨)
શાસન નાયક ધીર નમો નમો
ગૌતમ ગણધર સ્થુલી ભદ્રાદી
મુની મડળ મહા ગભીર નમો નમો ૧

ચડ કોપી જ્યારે ચરણે ડમીયો
તોએ ક્રોધ અતર નવ વમીયો.
રાખી કેવી પ્રભુએ ધીર. નમો નમો ૨

અગુઠે અમૃત લબ્ધી બીરાજે
ત્રણ ભુવનમા જેની નામના ગાજે
વાણી મીઠી દુધ ખીર નમો નમો ૩

શારદા દેવી સહાય કરજો
રક સેવક ના કષ્ટ હરજો
ટાળો અભાગ તીમીર નમો નમો ૪

મસ્તકે મૂગટ કાનમા કુડળ
આણ વર્તે જેની સમગ્ર ભૂ, મડળ
(ભોગી) નમાવત શીર નમો નમો ૫

૨

સાલ મુબારક

ગજલ.

નવીન આ વર્ષમાં ઇચ્છું સદા હો સાલ મુબારક
વધો વીદ્યા અને લક્ષ્મી સદા હો સાલ મુબારક ૧
ટળો સૌ દીલની વ્યાધી વળી શાન્તિ વસો દીલે
રેલંછેલ પ્રેમની કરજો સદા હો સાલ મુબારક ૨
કુસંપાદી રીપુ હણજો સદા સંપી સહુ રહેજો
દીનોની સેવા પ્રીતે કરજો સદા હો સાલ મુબારક ૩
કુટુંબીનું ભલું ઇચ્છી સેવક સદા દેશના બનજો
કહે ભોગી બનો (નીડર) સદા હો સાલ મુબારક ૪

૩

તે, ગાયનમાં ગાવું શું.

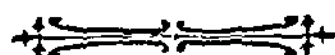
(ચાલુ રાગ.)

જે ગાયનમાં પ્રભુ ભજન નહી તે ગાયનમાં ગાવું શું
જેના મુખમાં રામ રટણ નહી તેની સંગે જાવું શું ૧
જે મારગમાં બાવળ કાંટા તેહ મારગમાં ચાલવું શું
વિષયી ગુરૂ લંપટ ચેલા તેવા ગુરૂને નમવું શું ૨

જે શ્રીમા શુદ્ધ પ્રેમ મળે નહી રૂપ ઉપર તો મોહવુ શું
પેટ ભરીને અનાજ મળ્યા પછી હરામ ખાનુ ખાવુ શુ ૩
ખુશામત કરી પેટ ભરીને આ જગતમા જીવવુ શુ
નાર્મદાની મોણનમા રહી અક્કડ થઇને ફરવુ શુ ૪
એવા ફરતા જેલ મળે તો જજીરેથી ડરવુ શુ
જે મોતીમા પાણી મળે નહી તે મોતીની કીમત શુ ૫
જેના જીવનમા દયા મળે નહી તેવા જીવનમાં જીવવુ શુ
ટહે ભોગીલાલ પ્રેમે સમજો પથ્થર બાંધી તરવુ શું ૬

૪

તેં મને માયા લગાડી.



તે મને માયા લગાડી આશ્રમના યોગી
તે મને માયા લગાડી એ ટેક
સાબ્રમતીને તીરે આશ્રમ બાંધ્યો ત બાવા
ખાદી સર્વે ને પહેરાવી આશ્રમના યોગી ૧
દેશની ખાતર તે તો લગોટી પહેરી બાવા
માયા મોહ ને દીધા ત્યાગી આશ્રમના યોગી
સુખ સાહ્યબીની પરવા ન કીધી બાવા
દીધા હોદ્દા સૌ ઉલાળી આશ્રમના યોગી ૩
દાસ અને નહેરૂ મહમદ મોહ્લ, જેવાઓની બાવા.
દીધી સાહ્યબી તજાવી, આશ્રમના યોગી ૪

જેલને મહેલ તો કરી તેં બતાવ્યા બાવા.
દીધી મોતની બીકને ભગાડી આશ્રમના યોગી. ૫
મોહન તારી મોરલીનો અજબ સૂર બાવા.
મોરલી અસહકારની વગાડી આશ્રમના યોગી. ૬
દેશ આખાને શાંન્તિનો પાઠ ભણાવ્યો બાવા.
સૌ સુખને દીધા વીસરાવી આશ્રમના યોગી. ૭
આત્મ બળની તેં તાકાત બતાવી બાવા.
જનેતાની કુખ ને દીપાવી આશ્રમના યોગી. ૮
દેશ આખાને પ્રેમથી તેં જીત્યો બાવા.
ભાવના સ્વરાજ્યની જગાડી આશ્રમના યોગી. ૯
દેશ ઝંખે ઘણુ જીવો ગાંધી બાવા.
(લોગી) એ રદય ભાવના ભાવી આશ્રમના યોગી. ૧૦

૫

ચાલુ કરો સો રેંટીયો.

દુહા.

દેશના ઉદ્ધાર સારૂ ચાલુ કરો સા રેંટીયો ૧
દુખી જનોને પોષવા ચાલુ કરો સૌ રેંટીયો
વિધવા તણો આશીર્વાદ છે લેનારો રેંટીયો
બ્હેનોનું શીયળ સાચવે એવો છે સાધુ રેંટીયો ૨
દારીદ્ર હરે દેશનું એવો છે દાતાર રેંટીયો
પૈસા બચાવે દેશના છે કામધેનુ એ રેંટીયો ૩

વણકર અને પીંજારાનો આધાર સાચો રેંટીયો
ઢાકા તણી મલમલ બનાવનાર છે જગમા રેંટીયો ૪
ગુલામી જીવન ટાળનાર ઉપાય સાચો રેંટીયો
અહીંસા તણું મહુ સાધન એક ફક્ત રેંટીયો ૫
હીન્દુ અને બન્ધુ મુસલમાન ચલુ કરો સૌ રેંટીયો
સાદાઈ તણો છે મંત્ર સાચો જો કેળવો સૌ રેંટીયો ૬
મંદીર અને મસજીદમા સૌ ફેરવોને રેંટીયો
સ્વરાજ્યની સાચીજ કુચી યકીન રાખો રેંટીયો ૭

ભોગીલાલ.

૬

સૌ બોલો વંદેમાતરમ.

શુદ્ધ ખાદી પહેરીને સૌ બોલો વંદેમાતરમ
દેશની સેવા કરી સૌ બોલો વંદેમાતર ૧
જેલની જંજીર પડે ઝણકાર વંદેમાતરમ
પૂરે અંધારી કોટડી તો જાપ વંદેમાતર ૨
ખાતા પીતા સુતા સમે સૌ બોલો વંદેમાતર
દેશનુ ગૌરવ ધરાવનાર મંત્ર વંદેમાતર ૩

૭

બોલો ગૌ માતાકી જે

ગઝલ:

દેશના બીરાદરો સૌ બોલો ગૌમાતાની જે
હીન્દના સંતાનો પ્યારા બોલો ગૌમાતાની જે ૧
દુધ દહીં ઘૃત નીત્ય દેનારી, બોલો ગૌ માતાની જે
પ્રજા બને બળવાન ભારી બોલો ગૌ માતાની જે
દેશના વીરા બચાવો પ્યારી ગૌ માતાને તો
તન મન ધન સર્વે અર્પી બોલો ગૌ માતાની જે ૩
બેલ આપે ખેતી પાકે દેશનું રક્ષણ કરે
તૃણ ગાસ ખાઇ આશીશ દેતી બોલો ગૌ માતાની જે ૪
શ્રી કૃષ્ણની માનીતી સાચી, જેણે રક્ષા બહુ કરી
શ્રી કૃષ્ણના ઉપાસકો સૌ બોલો ગૌ માતાની જે ૫
જૈન આનંદ શ્રાવકે હજારો ગોકુળ રાખીયા
એ વંશના જૈનો તમે સૌ બોલો ગૌ માતાની જે ૬
પય દેતી તમારા બાળને તાકાત સુંદર આપતી
લે ગુણ ને સંભારી સૌ બોલો ગૌ માતાકી જે ૭
સાચો કરાર દીલમાં દયા રાખી કરો દીલ પ્રેમથી
ભોગીલાલ વદતો સાચુંજ બોલો ગૌમાતાની છે ૮

૮

શાને કરો અભીમાન.

શાને કરો અભીમાન જગતમા શાને કરો અભીમાન, એ ટેક.
નીતી વાક્ય અનુસરીને જ્ઞાન અમાગ્ય પીયો ભગીને
કરો જગત કલ્યાણ જગતમા શાને કરો અભીમાન ૧
લાખ કમાયા ક્રોડ કમાયા લીધા અજ્ઞેના લ્હાણ
જ્ઞાની પુછે છે તુને જગતમા શા દીધા દીન ને દાન
જગતમા. ૨
લક્ષ્મી પામ્યા ગાંડા ફરીને ભુલ્યો ભવિષ્યનુ ભાન
આખર કાળ ઝપાટા આવે મુકી જશો તમામ જગતમા ૩
પરભવ પુન્યાઈથી કઇ પામ્યો મનુષ્ય ભવનુ લ્હાણ
કહે ભોગી ચતુર નર કઇ આ ભવ કરો કલ્યાણ જગતમા ૪

૯

દામની છે દુનાયા.

દામની છે દુનીયા તમામ આ
મુરખ મનવા દામને સભાળ
દામ વીનાના નરતે ખરને સમાન મુરખ મનવા
દામને સભાળ. ૧

દામ મળે મા બાપ કહે કરણી કુળદીપક મ્હારા
નહી તો કહેશે કયાંથી પાકયો કુળમાં તું અંગારા,
મુરખ મનવા. ૨

ગરથ હોય જો ગાંઠે નારી રહે પતીવ્રત ધારી.
નહી તો સુતો મુકી શરકશે રમશે જાલીમ જારી.
મુરખ મનવા. ૩

હશે પાસ પૈસો જો તો પૂત્રો પણ સેવા કરશે
નહી તો કહેશે ખાતો મફતનો કયારે બુઢ્ઢો મરશે
મુરખ મનવા ૪

કોણ માતને કોણ તાત વળી કોણ પુત્ર કોણ પ્યારી.
સ્નેહ અને સગપણમાં સમજો દામ તણી સહુ યારી.
મુરખ મનવા. ૫

ધનવાન તણી છે કીમત જગમાં સમજો દીલ વીચારી
કહે ભોગીલાલ પ્રેમે સમજો દામ તણી બલીહારી
મુરખ મનવા. ૬

૧૦

ભલે બહુ ભાવથી શીખ્યા.

ભલે બહુ ભાવથી શીખે શીખેલું વ્યર્થ તો જાએ
કરી મહેનત છતાં સોનું ધસ્યું તે ધૂળ થઇ જાએ.
ભણ્યા ગણ્યા બહુ ભૂંગળો વાંચ્યા. વળી ઈતીહાસ અવલોકયા
હીસાબોની ત્રીરાશીમાં દીવસના દીવસો રોકયા ભલે.
સરળ તે જાણવું અંતર બધું છે ધુળ .પર લીંપણ
નથી સદગુણનું શીક્ષણ નકામું સઇ કહેવાએ ભલે.

૧૧

નજુમી કોણ એવો છે

ગઝલ

ટ઼ થવાનુ કહે નજુમી કોણ એવો છે
ન જાણ્યું જાનકી નાથે સવારે શુ થવાનુ છે ૧
હતી શલ્યા રૂપે અહલ્યા જગનમા વાત જાહેર છે
ન જાણ્યુ જ્ઞાની ગૌતમે સવારે શુ થવાનુ ૨
હતા પાડવ અને કૌરવ જગતમા મહા બળી યોદ્ધા.
ન જાણ્યું ભીષ્મ પીતાએ સવારે શુ થવાનુ છે ૩
રમ્યા જુગટુ સૌ સાથે વિભૂતિ સો ગયા હારી
ન જાણ્યુ ધર્મ રાજાએ સવારે શુ થવાનુ છે ૪

૧૨

વિચિત્ર ગતી આ વિશ્વ તણી.

લાવણી

વિચીત્ર રીત આ વીશ્વતણી નહી પરખી કે પરખાય ખરે
સતીને મળે દુષ્ટ પતિ અરેરે શુદ્ધ પતીનો સાથ
કુ નાર કરે

ગુલાબને કંટક આવ્યા હરી પણી કસ્તુરીને કાળીજ કરી
અમૃતમય આમ્ર જતાં કરમાયને અમર થોર કર્યો જ ખરે
શું રીત વિચીત્ર શું મીત્ર અરે હરીકેમ વિશ્વમાં આમ કરે
શશીને રહ્યે શીદ દાઘ કર્યો નીર સમુદ્રનું ખારૂંજ કર્યું
શુશોભીત હંસ વેરાન ફરે વસ્તીમાં શ્વાન કઠોર ફરે ચી.

૧૩

ગરજ એવી છે.

ગરજ એવી છે જગમાં યારો ગરજે ગોથા ખાએરે.
અક્કલને જો હોય ગધેડો, તો ગરજે દાહ્યો કહીએરે
ગરજ પડે તો ચાકર ઘેરે બેડે પાણી ભરીયે રે ગરજ ૨

વ્યભીચારીણી હોય નારી તો ગરજે સતી તેણે કહીયેરે
ગરજ પડે તો ચમાર ઘેરે જઇને મજૂરી કરીયે રે ગર. ૩

ગરજ પડે તો કંજુસ જનને દાતો કહી બોલાવીએરે
અકકલનોં જો હોય નમુનો પણ ગરજે શાણો કહીયેરે
ગરજ. ૪

પણ ગરજ પડે તો પ્રભૂ ચરણ જઇ નમીએ રે
તો કહે ભોગીલાલ જરૂર ભવજળ તરીયે રે ગરજ. ૫

મુંબઈ જીવદયા મંડળીના સ્થાપક અને પ્રમુખ
શ્રીમાન્ શેઠ લલ્લુભાઈ દીપચંદ ઝવેરી.



જેમની પ્રેરણાથી જીવદયા મંડળીની માનદ્ સેવા કરવાની સદ્બુદ્ધિ લેખકને થઈ. શેઠ સાહેબ લેખકના ખરા મુરબ્બી તરીકે વાત્સલ્ય દાખવે છે અને લેખક તેઓનો હમેશનો ઋણી છે.

ANAND SAGAR PRESS, BOMBAY 2

૧૪

જગતને સુખ દેનારી.

ગજલ

જગતને સુખ દેનારી અમૃતમય પય પાનારી
નવીન જીવન ઠરનારી પવિત્ર ગાય માતા તુ ૧
જરી નહી ક્રોધ તો કરતી સહન શીલતા ઘણી ધરતી
નીમકહલાલ તુ બનતી પવીત્ર ગાય માતા તુ ૨
ભલે હો હીન્દુ કે મુસ્લીમ છતા રહેતી સદા તલ્લીન
થતી ન કોદીય ગમગીન પવિત્ર ગાય માતા તુ ૩
જંગલના ઘાસને ચરતી વાટ ના નીરને પીતી
ધણીને ઘેર તુ ફરતી પવિત્ર ગાય માતા તુ, ૪
નીજ બાળને છોડી ધણીના બાળને પોષે
એવુ ઉદાર દીલ તારૂ પવિત્ર ગાય માતા તુ
મજાનુ દુધ જે પિના શગકત શરીરથી બનતા
દુશમનથી પાછા ન હઠતા પવિત્ર ગાય માતાતુ
અજબ ઉપકાર છે તારા કરે તુજ પુત્રો તો એની
જીવાડે દેશ આખાને પવિત્ર ગાય માતા તુ ૭
કરે તુજ કૃષ્ણ તો સેવા ગોવર્ધન ઝીલી પર્વતને,
ગીતા જે શાખ પૂરે છે પવિત્ર ગાય માતાનુ ૮
ભલે હોય રાય કે રાણા ભલે હોય પંડીત કે શાણા
દેતીતુ સર્વ ને દાણા પવિત્ર ગાય માતા તુ, - ૯

દેવી તું દેશની સાચી કહે વિદ્વાન સૌ યાચી
રહી સૌ દીલમાં રાચી પવિત્ર ગાય માતા તું. ૧૦
સમસ્ત દેશ ભારતના કરો સેવાજ ગાયોની
બતાવો પ્રીત અંતરની પવિત્ર ગાય માતા તું ૧૧
ખરી તુ દેશની લક્ષ્મી ઉજ્જવલ તુંથી દેશની ભુમી
વંદે ભોગી રદય ચુમી પવિત્ર ગાય માતા તું. ૧૨

૧૫

સૌ બ્હેનોરે પ્રીત.

રાગ, (મહેતાજીરે મહાનુ તુલ બતાવું)

સૌ બ્હેનોરે પ્રીત ધરી સમજાવું,
તમ ગૃહણી ધર્મ બતલાવું.
ઠીક લાગે તો ધ્યાન રદય દીપાવો,
તમ કુળ મર્યાદ શોભાવો. ૧

જુઓ ભૂતકાળની નારી રે,
સુકન્યા સાવીત્રી દેવીરે.
પતી કાજેરે શું શું સતીએ કીધું,
અવર સુખ સૌ તજી દીધું, સૌ. ૨

સતી દ્રોપદી ન ભૂલોરે.
ખોટા અભીમાને નવ ડુલોરે,
પતી ભક્તી રે કેવી સતીએ કીધી.
જેણી નોંધ વીદ્વાને લીધી. સૌ. ૩

વળી નળ દમયંતી જોડીરે,
જેણે નમુ સદા કર જોડીરે,
વન ઘગડેરે સતી જુઓ ભટકતી.
પણ શીયળ ધર્મ નવ ચુકતી, સૌ ૪
વળી સતી સીતાને સભારો રે
જેણે રામ હૃદયમા ધ્યારોરે,
અગ્નીમાથી સતીજ બહાર નીકળતી,
ચૌદ વરસ વનમા ફરતી. સૌ. ૫
વળી સતી પદમણી રાણીરે,
પતી ભક્તીમા હતી દીવાનીરે.
શુરવીરતાની હતી તે પૂરી રમણી,
ધન્ય ધન્ય એ ક્ષત્રાણી સૌ ૬
એની ધ્યાન જીગરમા ધરજોરે,
નીડર હવે સૌ બનજો રે
ઠાયરતાને હવેજ કાઢી મુકો,
તમ શુદ્ધ ધર્મ નવ ચુકો સૌ. ૭
ભલે કષ્ટ આવે આ શીરેરે,
નવ ટેક તજો લગારે રે,
સત્ય નીતીમા જરુર બ્હેની રહેશો,
શણગાર શીયળના ધરશો સૌ ૮
આવક પતીની જોશોરે,
સૌ ખરચ ઓછો કરશોરે.
નહી સમજો તો જરુર તમે પસ્તાશો,
ભવિષ્યે ઈજ્જત ખોશો સૌ. ૯

બેની પતી પરાયણ રહેશોરે,
શુદ્ધ જ્ઞાનના બોધને લેશોરે.
મુજ બ્હેનીરે જીવન જ્યોતી દીપાવો,
ઈજ્જત કુળ શોભાવો. સૌ. ૧૦
વડીલ વચન શીર ધરશોરે,
નીજ ધર્મપરાયણ રહેશો.
પ્રાણ જાતાંરે ટેક કદી નવ તજવી,
એ (શાળા) જરૂર અનુભવવી. સૌ. ૧૧
કરો ઉંચ વીચાર શુદ્ધ શ્રેણીરે,
મન સમજો શાણી બેનીરે;
વીષયમાંરે બ્હેની તમે જો મોહશો,
તો જરૂર ખત્તા ખાશો. સો. ૧૨
કીંચીત શીખામણ લેશોરે.
અવર બેનોને બોધ દેશોરે,
ભોગીલાલનીરે શીખ હ્રદયમાં ધારો.
સંસાર સુધરશે તમારો, સૌ. ૧૩

૧૬

શહેતાન સટ્ટો છે.

(ગ઼જલ.)

ઈજતને દાગ દેનારો. જુઓ શહેતાન સટ્ટો છે
અંતરનું લોહી પીનારો, જુઓ શયતાન સટ્ટો છે.

બગાડે શાનને શુદ્ધી બગાડે તે બધી બુદ્ધી.
રહે નહી વહેવારની શુદ્ધી, જુઓ શયતાન સટ્ટો છે.
પડે નહી ચેન ખાવામા. પડે નહી ચેન પિવામાં
પડે નહી ચેન સૂવામા જુઓ શયતાન સટ્ટો છે
હગાયા ઢોગની સ્થીતી સટોરીયાની જુઓ થાતી,
શરીર સ્થીતીજ લથડાતી, જુઓ શયતાન સટ્ટો છે.
ગુમાવ્યા ગાઠના નાણા રહયા નહી ઠામ ઠેકાણા
છતાન સટ્ટા મુકાણા. જુઓ શયતાન સટ્ટો છે.
બીચારી ઘર તણી નારી, બનાવી નાથે ભીખારી
કરી સ્થીતીજ લાચારી જુઓ શયતાન સટ્ટો છે
હતી જે ઘેર સાહયબીઓ હતી જે ઘેર નોબતો
ગુમાવી સાહબી નોબત, જુઓ શયતાન સટ્ટો છે
પડયા પાસા કદી પોબાર મળી ગયા ભાગ્યે લાખએચાર
છતા સતોષ નવ શીખ્યો, જુઓ શયતાન સટ્ટો છે
સતોષથી ન જમે પૂરૂ. રહે છે ચીત્ત ત્યા શુરૂ
કયા દાવે ખાદ હુ પુરૂ જુઓ શયતાન સટ્ટો છે.
સમજ્જો શાણા વેપારી, સટ્ટાથી થાશો ભીખારી
વેચાશે મીલ્કત અને નારી જુઓ શયતાન સટ્ટો છે
કરો મહેનત તમે સાચી, મૂકો સટ્ટો પ્રભુ યાચી
સદા સુખમા રહો રાચી જુઓ શયતાન સટ્ટો છે
હજારો શેઠ સાહુકારો, સટ્ટાએ કીધા નાદારો
ઘણાએ પીધો ઝેરનો પ્યાલો જુઓ શયતાન સટ્ટો છે
બળી એ સટ્ટાની કમાણી, સમજ્જોદીનચાર ચાદરણી
છેવટે છેજ ધુળધાણી જુઓ શયતાન સટ્ટો છે

પ્રતીજ્ઞા દીલથી કરશો, સૌ સટ્ટો હવે તજશો.
કહે ભોગી સુખી થશો. જુઓ શહેતાન સટ્ટો છે,

૧૭

સુણ દરજીડા.

રાગ (હરીભજન વીના દુઃખ.)

સુણ દરજીડા ગજ, કાતર, ને સોય, દોરા, ના ગુણ કહું. એ ટેક.
આ અંધ દુનીયાના લોકોને, સમજાવવા દાખલો હું દઉં. સુણ.૧
ગજબદ સલાહ દેનારો છે, કાતરની સંગે રહેનારો છે.
તે કુસંપ તણો કરનારો છે, સુણ દરજીડા; ૨
કાતરતો કલેશી નારી છે અંદર વીરોધ કરનારી છે.
હોય ભેગાં તેને જુદા કરનારી છે સુણ દરજીડા, ૩
દરજી સીવવા આવે છે ગજ કાતર ને ભોંય પછાડે છે.
ભલી સોય ને માથે રાખે છે સુણ દરજીડા. ૪
સોય સુલક્ષણી નારી છે, દાહીને વીવેક શાળી છે,
હોય જુદાં તેને ભેગા પાડનારી છે. સુણ દરજીડા. ૫
સોયનો પતી પણ કેવો છે, રંગે રૂપાળો જોયા જેવો છે.
જેનું નામ જગતમાં દોરો છે, સુણ દરજીડા. ૬
દોરા જેવો નર એક જાણું (મહાત્મા ગાંધી) જી ને પીછાણું
બીજા લાંબા ગજ જેવા જાણુ, સુણ દરજીડા ૭
કાતર જેવી બ્હેનો માહરી, નીર્લંજ પોષાકને ધરનારી
જેથી દેશની થઇ છે લાચારી, સુણ દરજીડા ૮

સોય ,જેવી સાદી નારી, જો બને બહેનો માહરી
તો થાય॰ દેશની બલીહારી, સુણ દરજીડા ૯
પ્રેમે વદે છે ભોગીલાલ, ગજ કાતરને કાઢો બહાર.
તમે સોય દોરાનો સમજો ખ્યાલ, સુણ દરજીડા ૧૦

ત્યાગો	રાખો
કુસંપ	સંપ
(ગજ કાતર)	સોય દોરો

૧૮

સુધરેલ સુંદરીઓ.

લાવણી

સુધરેલ સુંદરીઓ છલબલ ફરતી તે મુજ નજરે આવે
માડલો ધોળો ચોળી ધોળી ચણીયો ઝીણો પ્હેરે
અરધ માડલો શીરે ઓઢી. ભરી બજારે હીંડે સુધરેલ ૧
કેડમા ઝુડો હાથમા રૂમાલ લટક મટકતે ચાલે.
માસુનો સંગાથ ગમે નાહી બેનપણી સંગ મહાલે સુધરેલ.૨
પગમા (કપડા) કટ કટ બોલે રમક ઝમક તે ચાલે
લાજ શરમ ને મૂકી ખીટીએ વાંકો શુચ્છો પાડે સુધરેલ ૩
પોલકા માહી પોલ કરાવે ઢોલ ઢમક વગડાવે
ફણુતરખાનુ પ્લેટ ચોળીનુ. હાથે માપ કગવે સુધરેલ. ૪
પોલેસ ઘાટની જોઈએ બગડી. તાછયા સાક મગાવે
વીશ રૂપરડીના પગારે ગરીબ પતીને ધમકાવે સુધરેલ.૫

બુટ સ્ટોકીંગ મોજાં પહેરે. વળીજ ચસ્માં ઘાલે.
સેંન્ટ લવંડરને પફ પાઉડર. લગાવે પોતે ગાલે. સુધરેલ. ૬
આવી હકીક્ત જોઇ ભોગીલાલ. દીલગીરી મનમાં લાવે.
દેશની પડતીનું મુખ્ય કારણ.વીસમી સદી બતાવે, સુધરેલ ૭

૧૯

દીકરાની વાખ્યા.

દોહા.

જો દૈવ દેતુ દીકરા. દે જે સદા તું દીનકરા.
કુળ પૃથ્વી ને કરતા પ્રકાશીત, દુખ તિમીર ટાળે ખરા.
એવા ન હોજો દીકરા. જે દીકરા નહી દી ફર્યા.
બહેતર અરે એથી ભલા. રસ્તે રઝળતા ઠીકરા.
કે કામ કંઇ આવે નહી. નીજ નામને ડુબાવતા.
છે ભારરૂપે ભૂતળે. માબાપને જે તાવતા.
એવા અરેરે દીકરાથી. વાંઝીયા રહેવુ ભલું
જેણે વીતે તે જાણતા. કષ્ટ કપૂતનું કેટલુ,
માટે પ્રભુ પાસ યાચું છું, એવા ન દેજો દીકરા.
ભોગી સદા યાચે ખરે. દેજો સરવને દીનકરા.

૨૦

લગ્ન પ્રસંગે અપાતી શમશ્યા.

શ્રોતાજનોને વીનતી કરૂછુ કે ભૂતકાળના આપના જે જે રીવાજ લગ્ન વખતના કરેના છે તેમા છુપુ રહસ્ય કેટલુ છે તે મારી. બુદ્ધી અનુસાર શ્રોતા સપક્ષ રજુ કરૂ છુ

જ્યારે (વર) અશ્વ આરૂઢ થઇ, શ્વસુર જાય છે તે પ્રસગે વરની સાસુની. મનોભાવના અને સમશ્યા

દોહરો

સાસુ—આવો પધારો પ્રેમથી ઓવારણા પ્રીતે લઉ
જીવો ઘણ જીવો ઘણ દીન ભાવના એની કરૂં ૧

સમશ્યા. દોહરો

કુમ કુમ તીલક ત્યાં કરી પ્રેમે જમાઈ ને તે કરે
રહેજો સદા તેજ લાલ. એવી ભાવના દીલે ભરે ૨

જ્યારે સાસુ જમાઇને કકુનો ચાલ્લો કરે છે તે વખતની મુખ્ય ભાવના એવી છે કે હે જમાઇ તમારૂ સદા ભલુ ઈચ્છુ છુ અને સદા લાલ કપાળ રહો એવુ યાચુ છુ સાસુ (નાક ખીચવી વખતે) સમશ્યા

દોહરો

નાક ખીંચુ છુ જમાઇ આ વાતને સમજો સદી.
કાયા શકે જાઓ કદી પણ નાકને ખોશો નહી ૩
કીધી શમશ્યા જે ખરી પ્રાણાંત એ ભુલશો નહી.
નાક વરની જીંદગીમા તો કદી છત્રશો નહી ૪

આ પ્રમાણે સાસુની શીખામણ પૂરા થયા પછી કપડાનો આડો પડદો બાંધી કન્યા પોતાના પતિને શમસ્યાથી સમજાવે છે.

દોહરો.

આડો પડદો બાંધતી. પીયુને શુ સમજાવતી.
તાંબુલ ભરી પીચકારી કન્યા તે પરે થું કીજતી. ૫
સમસ્યા પીયુ સમજી જરી સામો બતાવો સ્નેહતો
સમજ્યા વીના પીયુ માહરા ન ખોટો બાંધો પ્રેમતો. ૬
તાંબુલ કેરો રંગતો. ભઠ્ઠી ધુવે જાશે નહી.
તેમ મારી તારી પ્રીતડી, મરતાં સુધી છુટશે નહી. ૭
બે ઇમાન થાશો નહી. કહુ છું જરી તે ધ્યાન કર
સાચો પ્રેમ જો ન મળ્યો. થુંકીશ તારા નામ પર

આ શમસ્યા પૂરી થયા પછી સાસુ પાછી (પોષણ.) પુંખવા આવે છે તેના ભાવાર્થ.

સાસુ—જમાઈ પ્રત્યે. દોહરા.

સમજો જમાઇ સુલક્ષણા. ઘેર દૂઝણાં છે કેટલા.
કેટલા છે હળ ખેતીવાડી, રેંટીયા છે કેટલા. ૯
છે કેટલા વલોણા ઘરે, સત્ય વાતડીજ જણાવશો.
વસ્તુ કીધી તે છે કે નહી. તેનો ખુલાસો આપશો. ૧૦

જમાઇ—ખોટો દીલાસો ત્યાં કણી. ગરજવાન જમાઇ આપતો
સરવે વસ્તુ મોજુદ છે એમ. ડોકુ. ત્યાં ધુણાવતો. ૧૧
આ વાર્તાની વાતમાં વિશ્વાસઘાતી થયો જમાઈ,
ચાર વસ્તુમાં આજ એક,પણ કોઈ ઠેકાણે છે નહી. ૧૨
તેથીજ સંસાર દુખીયો, ઉદ્યમ નાશી જાય છે.

ઉધમ વગરના માનવી, પશુ જેવાજ ગણાય છે ૧૩
સસારની નૌકા મહી, તાર સુતર બાધતા
વરકન્યા ત્યા માહરે, સસાર સાથી સાધના ૧૪
ત્યા એક બાળીકા જુઓ, લુણ ત્યા ઉતારતી
આધી વ્યાધિ દૂરે જજો,એ ભાવના દીલ ભાવતી ૧૫
ત્યાથી ચાલ્યા ચોરીમહીં, સસાર જીવન સાધવા
પ્રેમી યુગલ જોડુ ખરે, સસારની મોજ માણવા ૧૬
ચાર મગળ ત્યા ફરે મગળ મય જીવન હજો,
માન માયા લોભ ક્રોધ ને જીગરથી ત્યાગજો ૧૭
દાન શીયળ તપ ભાવના વિચાર દીલ વીક સાવજો
માતા પિતા શ્વસુરની ઈજત શુભ વધારજો, ૧૮
ત્યા કણી કન્યાની માડી કસાર પીરસવા આવતી,
દીલ અતરે શુભ ભાવના કેવી રદયમા સ્થાપતી ૧૯
ધૃતની વાટકી લઈ સાકર સાથે લાવતી
ઘીની રેલ છેલમા શુદ્ધ પ્રેમ એવો માગતી, ૨૦
એકી બેકી પ્રેમથી રમતા જુઓને વર વધૂ
શુ ભાવના તેની કહી તે સમજવુ છે દોહલુ ૨૧
એકી આવે જો પુરૂષને કહે તો સ્રીને સુણને સહી.
એક પતીને છોડીને.બીજાના પ્રેમમા પડશો નહી, ૨૨
બેકી જો આવી નારને પીયુ વાત તો ભૂલશો નહી.
બીજી તણી સોબતમા તમ જીદગી ખોશો નહી ૨૩
એકી તણા એકાન્તમા પ્રભુ પ્રેમને જોશો જરી,
બેકી તણી,સોબત જો કરી,તો વાત બગડશે ખરી,૨૪
આ લગ્નની શમસ્યા જુઓ. મુજ બુદ્ધીથી પૂરી રઈ.
કહે છે ભોગીલાલસત્યથી આજ લગ્ન વિધી છે નહી ૨૫

૨૧

મેઘરાજને અરજ.

સોરઠા.

બળ બળતો અંગાર. જેઠ ઉનાળો ઉતર્યો,
તો એ જીવન હાર. હજુ ન આવ્યો મેહુલા. ૧
નીજ તનુજની બ્હાર. બ્હાલા જણવીણ કોણ કરે
લગાડે છે કેમ વાર. હજુ ન આવ્યો મેહુલા. ૨
ચોમાસાના કોલ તે, દીધા તે સાંભરે,
સંગે રહી રસ બોળ. બનીયે આવો મેહુલા. ૩
ઉભો રહયો અબોલ. અધીરાઈ અમ તાગતો
તરફડે છે ઢોર. છોડ સૂકાયાં મેહુલા. ૪

૨

આવ્ય આવ્ય વરસાદ, વેબરીયા પ્રસાદ દે
બેસી ગયો અમ સાદ, તને પોકારી મેહુલા ૫
જોઈ જોઈ તુજ વાટ, આ અમ ડોક રહી ગઈ
વિધ વીધ વધે ઉચાટ, કાળજુ ફટકે મેહુલા ૬
મેરામણ મેમાન, વરસ દહાડે તું આવતો
તુજ પગલે રસ લ્હાણ, અમે મહાલીએ મેહુલા ૭
દાના દીલ દરીયાવ, જગત પીડ નીવારજો
પ્રાણદાન ના લ્હાવ, લેતાં શીખીયે મેહુલા ૮
દીન તણો આ સાદ, કાન ધરીને સાંભળો
ક્યાં કરીએ ફરીયાદ વહેલા આવો મેહુલા ૯

૩

મેહ મેહ જપતા માળ સુકાયા મુખના અમી
જતો ગ્હે તત્કાલ દેખા દઈને મેહુલા ૧૦
આતો આડો આક તુજ અબોલા આજના
વ્હાલા કેરો વાક વીસારી દઈએ મેહુલા ૧૧
ડગીને રૂડો નાદ આવ્ય હસી બોલાવ્યને
સ્વજન કેરો સાદ ઉર ઉભરાવે મેહુલા ૧૨

૪

તુમાં ઉંડી આશ તુમાં અમ વિશ્વાસ છે
ગુંકાવ્ય હેઠો શ્વાસ આગળ આવી મેહુલા ૧૩
કાળે કાળ દુકાળ અનાથ જીવ ઉભા નિળે
આગળ નીએ વાત આવ્ય ભુલાવવા મેહુલા ૧૪
વાદળ પવનની છાય ઓથુ અમને આપની
બળ્યા ઝળ્યાની બાહ્ય, પકડો આવી મેહુલા ૧૫

૫

દીલભર દીલ દરીયાવ, સભારીને સચરો
ન આણીએ અભાવ, અધીરજનપર મેહુલા ૧૬
મોતીડાના મેહ, વણમગે વરસાવતો
છે તુ તેનો તે, ટળવળાવતો મેહુલા ૧૭
મળે ન તરણુ ધામ, ગાયો તો ટગમગ જુએ
જુએ બીજા ઢોર, હવે પધારે મેહુલા ૧૮
મોંઘા ન થાઈએ વીર આવી લીલા લહેર કરો
ભોગીની દીલ દાઝ હૈયે લેમો મેહુલા ૧૯

શુભ વિચારો હૃદયમાં ભરજો
દીન જનોનું ભલું કરજો.
તજી સૌ અભીમાન
કરે નર જન્મીને કલ્યાણ. ૪

પ્રભુ કૃપાથી જનમ મળીયો
અનેક સગવડતાથી ભરીયો.
એ તો પુણ્ય તણું નિધાન
કરે નર જનમીને કલ્યાણ ૫

અને કષ્ટે શાંતી ધરતા
રણ સંગ્રામે આગળ પડતા
જેના અમર . નામ
કરે નર જનમીને કલ્યાણ ૬

બ્રમચર્યનું પાલન કરતા
અબલાઓની વ્હારે ચડતા
ધ્રુજાવતા ધરણી જાણ,
કરે નર જનમીને કલ્યાણ ૭

નીતિ નીયમનું પાલન કરતા
દેશ દાઝ અંતરમાં ધરતા.
એજ ખરો ભાગ્યવાન
કરે નર જનમીને કલ્યાણ, ૮

કહે (ભોગી) પ્રેમ કેળવજો
ભ્રાતૃભાવ બધે ખીલવજો,
સમજો હીંદ તણા સંતાન
કરે નર જનમીને કલ્યાણ. ૯

૨૫

જગત તો બે દીનનું મહેમાન

રાગ ઉપરનો

જગત તો બે દીનનુ મહેમાન
દઇએ આદરમાન જગત તો

મન અમારૂ મજબુત કરીએ
લઇએ આનંદ લ્હાણ
વિશ્વના અમે પ્રેમી છીયે
વીશ્વ અમારૂ જાણ જગત તો ૧

શત્રુ અમ કોઇ છે ન જગમા
એ અંતર વિશ્વાસ
પ્રેમમય જીવન મદા અમારૂ
એજ અમારો કૈલાસ જગત તો ૨

એક એકના સમાગમ વીના
ચાલે નહી સંસાર
લેણ દેણ વીના કશુ ન બનતુ
એ ભાવીનો ચીતાર જગત તો ૩

જેવા સંયોગે સ્નેહ બંધાએ
એ નીભાવજો સૌ જન
નીતી વહેવારે મશગુલ રહેજો
સાચવજો વચન જગત તો ૪

વચન ગયુ તો સર્વે જાતુ
બોલે વાણી વિદ્વાન
વચન (બોળી) જે નર જીવે,
તે જીવ્યુ ધૂળ સમાન. જગત તો ૫
નીંદા કુથલી ને કુસંપે
વાળ્યો સઘળો દાટ
શાંન્તી સંપ જે નવ શીખ્યો
તે નરને ધિક્કાર જગત તો ૬
કાળ ઝપાટો જયારે આવે
ત્યારે લાગશે નહી જરી વાર
સુકૃત્ય શું શું કીધુ જગતમાં
પુછશે ત્યાં કીરતાર જગત તો ૭
સંત સમાગમ જરી ન પામ્યો
લીધુ નહી કંઈ જ્ઞાન
આવ્યો બાંધી મુઠીએ બાપુ
મુકી જશો તમામ જગત તો ૮
માત અને તાત જગતમાં
કુટુંબ સ્વાર્થી ધાર
પરણી ત્રીયા સાથે ન આવે
જઈએ જયારે યમદ્વાર જગત તો ૯
જગતમાં જન્મી શું શું કીધુ
લાવો તેનું જરી ભાન
કહે ભોગીલાલ પ્રેમથી શીખો
દેતાં પ્રેમના દાન જગત તો૧૦

૨૬

એ પુરી પંચાત.

દોહરા

પુત્ર હોય કુલક્ષણો. વ્યસની ને કમજાત
પીતાને શુ ઠાગ્મે, એ પૂરી પચાત ૧
નાર રૂપાળી હોય પણ, પાડે દુર્ગુણ છાપ
સ્વામીને શુ ઠાગ્મે, એ પૂરી પચાત ૨
ગુરૂ વ્યસનીને લોભીયા, કરે ક્રોધથી વાત
સમાજને શુ તાગ્મે, એ પૂરી પચાત ૩
કોટે પથ્થર બાધીને બુડે પોતે આપ
બીન્તને શું તાગ્મે, એ પુરી પચાત ૪
ભલો મુનીમ પણ શેઠની, ઠગવા ધારે વાત
ધન ખોઇશુ આપને એ પૂરી પચાત ૫
મીત્ર હોય ઘણો મીઠડો, રાખે મનમા પાપ
દુખે મદદ શુ આપશે, એ પુરી પચાત ૬
બન્ધુ બાય સમાન છે, પણ પાછળ કાપે વાત
વખતે દગો એ આપશે, એ પુરી પચાત ૭
જ્ઞાન વીષય સમજે નહી, કરે જ્ઞાનથી વાત
ખાલી માથાકોડ કરે, એ પૂરી પચાત ૮

૨૭

જગતમાં એક દારૂ છે

ગઝલ

દુનીયાનુ દુષ્ટ કરનારો, જગતમાં એક : :
ખરેખર પાપીની પુંજી, જગતમાં એક દારૂ છે. ૧
મોટાનું માન મુકાવે, ઇજત કોડીની કરાવે
કરાવે પાણી પઇસાનું, જગતમાં એક દારૂ છે. ૨
પીવાથી દીલ લથડે છે, ઠેકાણે ભાન નવ રહે છે
ગોથાં કીચડમાં ખાએ છે જગતમાં એક દારૂ છે. ૩
પીયે હઇયા ફુટયા બાપુ, પીવાથી કાળજુ બળતું
પીનારા મોતને ભાળે, જગતમાં એક દારૂ છે. ૪
ઉભી હોય બહેન કે બેટી, મુકાવે લાજ તે છેટી
નીર્લજ બની જાય ત્યાં લેટી, એવો જલ્લાદ દારૂ છે ૫
લુંટે તે સતીનું શીયળ, બની જાતો ખરેખર ખર
બગાડે આબરૂ ને જર, એવો શેયતાન દારૂ છે. ૬
કમાણી હોય ઘણી સારી, પરંતુ તે કરે ઝેરી.
દેખાડે મોતની બારી, એવો યમરાજ દારૂ છે. ૭

પીનારા આખથી અધા, કરે છે નીચના ધંધા
બને તે નીચના બદા, એવો દુષ્ટ દારૂ છે ૮
કઈક રાજા અને રાણા કહેવાતા જે ઘણા શાણા
દારૂએ ટાળીયા દાણા, એવો ગોઝારો દારૂ છે ૯
નીતીનું તેજ હરનારો, શરમને દૂર કરનારો.
રખડતા થઈ ગયા યાગો, એવો આ નીચ દારૂ છે, ૧૦
કઇક જણુઓ તમે મુકી, દારૂમા દીધુ બધુ ફુકી.
રહી નહી પાસમાં મુડી, એવો ચડાળ દારૂ છે, ૧૧
મુકાવતો શરમ ને માજા, ઈજારદાર થઇ ગયા તાજા
થયા પાયમાલ કઇક રાજા, એવો હરામી દારૂ છે ૧૨
બચાવો વ્યસનના પઈસા, કરો કંઈ દેશનો ઉદ્ધાર
ભવિષ્યે થાવાને સુખી, સદા સૌ ત્યાગશો દારૂ ૧૩
ભોગીલાલ સાચુ બોલે છે, પરીસ્થીતી બતાવે છે
હજુ કાઇ આખ ખુલે છે, હવે તો છોડવા દારૂ ૧૪



૨૮

તજને તુ તોફાને

રાગ ભેરવી.

રટતુ એક નીરંજન નામ,
મુરખ મવવા તજનેતું તોફાન ૧
માત તાત સુત બંધવ બ્હેની
માયા તણા ગુલામ રટતુ એક નીરંજન ૨
હાય હાય કરી રડે હજારો
કોઈ ન આવે કામ રટતુ એક નીરંજન ૩
બાગ બંગલા છેવટ છોડી,
જઈ વસવુ શમશાન રટતુ એક નીરંજન ૪
માતા કહે મુજ બેટડો બહેની કહે મુજ ભાઈ
નાર કહે મુજ કંથડો, સાથ ન આવે કોઈ રટતુ ૫
સંત સમાગમ બહુ કર્યો, પણ શીખ્યો નહી કંઈ જ્ઞાન
દીન જનોની સેવા કરીને, કરો આત્મ કલ્યાણ રટતુ ૬
સેવક ભોગીની વીનંતી સુણી ધરો નીરજન ધ્યાન
રટતુ એક નીરંજન ૭

૨૯

નીતી ઉપર.



નીતી નીતી (૨) નીતી, બોલો સાવરીયા
રીતી રીતી રીતી, શીખો સાવરીયા નીતી ૧

શરીર શુદ્ધિ ખુબ કરી મન દ્રઢ્ઢ રાખો
પ્રેમ પ્રેમ શુ ચીજ જગ મા અનુભથી ઓળખો નીતી ૨

નીતી રીતી દોરી હાથે, નહી વેચાતી મળતી
સોબત જેવી તેવી અસર કહેવત બધે બોલાતી નીતી ૩

શુદ્ધ પ્રેમમય જીવન બનાવી નીતી વહેવારે ગ્રહેવુ
મનુષ્યનું શુ શુ કર્તવ્ય જરૂર શીખી લેવુ. નીતી ૪

ચડતીનુ છે જગત બાપુ, પડતીનુ નથી કોઇ
ચાલુ ગાડીમા સૌ કોઇ બેસે, તુટીમા ન બેસે કોઇ ૫

નીતી અનુભવ લીધો ન જગમા ધીક મનુષ્યનુ જીવ્યું
ઘણા વિદ્વાનો શાખ પુરે છે અનુભવથી અનુભવ્યુ નીતી ૬

સ ત સમાગમ પ્રેમે કરીને, નીતી ધર્મ દીલ જાણવો
કહે ભોગીલાલ પ્રેમ ધરીને પરભવ પાયો ચણવો નીની ૭

૩૦

શુભ ભાવના ભાવો.

ગઝલ

જગતના પ્રાણી સૌ સર્વે, જરૂર શુભ ભાવના ભાવો
કટુ ન બોલવું વચન. જરૂર એ પાઠ દીલ લાવો.
વીચારો સુભ કરવામાં, જરૂર ભલુ આપનુ થાતુ.
પોતાના સ્વાર્થને માટે, જરૂર શુભ ભાવના ભાવો ૨
વીચારોની વમળતામાં, ગુમાવો છો તમે બાજી.
સ્વભાવ મુકો હવે પાજી, જરૂર શુભ ભાવના ભાવો ૩
પરાઇ પીડ ના માટે, જન્મ છે આપનો બાપુ
એવી રાખી રહ્દય પ્રીતી, જરૂર શુભ ભાવના ભાવો. ૪
મળી બુદ્ધી તને સારી, મટી સ્થીતી જ ભીખારી
મુકીને મેલ મનડાનો, જરૂર શુભ ભાવનો ભાવો. ૫
કુસંગા સંગ દોષાણા. કહી કહેવત જરૂર સાચી.
સદા શુભ સોબતે રહીને જરૂર શુભ ભાવના ભાવો. ૬
કરો જીવન સદા સાચુ, સેવા કહો દીનની યાચું.
સદા એવું ઇચ્છી દીલે, જરૂર શુભ ભાવના ભાવો. ૭
ખુશામત દીલથી ત્યાગો, સદા શુભ પ્રેમને માગો
હવે નીંદ્રાથી જાગીને જરૂર શુભ ભાવના ભાવો. ૮
અંતર ભક્તી પ્રભુની લઇ સદાચારી શદા બનજો
અંતરઘટ પ્રેમ ભોગીનો સદાં શુભ ભાવના ભાવો ૯

૩૧

સમયને માન આપોને

ગઝલ

સમયની છે બલીહારી, સમય આધીન નરનારી
સમયની છે ખરી ખુબી, સમયને માન આપો ને ૧
સમયમા શેઠ ભીખારી સમયે રંક ગજા છે
સમયે નોબતો ગાજે સમકને માન આપોને ૨
સમય સાધી સૌ સાધો સમય સીખી સઉ સીખો
સમયમા નીતી ન ચુકો સમયને માન આપોને ૩
સમયે મળની લક્ષની સમયે વેચાતી ભુમિ
સમયમા (મુજ) સભારો સમયને માન આપોને ૪
સમયે જે હતા ગજા સમયમા ભગીના ગેરે
જુઓ વેચાણા તે પુરૂષો સમયને માન આપોને ૫
સમયે શેઠ કહેવાતો સમયે મહેલ માળાઓ
સમયે મીલ માલીકો સમયને માન આપોને ૬
સમયમા ચડતીના શીખરે સમયમા પડતી ના મોખરે
સમયમા સમાજનો નેતા સમયને માન આપોને ૭
સમયમા દોસ્ત દુશમનો સમયમા દુશ્મનો સાથી
સમયમા લુટાશે ભાથી સમયને માન આપોને ૮

સમયમાં શુદ્ધ બુદ્ધી થાય સમયે દુરાચારીજ ગણાય
સમયે સંયમો લેવાય સમયને માન આપોને ૯
સમય શીખ્યા બધુ શીખ્યા સમય ભુલ્યા બધુ જુલ્યા
સમયે ભુલતાં સઉ ડુલ્યા સમયને માન આપોને ૧૦
સમયે હોદ્દો તો મળતો સમયમાં મોટો કહેવાતો
સમયમાં કાળ ઝપટતો સમયને માન આપોને ૧૧
જગતના સર્વ બંન્ધુ બહેન સમય સીખી કરો સૌ ચેન
કહે (ભોગી) સમય ન્યારો સમયને માન આપોને ૧૨

૩૨

ખરી દોસ્તી તે.

ગઝલ

વીપત્તમાં કામ જે આવે, સદા શુધ્ધ સ્નેહ બતલાવે
કષ્ટ વખતે મદદ આપે ખરા દોસ્તી તે તેનુ નામ
સદા દુખે સદા દુખી સદા સુખે સદા સુખી
સ્વાર્થને ઠોકરે લેતા ખરી દોસ્તી તે તેનું નામ
ફસાયો મીત્ર જો કદી હોય સદા તે સહાય તો દેતો
જગતને પ્રેમ બતલાવતો ખરી દોસ્તી તે તેનું નામ
ભલે ન પાસમાં લક્ષ્મી ભલે ન રહેવા તે ઝુપડી.
છતાં નહી ક્ષોભ લાવે તે ખરી દોસ્તી તે તેનું નામ

શ્રી મુંબાઈ જીવદયા મંડળીના

આસીસ્ટંટ સેક્રેટરી

રા. રા. ભાઈ જયતીલાલ એન. માનકર



સાચા હૃદયથી ચહાનાર અને મજકુર પુસ્તકમાં ખરા હૃદયથી મદદ કરનાર તથા જીવદયાના કામમાં બનતી મદદ આપી મને આગળ વધારનાર સાચા સલાહકાર મીત્રનો લેખક હમેશનો રૂણી છે

ફીનીક્ષ પ્રી. વર્કસ

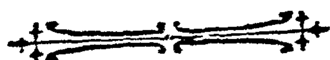
ભલે હોય મોટો કે નાનો ભલે હોએ દુરાચારી
બનાવે તે સદાચારી ખરી દોસ્તી તે તેનુ નામ
સદા રહે નિતી મદીરે સદા રહે ધર્મ આચારે
ભુડાવે ન કદી મીત્ર ખરી દોસ્તી તે તેનુ નામ
નસીબે ધન થયુ ન્યારૂ ન કોઈ સગુ થાતુ
છતા ન ત્યાગ તો મીત્ર ખરી દોસ્તી તે તેનુ નામ
જગતનુ રાજ્ય ભલે જાએ છતા વિસામો ન ટળજો
તુટો ન બાહુય મીત્રની ખરી દોસ્તી તે આનુ નામ
પદમણી સમ પત્ની મીત્રની સ્વરૂપે હોય સુદર જો
છતા તે બહેન મીત્રની ખરી દોસ્તી તે આનુ નામ
વીકારો વશ તે કરતો સદા બ્રમચર્યમા રહેતો
અણમોલો પ્રેમ પાઠવતો ખરી દોસ્તી તે આનુ નામ
રાખે નહી સ્વાર્થની આશા નીરાશામા ધરે આશા
બન્ધુત્વ પ્રેમ જાળવતો ખરી દોસ્તી તો આનુ નામ
કહે ભોગી મળો મીત્ર સદા જે સ્વાર્થને તજતા
કસોટીમા નહી ડગતા ખરી દોસ્તો તે તેનુ નામ



૩૩

દુનીયાં તણા.

દુનીયા તણા વહેવારમાં રહેવું ઘણુ મુશકેલ છે
વીતે ઘણું વહેવારમાં નહી જેવા તેવા ખેલ છે.
આંશ પારકી રાખી ને જીવવું જગત ધીકાર છે.
આપ પગપર ઝુઝવું તે મર્દનો વહેવાર છે.



૩૪

ખુશાલી લગનની આજે

ગઝલ

સદા સુખમાં વસો પ્રેમે, સદા શુભ પ્રેમમાં રમજો
નવીન સંસારની જયોતી ખુશાલી લગનની આજે ૧
નીતી મય જીંદગી કરજો, પ્રભુ પર પ્રેમ તો ધરજો
દુવા અમ દીલમાં લેજો, ખુશાલી લગ્નની આજે ૨
યશસ્વી જગતમાં બનજો દીનોનું તો ભલું કરજો.
અભીમાન કોમનો કરજો ખુશાલી લગ્નની આજે ૩
સાકર પય સમ પ્રેમ આચરજો નવીન વાટીકા વીચારજો
સદા પ્રેમ જયોતી ઉજવલજો ખુશાલી લગ્નની આજે ૪

સદા મન નેકમા રાખી પ્રભુ રાખે સદા સુખી
રહો સુખી યુગલ જોડુ ખુશાલી લગ્નની આજે ૫
મુબારક લગ્નની કહીએ સદા દીલથી ભલુ ચાહી
હૃદયની શુભ દુવા એ ખુશાલી લગ્નની આજે ૬
ભોગીલાલ પ્રેમથી બોલે, નીભાવજો ટેક લગ્નના
રહોને સુખી સદા સંસાર ખુશાલી લગ્નની આજે ૭

૩૫

આ કોણે બનાવ્યો ચરખો

રાગ ભજન.

કોઈ ઘડનારાને લાવો, કોઈ કારીગર બતલાવો
આ કોણે બનાવ્યો ચરખો, ચરખો ચરખો કોઈ ૧
આમ જુવો કે તેમ જુવો પણ જ્યા જુઓ ત્યા સરખો
પચ પીડનુ બન્યું પુતળુ અંતરથી નીરખો કોઈ ૨
માન માયા લોભ ક્રોધને અંતરથી પરહરો
દાન શીયળ તપ ભાવના ટેક રાખો જરી ચરકો કોઈ ૩
અભીમાન અંતરમા ભરી ન ફરો, જુવાની લટકો
ચાર દિવસની ચાદનીયુ છે ફુટી જશે મટકો કોઈ ૪
દેશ ઉદ્ધારક એ છે સાચો ધ્યાન ધરો મનકો
નાના મોટા પ્રેમથી આ ફેરવો ચરખો કોઈ ૫
દેશ ગરીબાઈ એ મીટાવે, એ ફેરવે ચરખો
કહે ભોગીલાલ સુણો સજ્જન, હુ ચાકર પ્રભુ ઘરકો કોઈ ૬

૩૬

શાશનના શણગાર

રાગ મંગળમય મહવીર

શાશનના શણગાર માહવીર મોરા શાશનના શણગાર (૨)
જેનીજ અપરાધીનો ઉદ્ધાર કરતા, અનેક કષ્ટે શાંતી ધરતા
કરત્તા લોકોન્તર ઉપકાર, માહવીર મોરા શાશનના શણગાર(૧)
ચંદકોષી જ્યારે ચરણે ડસીયો, તો એ ક્રોધ અંતર
નવ વસીયો
પણ આખર કર્યો ઉદ્ધાર માહવીર મોરા શાશનના શ૦(૨)
ચંદન બાળા શ્રાવિકા સાચી, અડદ બાકુળા પ્રભુને અર્પી
વરતાછતોં જય જયકાર માહવીર મોરા શાશનના શ૦(૩)
નર હત્યારો અર્જુન માલી, જેના કર્મો દીધા પ્રજાળી
ઉતાર્યો ભવપાર માહવીર મોરા શાશનના શ૦ (૪)
શાશન સેવા અધિકજ કીધી રાત દીવસ નવ નીંદને લીધી
આપ નોંધારાના આધાર માહવીર મોરા શાશનના શ૦(૫)
સેવક વંદણ ચરણમાં ધરશો ભવોભવના પાતીક હણશો
છો ભોગીના રદય શીરધાર માહવીર મોરા શાશનના શ૦(૬)

૩૭

સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર

રાગ (ક્યાંથી આ સંભળાય મધુર સ્વર)

સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર શ્રી હિર વિજય સુખકાર સુરીશ્વર
શુદ્ધ ચારીત્ર ધ્યાનજ ધરતા અનેક જીવોને બુઝવતા
હતા જ્ઞાન તણા ભંડાર સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર ૧
અનેક દેશમા વીચરીને ઉપસર્ગો બહુ સહન કરીને
કીધો નીજ ધર્મ પ્રચાર સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતણા ૨
દીલ્હી પતી શાહ અકબર પાસે આવ્યા સુરીશ્વર
અતિ ઉલ્લાસે ૩
શીષ્ય મંડળ પરીવાર સુરીશ્વર ધમતણા અવતાર
અહિંસાત્મક ધર્મ બતાવી શાહના દીલમા દીધુ ઠસાવી
પળાવી જીવદયા સુખકાર સુરીશ્વર ધર્મતણા અવનાર ૪
ગાવધ પણ બંધ કરાવી શાશન કેરો ધ્વજ ફરકાવી
કીધો મૂંગા પ્રાણીનો ઉદ્ધાર સુરીશ્વ ધર્મતણા અવનાર ૫
યાત્રા તણી દીલ ચીંતા લાવી, શાહનુ દીલ જ્ઞાને પીગલાવી,
કરાવ્યા પંચપટા નીરધાર, સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર ૬
તીર્થ રસ્તા ખુલ્લા કરીને, ખુન ધર્મ બીરદ ધરીને,
કીધો ધર્મતણો પ્રકાશ સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર ૭

દીલ્હી પતી શાહ વશ જ કીધો, અનેક જ્ઞાને બાંધી લીધો;
શીષ્ય બન્યો તે વાર, સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર ૮
શાશન સેવા ખૂબ બજાવી, જ્ઞાન ધ્યાનમાં કાયા વોસરાવી.
ધરતા નીરંજન ધ્યાન, સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર. ૯
અનેક વિદ્યાના પુરા જ્ઞાની, દીન જનોના ખુદ વિશ્રામી;
તુજ ચરણે હો નમસ્કાર. સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર. ૧૦
સુરીશ્વર આપ ચરણમાં માહરૂ, શરણ માગુ સદા હું તાહરૂ;
કહે (ભોગી) ઉતારો ભવપાર, સુરીશ્વર ધર્મતણા અવતાર. ૧૧

૩૮

આર્યધર્મ ઊત્તમ કુળ.

રાગ (શ્રી સ્થુલીભદ્ર મુની ગુણમાં શીરદાર)

આર્યધર્મ ઊત્તમ કુળ, પામ્યા પુણ્યથી.
શરીર નીરોગી ધન કુટુંબ પરી વારજો;
ને પરભવની પુનાઈ આભવ ભોગવો,
વૃધી થતાં ખુટે નહી તલભારજો.
આર્ય ધર્મ ઊત્તમ કુળ. ૧
તે પુનાઇનો પાયો છે દયા ધર્મનો,
દુખી જીવોની કરો તમે દરકારજો;

અભયદાન સમાન અવરકો પુણ્ય નથી,
ઘાતકી હાથે રે સાય જીવ અપારજો.
આર્યધર્મ ઉત્તમ કુળ ૨

જરથોસ્તી નામાને ઉકેલી જુઓ
મહાભારત બાઇબલને કુરાનજો,
સર્વ ધર્મ શાસ્ત્રમા દયા મુળ ધર્મનુ,
જૈનોને તો દયા ધર્મ સીદ્ધાન્તજો
આર્યધર્મ ઉત્તમ કુળ ૩

સહસ્રપતી લખપતી કોટાધિપતી,
ઘણા વાવરો છો પરમાર્થમા દામજો,
અભયદાન છે શ્રેષ્ટ સર્વ પરમાર્થમા,
વધ થાતા જીવ ઉગારો ધરી હામને
આર્યધર્મ ઉત્તમ કુળ ૪

દુનીયાનુ પોષણ કરનારા કોણ છે,
ગાય બળદને ભેસ જીવન આધારજો
તે હજારોની સખ્યામા અરેરે કપાય છે,
દયાળુ દીલ નારડી રહ્યા છે ચોધારજો
આર્યધર્મ ઉત્તમ કુળ. ૫

જીવદયા મંડળના સહાયક સહુ થજો,
નીજ નાણાનો કરવા સદ્ ઉપયોગ જો,

મુજ વીનતીને સ્થાન હૃદયમાં આપજો,
વધસ્થાને અટકાવો દેવા જોગજો.
આર્યધર્મ ઉત્તમ કુળ.

૩૯

જરી કંઈ દાન દેતો જા.

ગજલ.

પ્રભુએ જો તને આપ્યુ, જરી કંઇ દાન દેતો જા;
ખરી છે દીનની સેવા, જરી કંઈ ધ્યાન લે તો જા. ૧
બનાવ્યા મહેલને માળા, દેખીતા ખુબ રૂપાળા;
ગરીબની ઝુંપડી ઉપર, જરી કંઈ ધ્યાન દેતો જા. ૨
ખાઓ છો માલ મીસ્ટાનો, વળી સારાંજ પકવાનો;
ભૂખ્યાની ભુખની પીડો, જરી દીલ તુંજ ધરતો જા. ૩
ઘણાજન દેશમાં દુખી, ઘણાંજન કોમમાં દુખી;
હોય જો દીલ દરીયાવતો, જરી ગુપ્તદાન દેતો જા. ૪
ફરો છો ગાડી ઘોડામાં, વળી સુંદર મોટરમાં;
પરંતુ જે પગે ચાલે, તેનો તું થાક જોતો જા. ૫
પહેરો છો મુલ્ય વાળાને, વળી વસ્રો બહુ ઝીણા;
ઘણા જન નગ્ન કાયામાં, જરી શરમ ધરતો જા. ૬

તમારા દેશની લક્ષ્મી, તણાઇ જાતી પરદેશે,
થયો હા દેશ ભીખારી, સાદાઇ કઇ સજતો જા ૭
આવ્યો તુ બાંધી મૂઠીએ, જવાનુ હાથ ખાલી છે,
ધરમનુ બાધવા ભાતુ, સુકૃત્ય કઇજ કરતો જા ૮
ગરીબોના ગળા કાપી, અનતી મેળવી લક્ષ્મી,
નહીએ સાથમા આવે, દયાથી દાન દેતો જા ૯
અભીમાન ત્યાગીને બાપુ, પ્રભુની પાસ માગી લો,
સદા ઇશ્વર જગત સેવા, ભાવના એજ ભરતો જા ૧૦
ભોગીલાલ સાચુ બોલે છે, આડંબર ખોટો મુકીદો,
ખરી છે દુખીની સેવા, તમારો પ્રાણ અર્પી દો ૧૧

દોહરો

સેવા સમુ ન ધન જગમા, સેવા ધર્મનુ મુલ છે,
સેવા વગરનુ જીવવુ, તે આ જગતમા ધુળ છે,

૪૦

કર્મ કરે વો કોઈ નવ કરશે

રાગ લાવણી

કર્મ કરે વો કોઇ નવ કરશે બીના કરમ નહી હોનેગા (એ ટેક)
કર્મકુ શર્મ હે ન જરીએ કર્મ કરે વોહ હોવેગા કર્મ ૧
પાચ પાડવા દેખો દ્રોપદી દેખો દાખલા શાસ્ત્રોકા
બાર બરસ વનવન મે ભીટકે દેખો દાખલા કર્મોકા કર્મ ૨

રાજા નળ ઓર દેખો દયમંતી દેખો દાખલા ધર્મોકા
બાહુક બનકે રાજા ભમીયા દેખો દાખલા કર્મકા કર્મ ૩
રાજા હરીશ્ચંદ્ર ઓર તારામતિ રોહિત પુત્ર તુમ પીછાણો
કર્મ કે લીયે રાજા હરીશ્ચંદ્ર ભંગી કે ઘર વેચાણો કર્મ ૪
લંકાગઢ કો રાજા રાવણ દેખો સતી મંદોદરી રાણી
કરમકે લીયે રાજા રાવણ પળમે હુવા ધુળધાણી કર્મ ૫
રામ લક્ષમણ દોનું બંધવ દેખો દેખો સતી સીતા નારી
ચૌદ વરસ વનવન મેં ભીટકે કરમકી ઘટના હે ન્યારી
કર્મ ૬
કર્મે શેઠ શાહુકાર કહેલાવે કર્મ ટુકડા મંગવાવે
કર્મે મહેલ મંદીર બનાવે કર્મે રહેવરાવે વનમાં રહેવરાવે કર્મ ૭
હયું જાણકે ધર્મ કરો કુછ કરો સુકૃત્ય ભાઈ તુમજગમે
કહે ભોગીલાલ સુણો મોરે સજ્જન ધ્યાન ધરો પ્રભુકા
દીલમેં કર્મ ૮

૪૧

પ્રભુ તે તમોને નથી પુછવાનો.

રાગ ભુજંગી

તમે કેટલા બંગલાઓ બનાવ્યા.
તમે કેટલા દામ ગાંઠે બચાવ્યા.
ચલાવી તમે કેટલી ત્યાં દુકાનો,
પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો. ૧

તમે કેટલી રોજ ચીરૂઠ ફુકી.
તમે કેટલી વાપરી ચાહય ભુકી
તમે કેટલા ચાવતા રોજ પાનો,
પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો. ૨

તમે કેટલી ભાઈ ભાષા ભણ્યા છો
બી. એ એલ, એ એમ બી શું થયા છો
થયા છો જેપી ચાદ. સી આઇ. ઈનો
પ્રભુ તે તમો ને નથી પૂછવાનો ૩

કઈ જાતના પહેરતા બુટ જોડા.
ઘરે રાખતા કેટલા ગાડી ઘોડા
હતા કેટલા ઢોર ને ગાડી વાનો.
પ્રભુ તે તમોને નથી પુછવાનો ૪

કઇ જાતના બાળતા ઘેર લેમ્પો,
કઈ જાતની વાપરી બ્રેસકેપો
બીજો ડ્રેસ કેવો હતો પહેરવાનો,
પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો ૫

તમે નાટકો કેટલા ખેલ જોયા,
તમે સટ્ટામા કેટલા દામ ખોયા.
લીધો લ્હાવ શું સટ્ટામાં જીતવાનો,
પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો. ૬

મુલાકાત લીધી તમે હોટલોની,
ઘણી ગરદનો ભાગી છે બોટલોની
લવેન્ડ અને સેન્ટની શીશીઓનો,
પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો. ૭

ઉન્હાળે હવા સારૂ કયા ઠામ જાતા,
તમે રેલ્વે માં કયો વર્ગ લેતા.
કરી કેટલી બીજબાની જુવાનો,
પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો. ૮
ગરીબો તણુ શુ તમે દુખ લીધું,
ગરીબો તણુ શુ તમે હીત કીધુ.
દઇ અન્ન પોસ્યા ભૂખ્યા ઈનસાનો,
પ્રભુ તે તમોને નથી પૂછવાનો. ૯

દોહરો.

પ્રેમે પ્રભુ શુ પૂછશે તે વાંચીને ભુલસો નહી,
ખાલી મોજ સોખમાં પડી દેવા દાનને ચુકશો નહી.

લી. ભોગીલાલ.

૪૨

જગતમાં શું ચડવુ સરકાર

સમજજો શાણાઓ. નરનાર. જગતમાં શું ચડવું સરકાર.
નથી તેમાં સાર જરી લગાર, જગતમાં શુ ચડવુ સરકાર.
વાદી વકીલની પાંસે જાએ, સલાહ લેવા સુખકાર
કેસની વાત તો પછી બોલે, પહેલા માગે કલદાર.
જગતમાં. ૧

ઘણા વખતની બેઠક હોએ શરમ મળે ન લગાર,
પૈસા આપણા વકીલ લીયે, બને જુઓ સાહુકાર.
જગતમા ૨

પૈસા ખરચી ટાપા ખાવા તે આજ કેળવણી પ્રતાપ
ખાઈ પૈસા વકીલ ઘેરે બેસે ધક્કા ખાઈએ દીનરાત.
જગતમા ૩

વાદી પ્રતિ વાદી ભેગા મળતા, કેસ કોરટમા જાય,
સચી વાત ભલે હોય વાદીની છતા કેસ માર્યો જાય.
જગતમા ૪

કારકુન માગે બેલીફ માગે, જાણે કર્યો ઉપકાર,
છેવટ વકીલના નોકર માગે માગે સૌ કલદાર.
જગતમા ૫

સાક્ષી લેવા ભથ્થુ ભગ્વા રખડીએ દીનરાત,
છતા ન શાક્ષી આવે ત્યા તો, પડે વકીલની લાત.
જગતમા ૬

સઇની સાજ અને મોચીનુ વહાણું. મુદતો એવી જાય.
કોરટ દવારે ધક્કા ખાઈ ટાટીયા તુટી જાય.
જગતમા ૭

કરમ સજોગે કેસ જીતેતો, વકીલ ઘણો કુલાય.
વાદીને કહે કેવો જીતાયો ઇનામ લેવા લલચાય.
જગતમા, ૮

હુકમ નાસુ થયુ વાદીનુ, પ્રતીવાદી નાદાર થાય,
કરી મહેનત બધી ધુળધાણી. એજ આજનો ન્યાય.
જગતમા.

વર મરો કન્યાજ મરો. પણ વકીલ દયા નવ ખાય,
હુંસા તુંસી કરવામાં તો, કોરટ ખીસા ભરાય.
જગતમાં. ૧૦

ધનવાનો તો કેસજ જીતે. ગરીબ માર્યો જાય.
અનુભવથી હું સાચું કહું; દામ દીયે કામ થાય.
જગતમાં. ૧૧

ઘર તીજોરી સાફ કરીને. કેસને જીતવા જાય.
કંઈક કુટુંબો દેખુ નજરે, વળી માગતા થાય,
જગતમાં. ૧૨

ડાહ્યા લોકો ઘર મેળે તો, કરો નીજ પંચાત.
કહે ભોગીલાલ સજ્જન માહરા. જશો ન કોઈ દરબાર.
જગતમાં. ૧૩

૪૩

પ્રેમ વાખ્યા.

દોહા.

પ્રેમ પ્રેમ દુનીયા કરે, પણ પ્રેમ શુ સ્વરૂપ છે,
સમજે તો પ્રેમ સાર છે. નહીતો ઉંડો કુપ છે. ૧
સોમળ ઘણો છે ઉજળો, રૂપે રૂડો દેખાય છે,
ખાવા જો જઈએ પ્રેમથી. તો તરત જીવડો જાય છે. ૨
રેશમ તણી જ્યાં ગાંઠ પડતી તેલની જ્યાં ધાર છે.

તુટે નહી છુટે નહી, એ પ્રેમનો વહેવાર છે, ૩
પ્રેમ પ્રેમીને શુદ્ધ મલે ત્યાજ પ્રભુનો વાસ છે.
શુદ્ધ પ્રેમ જો નવ મળે, તો એ પ્રેમને ધીક્કાર છે, ૪
મ ગાષી હાટમાં. કે હાટ દોશીડે નવ મળે.
પ્રેમની અટવી વટવવી, તે અનુભવથી જોવાય ખરે, ૫
પ્રેમ શુરા મીહુનો. કાયરનું નહી કામ છે.
પ્રેમી સ્વર્ગે સીધાવીયા, જેના અમર નામ છે, ૬
પ્રેમે પ્રભુ પદ પામવા. જ્યાં જીંદગી આરામ છે.
શાન્તી તણા સાગરમા, ઝીલવવા તહુ એ. ધામ છે, ૭
ભોગીલાલ.

૪૪

નીતીને ન્યાયથી ચાલો.

ગજલ.

નમારા લાભને ખાતર, નીતીને ન્યાયથી ચાલો,
પ્રભુની બીક રાખીને. નીતીને ન્યાયથી ચાલો. ૧
ફરી બેગી ઘણી પુછી. કર્યા નહી ઇશ્વને રાજી,
રહ્યા છેવટે પાજી, નીતીને ન્યાયથી ચાલો. ૨
ગરીબોના ગળા કાપી, તમારી સાહ્યબી સ્થાપી.
એવા જોયા ઘણા પાપી, નીતીને ન્યાયથી ચાલો. ૩
જુલમનો દોરડો દીપો. દગો ને હાથથી દીધો,
રસ્તો ન ઝાલીયો સીધો, નીતીને ન્યાયથી ચાલો ૪

જુઓ રાજવી રાણા, કહેવાતાં જે ઘણા શાણા,
અનીતીમાં થયા કાણા, નીતીને ન્યાયથી ચાલો, ૫
તમારી સાહ્યબી સકલ, ગરીબોનાજ લીધે છે,
હવે તો રહેમ શીખીને નીતીને ન્યાયથી ચાલો. ૬
હરામી માલ ખાવામાં કરો નહિ ઝાઝી બદમાશી,
થશેજ તેની નાલાશી, નીતી ને ન્યાયથી ચાલો. ૭
નીતીમય જીંદગી કરવા, કરો પ્રભુ તણી પરવા,
સદા ચાહો રદય ધરવા, નીતી ને ન્યાયથી ચાલો. ૮
અનીતિ માર્ગ મૂકી દો, નીતી સરીતામાં ઝીલી લો,
કહે ભોગી (એ) શીખી લો, નીતી ને ન્વાયથી ચાલો. ૯

૪૫

બાવન પતાંની બાજી.

દોહરો

સમજો જગતના બન્ધુઓ કહો, ગંજીફો કેમ ખેલશો
શુ ગુણ ગંજીફામાં શોભે, તે અંતરે અવલોકશો
ભૂલચૂકની માફીજ યાચુ:, ગંજીફો સૌ શીખશો
ઊંધી રમત ત્યાગી જગતમાં, શુભ દાવને ખેલશો

ગઝલ:

જગતના બન્ધુઓ મહારા સમજજો ગુણ પાનાના
જણાવું બુદ્ધિ અનુસારે કહુ છુ ગુણ ગંજીફાના ૧

(દુગી) નું પાન પહેલું છે તમારા પુણ્ય પાપો બે
કીધું શું પુન્ય દુનીયામા કહું છું ગુણ ગબ્બીના ૨
(તીરી) ના ત્રણ ટેખલની તમે મોણત ન કરશો
નીંદા, ઈર્ષા, કુસ પોની (તીરી) એ દુર તો કરશો ૩
(ચોગા) ની ચાર ગતીઓ અનુભવથી શીખી લેવી
માયા મદ લોભને ક્રોધે નહી જીંદગી જરી ઓવી ૪
શીયળ દાન તપ ભાવોમાં જરૂર (ચોકા) ને ઉજવવો
(પચો) તો પચ પરમેષ્ટી હૃદયથી દૂર ન કરવો ૫
(છક્કા) ના લેખ છઠ્ઠીના ભુસ્યાતો નહીજ ભૂસાસે
જેવી કરણી તેવી ભરણી જરૂર તે ફળ તો મળશે ૬
(સત્તો) તો કહે છે જગને શુ વ્યસન સાતે સઉ તજશો
દુરાચાર ને સદા ત્યાગી મનુષ્ય જીવન શોભાવશો ૭
(અઠ્ઠા) તો કહે છે જગને શુ કર્મ અષ્ટ નષ્ટ તો કરશો
અષ્ટમય મગળની ભાવના હૃદયમા તે સદા ભરશો ૮
(નવો) ગણી તે બતાવે શુ ન કોઈ ટેક તો તજશો
શીયળની નવ વાડોનો જરૂર સૌ ઉપયોગ તો કરશો ૯
(દસ્સા) ની વાત એવી છે દશે દીશાઓ ખુલ્લી છે
પરાધીનતા ગુલામીના જુઓ જીંજીર જકડી છે ૧૦

શાથી —

ગોલ્લા જેવા કરી ફૂટ્યો ગુલામો સૌ બની બેઠા

સાથી —

હુકમ તો ચાલે ગણીનો પડયા તેથી સૌ હેઠા ૧૧
કહે છે બાદશાહ છેવટે હવે સૌ સપ તો શીખો
મળે એ સપ શાથી ભાઇ વીચારો દીલમાં ચોખે ૧૨

મળે જો એકકો દેશજને ઐક્યતા દીલમાં લાવો
હીન્દુ ને બન્ધુ મુસલમાન હવે એક દીલ સૌ થાવો ૧૩
મળે જો દેશને એકકો સ્વરાજ્ય સામું ઝટ આવે
ભોગીલાલ અલ્પ બુધ્ધિથી ગંજીફો આજ બતલાવે ૧૪

૪૬

આજ કાલ રાજ માંહી.

આજ કાલ રાજ માંહી રાજના સમાજ મહી
કોરટોના કાજ માંહીં કેસ માર્યો જાય છે ૧
ખરાબ કામોના ખૂની છૂટેલ વધ્યા છે બહુ
તેમાં વચ્ચે વકીલોની મોજો તો મનાય છે ૨
વાદી અને પ્રતીવાદી જઇને કરે ફરીયાદી
તેમાં વચ્ચે શાક્ષીઓની પત્તરડી ઝધાય છે ૩
દરજીનું તો સાંજ વ્હાણુ મોચીનું તો મટે નહી
મુદતોની માંહકાણો તો એવી રોજ જણાય છે ૪
વર મરો કન્યા મરો ગોરનું તો ભાણુ ભરો
વકીલો તો ફી લેવાને ખીસાઓ બતાવે છે ૫
કહે છે ભોગીલાલ સુણોને ડાહયા લોકો
દીવાની કોરટ જાણે દેવાની દેખાય છે ૬

દોહરો.

અદલ ન્યાય મળે નહીં આજ ન્યાય જુદો થાય છે
સાચો કુટાય જુઠો મનાય પોલં પોલ ચાલ્યું જાય છે

૪૭

સમજી લે શાણા.

રાગ બોલાવે કાન બોલો

સમજી લે શાણા સત્ય વચન દીલધાર
સમજી ને શુદ્ધ વીચાર સમજી લે શાણા
સત્ય વચન દીલધાર
દુર વ્યસન તજીદો ભાઇ કઇક થયા ખુવાર
દુરાચારમા સાર નથી કઇ સમજ સમજ ગમાર
સમજી લે ૧
જુગાર કેરા વ્યસને બાપુ નળ થયો પાયમાલ
સતી દમયતી વનવન રખડી પાડવ થયા બેહાલ
સમજી લે ૨
પરત્રીયાના પ્રેમે બાપુ આવ્યા ખરાબ પરીણામ
રાવણ પદમોત્તર જેવાના જૂઓને ડુબ્યા નામ
સમજી લે ૩
દારૂ નીચો ન કરવો ન રાખે કોઇ વહેવાર
માસ તણું પણ ભક્ષ ન કરવું વ્યાધે રોગ અપાર
સમજી લે ૪
અનાચારના પ્રાયે બાપુ ધન આવેલું જાય
કહે ભોગીલાલ આફ્રાની દુનીયામા ભક્તિથી કાર્ય સધાય
સમજી લે ૫

૪૮

સંપ કરો સુખકાર.

(રાગ) આનંદ આજ અપાર.

સંપ સદા સુખકાર, ઓ સજ્જન માહરા
સંપ સદા સુખકાર
સંપ ના ચાહે જેહ જગતમાં, તે નરને ધિક્કાર
ઓ સજ્જન ૧
કુસંપમાં દેશ તમારો, થયો કેવો ખુવાર
ઓ સજ્જન
દિલ્હીપતી પણ કુસંપથી ભાગ્યા, જુઓ પ્રથુ ચોહાણ
ઓ સજ્જન
બાદશાહી તુટી કુસંપ કલેશે, વાંચો જરી ઇતિહાસ
ઓ સજ્જન ૪
જુઓ મેવાડની જાહોજલાલી. કુસંપે ગઇ તરવાર.
ઓ સજ્જન
પાંડવ કારવ પણ કુસંપે લડીયા. સૈન્ય કપાયુ અપાર.
ઓ સજ્જન
કઇક કુંટુબો કલેશના પાપે, થઈ ગયા પાયમાલ.
ઓ સજ્જન ૭
સંપ કરી આ જગતમાં બાપુ. સુખી બનો નરનાર
ઓ સજ્જન ૮

અંતર પટ પણ સત્યજ કરજો, કરવા દેશ ઉદ્ધાર
ઓ સજ્જન ૯
દેશ સેવાને સમાજ સેવા કરો નિ સ્વાર્થ લગાર
ઓ સજ્જન ૧૦
કહે ભોગીલાલ સપ જ્યાં દેખું, ત્યાં દેખુ મંગળ માળ
ઓ સજ્જન ૧૧

૪૯

ગુજરાત અમારી ભુમી

(રાગ) અમારી ગુણવંતી ગુજરાત

ગુજરાત અમારી ભુમી છે, આનંદ મય વિદ્યાથી ગુજરાત
ગુર્જર દેશે શુરવીર યોધ્ધા, ચડતા રણમાં ઝઝુમી ગુજરાત
જસના ઓઢણુ જેવી સતી, શીયળ પર ધરની પ્રીતી
ગુણ શારદની નવ ગણુતીતી, ગુજરાત અમારી ભુમી ૧
પરમાર વંશના જગદેવ ન્હાલો, વચન ટેકી રજપુત પીછાનો
જેને શોભાવી નીજ જનુની, ગુજરાત અમારી ભુમી ૨
ચાવડા સોલંકી વાઘેલા વંશો, જેના દેખાએ આજે અંશો
જેની કીર્તિ ઇતિહાસે ઝળકી, ગુજરાત અમારી ભુમી ૩
ભોળા ભીમદેવ બહાદુર રાજા, જેણે રાખી ગુર્જર લાજ
ગજનો પ્રબળ નીજ મા બેટા, ગુજરાત અમારી ભૂમી ૪

બહાદુર કરણ જેવા માહારાજા, જેના નામ હજુ છે તાજા.
સુબાલ જેવા મંત્રી રહયા ગરજી, ગુજરાત અમારી ભુમી ૫

ગરવી ગુજરાતના સંતાનો. ભુલી ગયા શું સ્વઅભિમાનો
દુરવ્યસન કુટેવોમાં રહો નહી વળગી, ગુજરાત અમારીભુમી ૬

ગુજરાતના ગગ્ગા અક્ષરમાં, ગુલામી ત્યાગી દો હવે પળમાં.
રંક તણી સ્વીકારોને અરજી. ગુજરાર અમારી ભુમી. ૭

ભુત કાળની સ્થીતી સુણજો. ગૌરવ ગુજરાતનુ કંઇ ધરજો.
ગુર્જર બંન્ધુ વંદો માતૃ ભુમી. ગુજરાત અમારી ભુમી. ૮

ભોગીલાલ

૫૦

આર્થીક સ્થીતી

લાવણી મુજ ઉપર ગુજરી

સમજો તમે સૌભારત નરનારા (૨)
શુ ચાલે દેશમાં આજ કહો વીચારી
દુખી થયો કયમ દેશ, કહોને બાપુ.
શાથી દશા થઇ આમ વીચારો બાપુ ૧
ચુકયા તમે તો ધર્મ તમારો ભાઇ. (૨)
ફેશનમાં ફરતી આજ હીંદની માઇ.
જોને ભાન શીયળનું દીલ થકીજ ગુમાવ્યુ (૨

શીખી પરદેશી ઠાઠ કુળ ડુબાવ્યુ ૨
આવી દશાથી દેશ થયો ભીખારી (૨)
ગુમાવ્યુ શરીરનુ નૂર કાયાને બાળી
વળી ધન ગુમાવ્યુ માન ગુમાવ્યુ હાથે (૨)
ખોઈ સ્વંતંત્રા થયા ગુલામો આજે ૩
સ્વતત્રતા લેવા ઉપાયો યોજો (૨)
કરવાને દેશ કલ્યાણ હવે તો સમજો
બની ખાદી મય શુદ્ધ આત્મા કરજો (૨)
કુસપ કલેશ નીદા સા પરહરજો
સભારો હૃદયમા નીત્ય દીન દયાળ (૨)
તો સુખી થશો નરનાર કહે ભોગીલાલ ૪

૫૧

શીખામણના દોહરા.

૧

પરનારીના પ્યારમા કઈક થયા ખુવાર
ચેતી ભાઇ ચાલજો નહીતો થશો બેહાલ ૧
વિદ્યા શીખો પ્રેમથી કરીને અ તર વીચાર
ભણતર કદી ભુલશો નહી સુખી થવા સસાર ૨
કંચન કામની ત્યાગી નહી બતાવ્યો સાધુ ડોળ
ભલુ ન કીધુ કોઇનુ વધાર્યો પાપનો બોજ ૩
પરસ્રીના પ્યારમા સાધુ બન્યા ગુલતાન

ભવિષ્યે શું શું થશે તે નવ શીખ્યા જ્ઞાન ૪
રામ બોલે ઉપરથી ભીતરથીપણ રામ
સુણે લોકો કાનથી શું બોલે આ નામ ૫
નારી રૂપાળી દેખતાં સૌ કોઇ લોભાઈ જાય
વીષય કેરા કુપમાં સૌ કોઈ ડુબી જાય ૬
ધર્મ ધતીંગ વધી ગયાં વધી ગયુ તોફાન
શું થવાનુ અવનીમાં તે જાણે ભગવાન ૭
કંચન કામની ત્યાગેજે ખરો તે સાધુ ધાર
સફળ કરે તે જીંદગી વંદુ વારંવાર ૮
પાડા સમ જાડા થયા હાથીના અવતાર
પીઠ પરાઈ જાણી નહી તે નરને ધીક્કાર ૯
શુભ સીખામણ સમજીને વીચાર જો તત્કાળ
ચેતીને સૌ ચાલજો કહે છે ભોગીલાલ ૧૦

પર

દુનીયા રચી છે,

(રાગ ઉપરનો)

દુનીયા રચી છે કેવી, જુઓ સમજાવા જેવી;
ગુપ્ત વાત ન કોઇને કહેવી, પહેલી શીખામણ લેવી. ૧
દુનીયા જીત્યુ ન કોઇ, ભડવીર રહ્યા પણ રોઇ;
દુનીયાએ નાંખ્યા નીચોવી, જુઓ સમજવા જેવી. ૨
પુંઠ પરાઈ દુનીયા દેખે, નીજ અવગુણ નવ પેખે;

એવી દુનીયા નઠોરી. જુઓ સમજવા જેવી. ૩
સ્વારથમા સગી થાતી લક્ષ્મીથી લલચાતી
ખડતી મોટાને જોઇ મોહી, જુઓ સમજવા જેવી. ૪
ગરીબને ધુતકારે, નહી આશરો કોઈ આલે,
સમજુ જુઓ વીચારી, જુઓ સમજવા જેવી ૫
ભર્યામા સૌ બેસે છે, ભાગ્યાને નહી જુએ છે,
એવી પાગલ દુનીયાદારી, જુઓ સમજવા જેવી ૬
દુનીયા તણા દરવાજા બનો દીલ વહેવારે સાચા,
ધરો શુભ શીખામણ એવી, જુઓ સમજવા જેવી ૭
જગત અપવાદ જીતી રાખો સૌ પર પ્રીતી.
સાચવજો તમ એક નીતી, જુઓ સમજવા જેવી, ૮
દુનીયાને જીત્યા ગાંધી સૌ અવગુણને બાધી,
લંગોટી એકજ પહેરી. જુઓ સમજવા જેવી, ૯
જુઓ સાદાઇની બલીહારી, ખાદી ધરો નરનારી;
તમ દેશ તણી બલીહારી, જુઓ સમજાવા જેવી ૧૦
કીકર ભોગીલાલ બોલે, અંતરપટ પ્રેમે ખોલે
દુનીયા બડા ગહેતાની, જુઓ સમજવા જેવી. ૧૧

૫૩

હમે તો વીર પ્રભુ.

(રાગ બનજારાની લાવણી.)

વીર પ્રભુના બાળ અમે તો વીર પ્રભુના બાળ
દીગંત ડોલાવી ગજવીશુ, વિશ્વે ભરીને ફાળ;

નવજીવન રગરગ ઉભરાયો જાણે તોબાળમરાળ. હમે ૧
હૃદય હૃદયથી હાથ હાથમાં ધરી પરસ્પર વ્હાલ
કુસંપ કાપી સંપ સાંકળે જકડી કોમની ડાળ. હમે ૨
ઉન્નતી યજ્ઞે બાળી અશ્રદ્ધા ઈર્ષા મહા વીકરાળ
અવિવેકની આહૂતી દેશું ભાવ દયા પ્રતિપાળ હમે ૩
કાયરતા કચરી વીચરશું નીડર કેશરી બાળ
પ્રાણ જાતાં નવ ભીરૂ બનશું ડોળવશું દીગપાળ હમે ૪
રાગ દ્વેષ સળગાવી સંયમ અંતર ભરી રસાળ
કર્મરાયની ગુઢ ગુલામી ત્યાગીશું તત્કાળ હમે ૫
પ્રાણ જાતાં પાછા નહી પડશે ખરા વીરના બાળ
રગરગ શાશન રંગ પ્રગટતાં વરશું મંગળ માળ હમે ૬
અંતર આત્મા સ્વદેશ સેવા જીવન ગલત નીમાલ્ય
સર્વ સમર્પણ કરી પાટણકર લેશું મુક્તી સ્વરાજ્ય હમે ૭
સાહીત્યનું કીધું વીવેચન પંડીત વીર વીદ્વાન
ઘણું જીવોએ બન્ધુ મહારા હીંન્દ તણા સંતાન હમે ૮
વીર પ્રભુના પગલે ચાલી બનો નીડર કેશરી બાળ
સેવા કરવા તન મનથી, ઈચ્છે ભોગીલાલ હમે ૯

૫૪

વીચીત્ર જમાનો.

રાગ દેશ.

વીચીત્ર જમાનો સુધારાનો આવ્યોરે વીચીત્ર. (૨)

ઘરેણા બદલે કોટ પાટલુન ઝવેરાતમા ટાઈ
જોઈ લેજો ભાઈ દેશની ભવાઈ વીચીત્ર૧
સવારે ઉઠી સેવા બદલે બુટને પોલીસ કરતા
ધણીયાણીપર ધાક નહીને ક્રોગટ મૂછો આંબળતા વિ ૨
ધણીયાણી પર ધાક નહી ને માથે છત્રી ધરતા
પોઝીશનમા રહી ઉભાઉભા મેક-વોટર તો કરતા વિ ૩
આપ પણ જ્યારે સમજાશે ત્યારે ઉન્નતી થાશે
કહે ભોગીલાલ પ્રેમે જગતમા ત્યારે ચડતી જણાશે વિ. ૪
ઘર વઠયું ભક્તાણ પેઠુ કુવો વઠયો કબુતર પેઠું
ખેતર વંઠયુ હરાયુ પેઠુ દેશ વઠયો ત્યા ગોઢયમ પેઠુ વિ ૫

૫૫

દીનોનું શું ભલું કીધું.

જન્મ પામી જગતમા તે દીનોનું શુ ભલુ કીધું
ઘણી લક્ષમી કમાયો તુ દીનોનું શુ ભલુ કીધું ૧
વધારી લોભ ને તૃષ્ણા કર્યા તે કર્મો બહુ ગાઝા
કર્યા તે નીચ કામો બહુ દીનોનું શુ ભલુ કીધું ૨
બનાવ્યા ઘાટ દાગીના ક્યા તે શોખ ગાડીના
ઘણી સસારે મારી મોજ દીનોનું શુ ભલુ કીધું ૩
ભજ્યા નહી તેં અ તરયામી કરી કોડી તણી છદમી
હવે શોચો જરી દીલમા દીનોનું શુ ભલુ કીધું ૪
પ્રભુના પ્રેમમા રહીને કરો સેવા ગરીબોની
પ્રેમથી ભોગી ચાચે છે દીનોનું શુ ભલુ કીધુ ૫

૫૬

અજબ નવાઇ.

(રાગ—શાણા કરો વીચાર

અજબ નવાઇ નસીબની
શાણા તું સમજી લે. (૨) અજબ
કોઈ દીન મંદીર કોઇ દીનમાળા
કોઇ દીન મહેલા વાસ
એક દીવસ એવો આવશે રે
જાવું પડશે વનવાસ. શાણા તું.
કોઇ દીન હાથી કોઇ દીન ઘોડા
કોઇ દીન છપ્પર ખાટ
એક દીન એવો આવશે રે
ભુખ્યાને નહી મળે ભાત શાણા તું
માતા કહે મુજ બેટડો બ્હેની કહે મુજ ભાઈ
નાર કહે મુજ કંથડો સાથ ન આવે કોઇ. શાણા તું
કર્મ રાયના અજબ તમાસા
રંક રાય નહી ત્યાંય
કરશું તેવું ભરશું ભાઇ
ફોગટ ફૂટ ફુલાય શાણા તું

૫૭

સોબત પછી શા કામના

ગજલ.

ભુપવિની મોબતે જ્યા ભુખતો ભાગી નહી
ઓશીયાળ રહી હેજુ લોકની સોબત પછી શા કામની ૧
વિદ્યા ભણ્યા બહુ હોશથી પંડીતોની પદવી લઈ
નીજ સંતાનને શીખવ્યુ નહી વિદ્યા ભણ્યા શા કામની ૨
મોટા થયા પુન્નાઇ વડે પણ મોટાઇને સમજ્યા નહી
દીનને પોષ્યા નહી, મોટાઈ પછી શા ક ામની ૩
ઘોડા ગાડી ઓ વસાવી સેલ મોટરની કરી
પાછુ વાલી જોયુ નહી એ સેલ પછી શા કામની ૪
લોભ તૃષ્ણા બહુ કરી લક્ષ્મી કમાયો સ્નેહથી
પરમાર્થ કઇ કીધુ નહી લક્ષ્મી પછી શા કામની ૫
ખાધુ અને પીધુ ઘણુ બહુ માલ મલીદા હોશથી
દીન ભુખને જોઈ નહી ખોટી વડાઇ શા કામની ૬
મહેલ માળાઓ બનાવી દીલ હોશ પૂરી કરી
આશરો ન આપ્યો દીનને હોશ પછી શા કામની ૭
પ્રીતે જગતમા ચાલવા બહુ બહુ અનુભુવ શીખીયા
કહે ભોગી સમજ્યો નહી સમજણ પછી શા કામની ૮

૫૮

પતીવૃતા જેણે નારી

ગઝલ

જગતમાં સુખ સાચુ શું પતિવૃતા જેણી નારી
અરે તે સુખી જગમાં છે પતીવૃતા જેણી નારી ૧
પતીના દુખમાં દુખી પતિના સુખમાં સુખી
સહુ ચીંતાને તે હરતી પતીવૃતા જેણે નારી ૨
પતીની જે કમાણી હોય સતી સંતોષ ત્યાં માણે
પતીનુ દુખ હરવામાં કમર કસતી સતી નારી ૩
સદા એ ઘર સુખી દેખુ નહીં જ્યાં દુખ દેખાતુ
હમેશાં સ્નેહ દીલ ઝરતુ પતીવૃતા વસે નારી ૪
સદા શુદ્ધ ભાવના ભાવે નહી ઉદ્વેગ દીલ લાવે
સદા નીજ પતીને હરખાવે પતી વૃતા ખરી નારી ૫
પતીને જમાડતી પ્રીતે પતી સંગ રહેતી સુખ રીતે
પતીનો પ્રેમ જપે નીત્યે પતિ વૃતાં ખરી નારી ૬
મધુર સુર મીઠડો બોલે કોયલ સમ સુરને તોલે
બોલેલુ વચન નહી બોળે પતિવૃતા ખરી નારી ૭
હશે જે ભાગ્ય શાળી તે મળે તેને આવી નારી
કહે ભોગી ભાગ્ય વિના તો મળે નહી પતિવૃતા નારી ૮

૫૯

વચન જે બોલેલું બોળો.

ગજલ

વચન જે બોલેલુ બોળે, નહી તે તો મનષ્ય સમજો
જગતના સરવે શ્રોતાઓ સોબત એ વચનીની તજજો ૧
વચનમાં રાજપાટ આપ્યાં, વચમમા શીર ઉતાર્યા
વચનમા જળ પથર તાર્યા, સોબત તો વચનીની કરજો ૨
વચનમા રાણા પ્રતાપે, ઘણા કષ્ટો સહ્યાં જુઓ
વચન કાજ ભુખ દુખ વેઠયા, સોબત તો વચનીની કરજો ૩
વચન માટ રામ રાજાએ, જૂઓ વન વાસ ને વેઠયા
વચન માટ રણ અર્જુનવીર, સોબતનો તો વચનીની કરજો ૪
વચનમા ક્ષત્રીઓ માચા, બળીદાન પ્રાણના દેતા
વચન બોલ્યું નહી ફરતા, સોબત તો વચનીની કરજો ૫
વચનમા ભક્ત નરસી હે, જૂઓ ભગવાન બોલાવ્યા
વચન નો શેઠ શામળશાનુ, સોબત તો વચનીની કરજો ૬
વચનમા શુરી ક્ષત્રાણીઓ, બળીને ભસ્મ એ થાતા
ઇતીહાસે વાતો વચાતી, સોબત તો વચનીની કરજો ૭
વચનમા જીવતા શુરા, વચનમા વીર એ પૂરા
ગુજારતા જીંદગી વચને, સોબત તો વચનીની કરજો ૮
કહે ભોગી રદયથી તો, વચન પાળી જીવ્યો નર જે
અજવાળી કુમ જનેતાની, સોબતતો વચનીની કરજો ૯

૬૦

ખરે ભવજળ તરવાને.

ગજલ

કરો સેવાજ સંતોની ખરે ભવજળ તરવાને
મુકો મમતા જગ ખોટા, ખરે ભવજળ તરવાને ૧
હ્રદયમાં શાંન્તી શીખીલો, દુરાચાર દુર મુકીદો
પ્રભુ સાથ પ્રેમ જોડીલો, ખરે ભવજળ તરવાને ૨
કમાણી તો કરો સાચી, દીનાનાથને રહો યાચી
કરો તમ ઇશ ને રાજી, ખરે ભવજળ તરવાને ૩
વીષયનાં પ્રેમ ત્યાગી દો, જીગરમાં ભક્તી સ્થાપીદો
બળાપો ખોટો મુકી દો, ખરે ભવજળ તરવાને ૪
નીતીમય જીંદગી કરજો, લબાડી ચોરીને તજજો
અહરનીષ પ્રેમને ભજજો, ખરે ભવજળ તરવાને ૫
ખરૂંએ જીંદગી સાધન, સ્વાર્થના સઉ સગાસ્વજન
કહે લોગી ભજો ભગવંત, ખરે ભવજળ તરવાને ૬

૬૧

હળાહળ કળજુગ આવ્યો.

ગઝલ

હળાહળ કળજુગ આવ્યો સમજજો જગતના બન્ધુ
ખરેખર સમય બદલાયો હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો.૧

નીતીમય જે કમાણી હતી મર્યાદા સૌની સચવાતી
અત્યારે નીતી ન દેખાતી હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો.૨
પીતૃ ભક્તિ ન જણાતી શરમ કે લાજ ગઈ ભાગી
અનીતી છેદગી જાગી હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૩
દેખીતા સંતો જણાયા સાચા પક્તુ સયમમા કાચા
ખરા નહી સત દેખાતા હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો.૪
મલાજો તો ગયો ભાગ્યો સદા રહ્યો લોભમા રાચ્યો
વિષયમા ચીત્તડો જાગ્યો હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૫
પતિ ભક્તિ ગઇ નાશી શ્વસુર ભક્તિ ગઈ ભાગી
અજબ એ જ્યોત તો જાગી હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૬
કહેવાતા શીરછત્ર પીતા અત્યારે ફાધર બોલાતા
સમયનો ખેલ બદલાતાં હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૭
કહેવાતીતી સ્નેહની માતા અત્યારે મધર બોલાતી
માતૃમય પ્રેમ ગયો ભાગી હળાહળ કળજુગ અ આવ્યો ૮
કહેવાતી બ્હેન સદ્‌ગુણી અત્યારે સીસ્ટર કહેવાતી
મીસ્ટર સાથ પાલવે જાતી હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૯
પ્રભુના નામને ભુલ્યા છેવટ એક ગોડને શીખ્યા
નીતીમય ધર્મને ચુકયા હળાહળ કળ જુગ આ આવ્યો.૧૦
કહેવાતી બાહુય બધવની અત્યારે બ્રધર બોલાતો
ભ્રાતૃમય પ્રમ રહ્યો જાતો હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૧૧
કહેવાતી દીકરી સાચી અત્યારે ગર્લ બોલાતી
અરે શુભ ભાવના જાતી હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૧૨
હતા રાજા ખરે કેવા પ્રજાના પ્રતીપાળ સાચા
અત્યારે ભક્ષક એ થાતા હળાહળ કળજુગ આ આવ્યો ૧૩

હતા સુગાળ આગળ તો અત્યારે કાળ સદા પડતો
હૃદયનો પ્રેમગ્ન ઉછળતો હળાહળ કળજુગ આ આળચો૧૪
દેખ્યા સાંધુ ને સન્યાસી દુરાચારે રહ્યા રાચી
મતી નહી શુધ દેખાતી હળાહળ કળજુગ આ આ૦ચો.૧૫
પાખંડી લોક પુજાતા ધર્મી ધક્કાઓ ખાતા
કહે ભોગી જૂઠી દુનીયા હળાહળ કળજુંગ આ આ૦ચો.૧૬

૬૨

(ભક્તીવશ ભગવાન)

ભક્તી વશ ભગવાન જગતમાં ભકતી. એ ટેક
સુદ્ધ ભકિતના પ્રેમમાં જુઓ ભકતોની પાસમાં રહેતા હરી
નરસીંહ ભક્તની ભક્તિ અનોભમ, વશ થયા કૃષ્ણ મુરારી
ભક્તિ વશ ભગવાન ૧
મીરાં દેવીની ભક્તિ સાચી ટેક રદયમાં દીલ ધરી
અનેક કષ્ટો પડતાં તોએ ભૂલા નહી શ્યામ હરી
ભક્તિ વશ ભગવાન ૨
શેઠ સગાળશા ભક્તિ જીવનમાં રહેતો સદા ગુલતાન
કુંવર કેલઈયાના શીશનુ એતા દેતો બળીદાન
ભક્તિ વશ ભબવાન ૩
સુદ્ધ જીવનમાં શુદ્ધ વીચારે ગ્રહો વીદ્યાનુ જ્ઞાન
કહે ભોગી ભક્તી વીણ જીવ્યુ પશુ સમાન
ભક્તિ વશ ભગવાન ૪

૬૩

(માટીનું પરાવર્તન.)

૧

શ્રીતાજનો અગાડી માટીનુ પરીવર્તન વાચવા રજુ કરૂ છુ તો આશા છે કે વાચી વીચારી મનમા મનન કરશો તેમાં ખસુરા કરી દરેક બ્હેનોને આ માટી ઉપર ખાસ શ્રદ્ધા લેવાનો છે અને પ્રેમ મય મુર્તીનુ દીગદર્શન માટી કેવી રીતે કરાવે તેનો ખ્યાલ દરેક હીદની રમણી કરશે તો જરૂર ભાવીની પ્રજામા જરૂર શુદ્ધ નીતી અને વહેવારનુ જ્ઞાન આવશે લેખક

દોહરો.

શુદ્ધ નીતી શુદ્ધ વર્તન શુદ્ધ ચારીત્ર ગાભતુ
શુદ્ધ દર્શન શુદ્ધ પ્રેમ મય શુદ્ધ જીવન અવલોકતું
શુદ્ધ પતિ ભક્તો ભલી માટીમા જેમ શોભતી
અનેક કષ્ટે પ્રેમ મુર્તી, નહી ટેકને એ છોડતી.

ગઝલ.

ખરેખર ગુણ માટીના અલૌકીક જ્ઞાન આપે છે,
પતિ ભક્તિ તણો પ્રેમે ખરેખરો ખ્યાલ આપે છે. ૧
પ્રજાપત છે પતિ તેનો નહી કાંઈ જ્ઞાન દેખુ છું.
છતા શુ ભાવના સતીની માટીના ગુણ બતાવુ છુ ૨
કુભાર લઇ હાથ કોદાળી જાએ છે ખોદવા માટી,
લાવીને તેણે નાખીને, માટીના ગુણ બતાવુ છુ ૩

છતાં ને જગતને જળપાય માટીના ગુણ બતાવું છું. ૨૮
શીયાળુ મોસમની મટુકી ઉનાળે શીતળ નીર પાતી
કહેવાતી બ્હેન સુઘડ તે માટીના ગુણ બતાંવું છું. ૨૯
કરી સેવા ઘણી તેણે છતાં નહી બોધ કોઇ લેતું
અહાહા શું ભાવના તેની માટીના ગુણ બતાવું છુ. ૩૦
છેવટમાં ઠેસ વાગતાં મટુકી ફુટી જાએ છે;
છતાં કંજુસ બ્હેનોએ માટીના ગુણ બતાવું છું. ૩૧
છોડે નહી કાંઠલો તેનો ભઠ્ઠી ચૂલાની ત્યાં મૂકે
કરે સેવા દયા નીતે માટીના ગુણ બતાવું છું. ૩૨
સાચવે રસોઇ રાંધેલી ચડે નહી જીવ કે જંતુ,
દાઝે છે પીઠ બીચારાની માટીના ગુણ બતાવું છું. ૩૩
ખરી એ જીવ દયા તેની દયામય સૌ બનો એવા,
ફરજ એ પુરૂષની કીધી માટીના ગુણ બતાવું છું. ૩૪
છતાં નહી શીક્ષા પૂરીથાય દશા શું છેવટમાં બનતી,
છોડે ન ઠીકરી બ્હેની માટી ના ગુણ બતાવું છું ૩૫
લઈને ઠીકરી તેની ભંગીનું કામ સુંપે છે,
વાળે છે વિષ્ટા બીચારી માટીના ગુણ બતાવું છું. ૩૬
છતાં નહી ક્રોધ એ કરતી ક્ષમાની ઢાળ દીલ ધરતી
જગતને સેવા બતલાવતી માટીના ગુણ બતાવું છું ૩૭
અરે ઓ જગતના લોંકો વીચારો ગુણ માટીના,
વીચારી ને કરો સેવા જોઈને ગુણ માટીના ૩૮
અવલથી કે આખર સુધી રગોરગ ભાવના સાચી
સેવા મુજ ધર્મ સાચોછે સંભારો ગુણ માટીના, ૩૯

જગતની બ્હેન સુશીલ ઓ પતિભક્તિ ધરો હૈયે,
અનેક કષ્ટે ન છોડો ટેક જોઈને ગુણુ માટીના ૪૦
જુલમ છોને પતી કરતો સતી પ્રેમ નહી ભુસાતો
અલૌકીક આનંદ દેખાતો જુઓને ગુણુ માટીના. ૪૧
અલ્પ બુદ્ધિ થકી કાવ્ય રચ્યું મે દીર્ઘ દ્રષ્ટીથી
જગતના બ્હેન બન્ધુઓ સમજજો ગુણુ માટીના ૪૨
નમાવુ શીર શારદાને નમાવુ મીર જનેતાને
ભોગીલાલ સદા ચાહે છે કેળવવાં ગુણુ માટીના, ૪૩

૬૪

કાષ્ટના ગુણુ.

ભજન.

સા ભાઈ સુણો સજ્જન મોરા,
દેખો ગુણુ વો લકડીકા
જીસ વખત તોરા જનમ હુવા જબ
દેખો ઘોડીયાં લકડીકા. એ ટેક
વીવીધ જાતકા લાયા રમકડા,
વોહી રમકડા લકડીકા,
જીસ વખત તોરા જનમ હુવા જબ
દેખો પારણુા લકડીકા સો ભાઈ. ૧
પાચ વરસકી હુઈ ઉમર જયા
ગએ પઢને નીશાળ ભણી
વીવીધ જાતકી લાયા પાટી
લાયા લેખન લકડીકા. સો ભાઈ. ૨

૬૫

બનાવ્યું પાનનું બીડું.

ગજલ.

બનાવ્યુ પાનનું બીડુ પીયુને આપવા માટે
જમાવ્યુ કાથા ચુનાથી પીયુ રીઝાવવા માટે ૧
નસો કાઢી બરાબરની રસીલું પાન સાફ કીધું
અંતરપટના ઉમળકાથી બનાવ્યુ પાન પીયુ માટે ૨
ખરેખર રંગ તંબોલનો ભકી ધુવે નહી જાતો
સદા એ પ્રીત નીભાવવા બનાવ્યુ પાન પીયુ માટે ૩
સદ્ગુણી બેનપણી તેની સોપારી કાતરી સારી
લવીંગ નાંખી કરી બીડી બનાવ્યું પાન પીયું માટે ૪
અનમોલી પાનની બીડી બતાવે પ્રેમની સીડી
રેલવવા પ્રેમ સરીતાને બનાવ્યુ પાન પીયુ માટે ૫
સુકોમળ હસ્તથી કીધું પીયુના મુખમાં દીધુ
અધરામૃત પાન તો કીધુ બનાવ્યુ પાન પીયુ માટે ૬
ખરેખર લાહવો સંસારનો ટકાવવા પ્રેમ પીયુ તણો
સદા મુજ પ્રેમનો સાનો પીયુ રીઝાવવા માટે ૭
ખરેખર પાન અણમોલુ અંતરપટ જઈને ખોલું
સદા પ્રેમે વચન બોલુ પીયુ રીઝાવવા માટે ૮
ખરેખર રંગ અંતરનો નહી એ રંગ ઉપરનો
જમાવ્યો રંગ પ્રેમજનો પીયુ રીઝાવવા માટે ૯

મસાલો પ્રેમથી નાખી અજબ સ્વાદીષ્ટ મે કીધુ
સદા તરૂ પ્રેમ સરીતામા પીયુ રીઝવવા માટે ૧૦
જગત નરનારી સૌ સમજો ઉપરનો પ્રેમને તજજો
અહુનીશ પ્રેમમય બનજો સસાર નીભાવવા માટે ૧૧

૯૬

કસ્તુરી છે રંગમાં કાળી.

ગઝલ

કસ્તુરી છે રગમા કાળી છતા એ છેજ ગુણવાળી
વીચારી ગુણ વસ્તુના સૌ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૧
ખરેખર રૂપમા નહી ગુણ સદાગુણમા મોહીત બનજો
સ્વારથ મય પ્રેમ વીસરજો સૌ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૨
સોમલ છે ઉજળો કેવો સગત કરતા હરી લે પ્રાણ
સમજજો સૌ ચતુર સુજાણ સૌ ગુણ ગ્રાહીતો બનજો ૩
ભલે હોય રગમા ગોરી ભલે હોય રગમા કાળી
છતા જો હોય ગુણવાળા સૌ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૪
ખરેખર કાગ ના સગે કદાપી હમજો આવે
બગાડે હસની જીદગી સૌ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૫
વચન મીઠા ઘણા બોલે ઉપરનો ડોળ બતલાવે
સ્વારથમય સોબત તજીને સૌ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૬
મજીઠનો રગ ને ધોતા નહી ભટ્ટી થકી જાતો

અભીમાન ઉંચું મુકીને સૌ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૭
વીષયના પ્રેમની ઇચ્છા શરીરમાં ઝેર રેડે છે
એવા પીશાચ પ્રેમ ત્યાગી સ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૮
ખરેખર જીવન દુનીયામાં સદા સંતસંગથી શોભે
જીવનને શુદ્ધ કરવામાં સૌ ગુણ ગ્રાહી તો બનજો ૯
કહે ભોગી હૃદયથી એજ ભલે કાલી છે કસ્તુરી
છતાં છે જીવન દેનારા એવી સોબત સદાકરજો ૧૦

૬૭

પીપળાના પાન પર

ભજન.

પીપળાના પાન પર બેઠા પંખી દોય. રે જી જી જી
તેમાં ગુરૂ ચેલો એક બન્ને જ્ઞાનથી જોયરે. જી જી જી
પીપળાના

અગ્નીમાંથી જળ પ્રગટયું બોલે પોચ્યા પાણીરે-
ભાઇ બોલે પોચ્યા પાણી
ગાયની કુખેથી મોટા સીંહણ વી, આણીરે જી જી જી
પીપળાના ૧

દોનારીને ખીલો હુવે ભેંસ બેઠી રૂવે રે ભાઈ ભેંસ
બેઠી રૂવેરે

સતીતો વેશ્યા ખાટે જુગારીથી સુવેરે જી જી જી
પીપળાના ૨
રાજાતો પ્રજાથી બ્હીવે અધારૂ તો દીવરે
ભાઈ અધારૂ તો દીવેરે
અજવાળુતો અધ દેખે સઈને મોય શ્રીવેરે જી જી જી
પીપળાના ૩
તીલો તો ઘાણીને પીલે અવળી આ છે વાણીરે
ભાઇ અવળી ચાલે વાણી.
બુદ્ધીસાગર એમ બોલે દુનીયા દીવાનીરે જી જી જી
પીપળાના. ૪
શ્રીમદ ગુરૂ બુદ્ધીસાગર.

૬૮

સામુદ્રીક દોહરા

દોહરા

લબી ભુજા વીચીત્ર નર છોટો ભૂજકે દાસ
હોય શુશીલ સોહામણા નહી ન્તુતી વો પ્રકારા ૧
લબી ભુજા જો દહાની સુરમા બડા સુજાન
બાંહે ભુજા લબી ગહે મહા કાયર પહીચાન ૨
યા નગ્ઠે કર દેખીએ ફણાકાર સો હોઇ

ધન સંગ્રહ ભોગી સુખી વહ જાનો સબ કોઈ ૩
જા નરકે કર દેખીએ પત્ર કારસો હોય
રાજભોગ સો નર કરે યહ જાનો સબ કોય ૪
યા નરકે કર દેખીએ મંડવા કારસો હોય
નીત્ય ગુલામી વો કરે યહ જાનો સબ કોય ૫
લાલ નખ જો પુરૂષ કો ભોગી સુખકી ખાના
પુત્રવાન ધનવાન ગ્રહ ઓર હોય સન્માન ૬
નખ કાલો જો પુરૂષકો વાકે હોય કુશીલ
મહા દુખી સો જાનીયે સબસેં રહે ડુલીલ ૭
શ્વેતો નખ જો પુરૂષકો બડો દુખીવહ કોઇ
જવર પીડા વ્યાપે સદા સુખી ન હોવે સોઈ ૮
પીતવર્ણ નખ પુરૂષકો સો પરદેશ કમાઈ
નહી ઘરબારમાં રહે ચીંતા કે વશ થાઇ ૯
લાલ પણ નખ પુરૂષકો તેજ વંતશો હોઇ
મહાસુખી સોજા નીયે શુભ લક્ષણ સબકોઇ ૧૦

૬૯

સામુદ્રીક દોહરા

દોહરો

એક ચક્ર વાચાળ ખાને દુઇ ચક્રે ગુણવંત્ત બહુજાને
તીન ચક્ર વાણીજ્ય ધન હોવે ચારી ચક્રસો દારીદ્રજન જોવે ૧

પાંચ ચક્ર સર્વંગ ખીલાસા છઠ્ઠા ચક્ર રસકામ હુલ્લાસા
સાત ચક્ર બહુ સુખકો સાજા આઠ ચક્ર રોગી તન કાજા ૨
નવ ચક્ર મો રાજા કરે દશચક્ર તે સાધ્ધા પગુધરે
એક સંખ સુખી કશાઈ દ્વીતીય સખ દરીદ્ર કે ભાઈ ૩
તતીય સખ નીર્ગુણ વખાણે ચારી સખતે ગુણ બહુ જાને
પચ શખ તે નીર્ધન હોઇ છઠ્ઠા સખ જાને સબ કોઇ ૪
સાત આદી અરૂઅત દશ ઇતને શખ જો થાય
રાજા કહીયે દાસકો ચાલે નીશાન બજાય ૫
એક શીપ ગુણવતણુ હોઈી દુજી શીપ વક્તા જગ મોહી
તીન શીપ ધન સગ્રહ કરે ચાર સીપ યશ ગુણ બહુ ધરે ૬
ચાર શીપ તે આધક જો દશ પર્યંત યની હોય
રૂદ્ધિ સીદ્ધિઓ સુખ કરે મહા પુરૂષ જગ જોય ૭
પહુંચે રેખા ઇક યની હોવે રાજયભોગ સુખ શેહાલ સોવે
રેખા પહુંચે દુઈ યની જાનો વક્તા ગુણી ધનવત વખાણો ૮
તીન રેખા જો પહુચે જો દેખો મહા સુખકર્તા જગ લેખો
ચારી રેખા પહુચે કે ભાઈ બડ કષ્ટ દુખી જગ જાઇ ૯

૭૦

પુરૂં સુખ ક્યાં છે.

ગઝલ

સુખી થાવા કદી તારૂ રાખે જો ઉર ઈ છે તો
જરા પણ વાસના કરજે ટળી સારા નકારાથી. ૧
હવામાં એકલો રહેજે રદય દ્રષ્ટિ કરી ખુલ્લી;
જગત પડદો બધો દેખીશ તું ત્યાં શાંત વૃત્તિથી ૨
હવા આ ઉષ્ણ વહતી જે જગતના પ્રાણીઓ માટે
રદય તારૂ નહી સહશે બન્યું જો કુમળુ પ્રેમે ૩
ઘણા ઝેરી અને તીણા ભર્યા છે કંટકો તેમાં
ભુલ્યો તો વાગશે ઊંડા પછી શું થાશે તારાથી ૪
પ્રણય ન એ કદી સાચો થતો જે દ્રષ્ટિના પડમાં
ખરેખર ઝેરના ઝરણાં વખત જાતાં વહી રહેશે ૫
ગરીબ કે રાંક ન થાતો કદી સંયોગ ના મળતા
પ્રભુના પ્યારમાં સઘળુ અહો અદ્દષ્ય સીધું છે ૬
અહો શાંન્તી તણી મુર્તી ખડી એકાદી ત્યાં થાશે
નહી પરવા જરી રહેસે જગતના દ્રષ્ય જોવાને, ૭

૭૧

દગો

ગઝલ

અયે કાતિલ અરે જાલીમ ભૂલાવી પ્રેમના પથે
ખરાબી તો કીધી માહરી રહી નહી કાય મને માલુમ ૨
ગણી મહબુબએ મ્હારા બધી શુદ્ધ તો કહી જીગરે
અરે પૂરા બખીલ હોશો રહી નહી કાય મને માલુમ ૨
ખુદાની શુદ્ધ કરનારા તણા લેબાસમા ભાળી
જીગરને સોપવા ચહાતા પડી નહી કાય મને માલુમ ૩
છુપુ આવેશમા ખંજર હશે રાખ્યુ ધરી હસ્તે
કદમ બોસી અરે કરતા પડી નહી કાય મને માલુમ ૪
અમીના આ ભર્યા પ્યાલા હશે શુ (જહર) ની જરૂરી
ઉઠાવી દસ્ત એ પીતા પડી નહી કાય મને માલુમ ૫
અરે ખૂની અરે જાલીમ તમો શુ જૂલ્મના અગાર
અરેરે રેહશો મો પર પડી નહી કાય મને માલુમ ૬
હવે પરવા નથી રહેતી ભલે ચાહો કરો તવુ
રહી ગરદન કરો ટુકડા ડહી લ્યો જીવનુ બહેતર ૭
હમારા એશનો પડદો પ્રભુના પ્યારમા ઝુકયો
નથી કંઈ જીસ્મનીજ નફ્સ કરી લે જો ચહો તેવુ ૮

૭૨

સહન કરતાં શીખો.

ગઝલ

પરમ શાંન્તી અને ધીરજ તણાં પહેરી અરે બખ્તર,
સહા એ કે સહાયે ના ખરેખર ઇષ્ટ સહેવું તે. ૧
ભલે ભાલા કદી તીખા મૂળોમાં પહોચી ભોંકાતા
સહન કરતાં પડે અશ્રુ પરંતુ ઇષ્ટ સહેવુ તે. ૨
હૃદયમાં ખાર રેડાતો જગત કે કર્મના યોગે,
બળી જાતી બધી ઝાલા પરંતુ ઇષ્ટ સહેવુ તે. ૩
ભૂલા એ કે રૂઝાએ ના જીગરના મર્મ આઘાતો
પીડા દેતા ઘડી ઊંડી પરંન્તુ ઇષ્ટ સહેવું તે. ૪
હૃદયમાં ઊભરા આવે હૃદયને કત્લ કરનારા,
ઊન્હાં આંસુ પડે તુટી પરંતુ ઇષ્ટ સહેવું તે. ૫
ગમે તેવુ થતુ ઊરે ગમે તેવુ ભલે આવે,
પરંતુ એ ગણી પ્યારૂ હૃદયથી ઇષ્ટ સહેવુ તે. ૬
અરે એતો કસોટી છે જગતની પાર જાવાને
હૃદય થાકી જશે જોતો પછી જયશ્રી નહી મળશે. ૭
થઇ બહાદુર થવું સ્હામુ હૃદયની ફરજમાં નીને,
થતાં પાછા જશો પાછા હમેશાં બસ પછી પાછા. ૮

....

૭૩

ભોળા ભૃંગને.

...

ગઝલ

અરે રે ભૃગ એ ભોળા ચમનમાં શીદ જવા ચ્હાહે
ખીલ્યુ તુ પુષ્પ કાલે જે ગયુ કરમાઈ તે આજે ૧
પ્રસરતીતી સુગંધી જે હવે તે તો નથી તેમા
દીલાસો લે હવે ઊરથી કદી નીરાશ થાએ તો ૨
થવુ જે ભાવીનુ છે તે નથી તે હાથ તારામાં
પ્રભુની મ્હેર જો હોએ હવે લે હર્ષ બીજામાં ૩
ઘણો આનદ દે તુ તુ પરતુ ના હવે તે છે
ઉઠાવી લે બધી ઇચ્છા જીગરને હા કરી જુદુ ૪

૭૪

ભૃંગને સદબોધ.

ગઝલ.

અરેરે ભૃગ આ ફૂલડુ નથી સારૂ નથી સારૂ
કહુ તે લે હવે ધારી ભૂલે છે હો ભૂલેછે હો ૧
હતા તત્વો દીઠાં સારા પરતુ ના હવે તેમા

હતું તે ચાલ્યુ ચૂસાઇ અરેરે ભૃંગ બીજાથી ૨
નીરાશા થઇ કદી દીલમાં અરે નીશ્વાસ નાંખીશમા
અરે જો ખલ્ક છે મોટી ખુદાની મહેરવાળી આ ૩
રહ્યા પુષ્પો ઘણાં એ છે સુગંધી કુંજ વાડીમાં
હમેશાં વાસના આપે રહેલી ઊચ્ચ ખુશબોથી ૪
અરેરે ભંગ જા ઉડી કહેલા સ્થાનમાં આજે
હ્રદયના તાપ સૌ બૂઝી કરેલા પાપ ન જાશે ૫
હમેશાં સ્થાન એ સુખી હમેશાં એ બધુ પુરૂ.
હમેશાં લહેર ત્યાં મીઠી સુખડ તરુવો તણી આવે ૬
અરે ઓ ભૃંગ મારારે ફકત આ વ્હાલાના માટે
સુખી થાવા ઇષત કીધુ વડો આનંદ જા મળશે ૭

૭૫

નીભાવી લેવુ.

ગઝલ.

પડયુ પાનુ નીભાવી લે હ્રદય મુંજે કદી તોએ
છુટા એ તો છુટી જાવુ કરી બહેતર કીસ્મતનું ૧
અરે જાહીલ આહીલ છે કરે ખીદમત તોપણ શું
તપાવે જીસ્મ એ તારૂ ખફાથી રોજ બરો જેએ ૨
બસર એ જીંદગી તારે અરેરે શું ઈહાં કરવી
નથી ખ્વાહીક કે કલમા નથી લાઝીમ તુને પણ હાં ૩

ભયાનક આ કતલખાને અરે ખૂન રેડાતુ
જીગર તારૂ કતલ થાશે પછી ફરીયાદ કરવી ત્યાં ૪
હકાનો ખોફ ક્યા છેહયા ખફા પણ ક્યા અહી જોવી
ઉઠાવ્યુ દસ્તે એ ખન્જર ગ્રહી ગરદન તો બે ટકડા ૫
ધરી ખામોશ રહે ઉરજો ગણી ખ્વાબના નખરા
જીકરના કર હવે જીગરે પરેશાનીથી લે મહોબત ૬
નહી તો તું ઉઠાવી લે અરે દીલબર તે બીસ્તર
હકાનો પ્રેમ જ્યા દેખે બીછાવી ત્યા હવે દેજે ૭

૭૬

પસ્તાવો.

ગઝલ

ગુનેહગારી હમારી છે કર્યો સહેવાસ તમ સાથે,
ખબર ના અમોને થઇ, દગાબાજી તમો કરશો ૧
હતા વ્હાલા ઘણા સ્નેહી, પરન્તુ તે બધા છોડયા
કર્યું અર્પ્પણ જીગર મ્હારૂં, થયા સંગદીલ તમો ક્યાંથી ૨
જીગર હા એ જીકર કરતું, બીચારૂં તે રડી પડતું
ઠગીને ચાહ પડયું માહી, રહ્યુ બાકી બૂડી મરવું. ૩
અરુ દીલદાર હવે ખંજર થશે ટકડા અરે ગરદન,
ગણ્ બહેતર તો પણ એ પરન્તુ ના બીજે મરવુ. ૪
હતી રહેમત તણી રાહત, તે અસાએશ હતી લેવી,
હવે આ ઉર પજડાતું અયે એ લુતફ કયા લેશે. ૫

૭૭

તમન્ના એ રહી છેલ્લી.

ગઝલ.

શું બીસમીલ્લાહ પઢાવો છો જીગરને કે જલાવો છો
દીવાનુ આ જીગર ભોળુ અયી સમજે નહી દીલબર. ૧
ઉલ્ફતનું રસીલું આ, અને મહોબત તણું ખ્વાહી
નશે ચકચૂર બન્યુંજી સુમ ખબર ના ખલ્કની કંઈ છે ૨
સિતમગારો અને ઝાલીમ સિતમ ગુજારવા રાજી
સિતમ કરશે મને એ ખોફ જીગર ના મગર આવ્યો ૩
નશાની મસ્તીમાં પ્યાલી જહરની હા ભરી પાઇ
અયે ઉલ્ફત મગર લાઝીમ તને સહવું હમેશાં છે ૪
અરેરે ખલ્કની ખલ્કત હમેશાં એ હયા કાતીલ
ધરી તલવાર કે ખંજર ખફા સાથે ખડી રહે છે ૫
અગર લહેજત મને મળતી શરાબોની મીઠાસોમાં
નથી પરવા ખલકની કાંઇ હવે હમ દદી આ દીલને ૬
ગજલમાં જીંદગી વ્હાલી થશે પૂરી અયે પૂરી
પ્રભુ હાફીઝ થસે કે ના તમન્ના એ રહી છેલ્લી. ૭

૯૮

દોસ્ત કે દુશ્મન:

ગઝલ

હમારા બાગના ગુલો હવામા એશ કરતાતા
મગર ત્રોડયા તમે દસ્તે કહો છો દોસ્ત કે દુશ્મન ૧
હમોને મોજ મળતીતી અહો મોઘા ગુલાબોની
તમોએ ધુળમાં નાખી કહો છો દોસ્ત કે દુશ્મન ૨
ગુલાબી લ્હેજતે મસ્તી હમો કરતા ખુદાઈથી
શકયા ના તે તમો જોઇ કહો છો દોસ્ત કે દુશ્મન ૩
કીતાબો કંઇ પઢાવીને સબક કાઈ શીખાવ્યા છે
છતા ચશ્મો કરે ઇર્પ્યા કહો છો દોસ્ત કે દુશ્મન ૪
હમેશા દીલ ચ્હાતુતુ અને કોડો દુઆ દેતુ
અહા ઝખમી કર્યું તેને કહો છો દોસ્ત કે દુશ્મન ૫
જીગરની કયા હયા ખોઈ અને અહેસાન કયા ભૂલ્યા
ખુદાનો ખોફ પણ નીહીહા કહોછો દોસ્ત કે દુશ્મન ૬
હતુ કાતલ જીગર આવુ કરત ખુલ્લી સીના મારી
પછી ખંજર હતુ દેવુ ખુશીથી એ સહત વ્હાલુ ૭
પરન્તુ આ અચાનક ઘા કર્યો મુજ દીલપર ઊંડા
સહાશે કે ભૂલાશે શુ જીગર એવી જીક્ર કરતુ ૮
બધુ એ દા ભૂલી જાશુ અને છટા થવા ચ્હાશુ
ધરીશુ દીલ મસ્તીમા ભલે હો દોસ્ત કે દુશ્મન ૯

૭૯

મીત્ર જેવા દેખાતા વિષે.

ગઝલ

અરે દોસ્ત કહેતા આ જીગરમાં આગ વરસે છે
નહિ દોસ્તો અરે દુશ્મન નીખાલસ આંખ દેખે છે ૧
અમીની મેં ગણી ઝારી ઉરે પીવા લખે મૂકી
અરેરે ઊર તરસ્યા તેં જરરી એ જહેરની પીધી ૨
ગણી કુલીન કરી મોહબ્બત અને ખાણું ચહયું લેવા
દીધા મીઠાઈમાં કંકર અરે શયતાન પૂરા છો ૩
અયે દુશ્મન બણુચકઓ ખરેખર બેકદર પૂરા
નથી શું દયા જીગરતાંહી ખરે કાતીલ જાહીલ છો ૪
હમારા બાગના ગુલે કદી ના ખારા ઘોંચ્યા છે
તમોને ને તમારાને હમેશાં પ્રેમથી જોતાં ૫
તમારૂ દીલ પૂરૂ ખુની અને છે ખૂનનું તરસ્યું
હમે તે તો હવે જોયું બેઉ ખુલ્લા કરી ચશ્મે ૬
હમારા જીસમના માટે નહી પરવા હવે કરશો
પ્રભુ હાજીજ થશે મ્હારો અને સૌયે હવે કરશે ૭
જશે કબ્રે રેળાશે અરે આ સુર્દ મીટ્ટીમાં
નથી પરવા હવે કાંઇ ખલ્કનો ખાલીક સા કરશે ૮

૮૦

ખુદાઈના રાહ.

ગઝલ

જણાં બોલી અયે આશક
ચહો જો મુજથી મહોબત
ધરો આ જામ એ લબ પર
તજી જહાંગીરની પરવા
ખુદાઈ હયાં સમાઈ છે
ખલક પરવા નહી કરશો
નથી જહુન્મ નથી જિન્નત
નિખટ્ટ એ વફાઈ છે—

૮૧

ઈતના કરો તુમ સ્વામી.

ગઝલ

ઈતના કરો તુમ સ્વામી જબ પ્રાણુ તનમે નીકલે (૨)
હારે જબ પ્રાણુ તનમે નીકલે (૨) ઇતના કરો તુમ સ્વામી ૧
કહે ગોવીંદ કાયાકુ મેરી જાન તનમે નીકલે (૨) ઇતના
કરો. ૨
ચાહય ગંગાજી કો ત્રટ હો ચાહય યમુનાજીકો બટ હો
એહી સામગ નીકટ હો જબ પ્રાણુ તનને નીકલે ૩

શીરપે મોર મુગટ હો કાનુમે કુંડળ પીત્ત પટ હો.
એ ધ્યાન મેરે ઘટહો જબ પ્રાણ તનસે નીકલે ૪
ઉસ વખ્ત જલ્દીઆના દીયા કોલ નહી ભૂલ જાના
ભીતર કી ધુન સુણાના જબ પ્રાણ તનસેં નીકલે ૫
મેરા પ્રાણ નીકલે તનસે. તેરા નામ નીકલા મુખસે।
બચ જાઉ મેં ઘોર દુખસે જબ પ્રાણ તનસેં નીકલે ૬

૮૨

કવિ હીરો કાવ્ય છે,

મનહર

ઝવેરીનો હીરો હીરો તરૂણીનું તન હીરો
પદમણી પાવન હીરો કવિ હીરો કાવ્ય છે ૧
ગગન અરૂણ હીરો નીશા રત્ન શશી હીરો
ભૂવન દિપક હીરો કવિ હીરો કાવ્ય છે ૨
મહંતનો ક્ષમા હીરો પુરૂષને સત્ય હીરો
યુવતીનું શીયળ હીરો, કવિ હીરો કાવ્ય છે. ૩
કુળમાં સપુત હીરો, ધર્મ શ્રેષ્ટ જૈન હીરો;
સાગર સયંભુ હીરો, કવિ હીરો કાવ્ય છે. ૪
સંયમમાં તપ હીરો, સભામાં પંડિત હીરો,
સંતનો સંતોષ હીરો, કવિ હીરો કાવ્ય છે. ૫
સરીતામાં ગંગા હીરો, વૃતમાં આચાર હીરો:
સાધુમાં તપસ્વી હીરો, કવિ હીરો કાવ્ય છે. ૬

૮૩

હીત શીક્ષા.

મનહર.

જગતમા યૂવતીનું જોર તો, જામ્યુ છે ઘણુ,
જોબન જૂલમ જોરે પુરૂષ ફસાય છે ૧
ભ્રકુટી તણા બાણોથી, ભામીનીઓ તીર મારે,
સબળા સહારે નામ, અબળા કહેવાય છે ૨
ભો,વીનાની ભામીનીયો ભૂરકી ભમાવી નાખે,
શોકને સતાપ સહ, સુખીથી થાય છે ૩
લપટ લબાડ લોભે, દેખી રૂપ લલણામા,
જરને જોબન રસ, જોતા જોતા જાય છે ૪
યોવનનો રગ જાતા, શરીર કરૂપ થાય;
અશુચીનુ તન હોય, પુતળી લેખાય છે ૫
મુખ ગલે પમ ભર્યું, શ્વાસ તો ગધાતો હોય
તેને શર્દ ચદ્ર, ઉપમા અપાય છે ૬
હોઠમા અમૃત ભર્યું, ઉપમાઓ આપે કવી;
હળાહળ ઝેર એના, ઉરે ઝળકાય છે ૭
તરૂણી તન રગ, સગના ફસાય ઠેક-
રૂપ બળ વિર્ય ચાગી, કવા એ ચાહ્ય છે ૮
મધુર વચન વદી, માનનીઓ કરે મુઢ,
ગજસી રામાઓનીજ, કથને નચાવીયા ૯
ડોણિકની કામનીએ, હાર હાથી લેવા માટેઃ
એક કોડ એંશી લાખ, મનુષ્ય સહારીયા. ૧૦

ભારત ભૂમિ ને નીર, વીર કરી રામાઓએ;
મોટા મોટા યોધા યમ, પુરમાં પોચાડીયા. ૧૧
તપસ્યાઓ ભંગ કરી, વેરાગી સંસારી થયા;
એકલ શ્રંગી રૂષિને, રામાએ ભમાવીયા. ૧૨
ભાનુમતી ભોજ અશ્વ, કરી ચાણકાઓ માર્યો;
માનાવતી માન તુંગ, ચરણ ચટાડીયા. ૧૩
અનેક દ્દષ્ટાંત એવા, જુઓ તમે વાંચી વાંગી;
રત્ન કોઈ ચપળાને જીતી નથી ખાટીયા. ૧૪

૮૪

મનહર.

નારીના વિલાસી લહેરી, લાલા વાત સુણો તમે;
કુળવતી કામનીને, નીતી બોધ આપશો. ૧૫
સ્વાંગ ધરો છો સલુણા, જૂલફીચો ઝોલા ખાતી;
શરીરને શણગારી,: રામા ન લોભાવશો.
ધીક ધીક વ્યભીચારી, વૃતી તજો ને નઠારી;
પ્રપંચ જાળ બીછાવી, નવોઢા મીલાવો છો. ૧૭
તજી કુળની આચારી, લીધી ન્હોરી ભ્રષ્ટાચારી;
ધર્મ લજા નીવારીને, નામને ડુબાવો છો. ૧૮
પર રામાઓ બીચારી, તેનું શીયળ સંહારી;
લાલચની આપી યારી, ભોળીને ફસાવો છો. ૧૯
તજો દાનત હરામ, નીંદાઓ તમે તમામ;
કલુષિત થાશે નામ, ઇજત ગુમાવો છો. ૨૦

ટળે માનને ગુમાન, કેવાશો તમે નાદાન;
મળે નહી સન્માન, અપમાન પામીયે. ૨૧

જુવાનીમા ચાલ્યો જાય, કિવી એ નીર્ધન થાય;
એ ગુન્હાનો એજ ન્યાય, શાસ્ત્રથી પ્રમાણીએ. ૨૨

મંનથી તો નહી પણ, લજાથી જો શીળ પાળે;
જ્ઞાનીનુ વચન નક્કી, દેવતાએ થાય છે. ૨૩

સર્પ ફૂલ માલ થાય, અગ્ની શીતળ થાય;
શશી સ્ફટીક શીયળનો મહીમા ગવાય છે ૨૪

૮૫

નારી છે રત્નની ખાણ.



મનહર.

નારી છે રત્નની ખાણ, મળે છે ઘણા પ્રમાણ;
ઘણા પાક્યા ગુણવાન, રત્ન ધારી કુખમા. ૨૫

ઘણી મા' સતીઓ થઇ, સ્વર્ગ મોક્ષમાં ગઇ;
ગુણ રહ્યા છે ગવાઇ, જન વૃદ્દ મુખમા. ૨૬

દુષ્ટા તુષ્ટા માનો નહી, અવગુણ આણો નહી;
પાપ પુષ્ટ અનિષ્ટનો કુશળમાં વાસ છે. ૨૭

પામ્યા ઘણો ખેદ છેદ, કુશીળનો જાણી ભેદ,
આધુનીક કાળે ઘણા નારીયોના દાસ છે ૨૮

મળે સારી નારી તેણો, જનમ સફળ ગણું;
કુભારજાઓ મળવાથી કંકાસ તો થાય છે. ૨૯

સતી મીઠા બોલ બોલી, પતિને પમાડે ધર્મ;
ભૂંડી ભામા પાસે પતી, પીંજણે પીંજાય છે. ૩૦

ઘણી સતી અવનીમાં, પ્રખ્યાતી પામીને ગઇ,
મોટા સંતની જનુની, જુઓ નારી જાત છે. ૩૧

કાશી કહે સુનારીથી, ધર્મ અર્થ સિદ્ધ થાય;
સોનામાં કુંદન તણી, શોભતી એ ભાત છે. ૩૨

૮૬

ધાર્યું ધણીનું થાય છે.

ગઝલ

હું કર્યું મેં આ કર્યું એમ, લોક ખોટું બોલતા;
કોઇથી ના થતું કશું. પણ ધાર્યું ધણીનું થાય છે. ૧

દશરથરાય બોલતા કે રાજ્ય રામને આપવું;
બોલ સૌ હેઠા પડ્યા, પણ ધાર્યું ધણીનું થાય છે. ૨

રાજા નળ ને બંધુ પુષ્કર, સાથમાં જૂગટું રમ્યા;
નળ નહોતા જાણતા હારશું, પણ ધાર્યું ધણીનું થાય છે. ૩

રાવણ સીતાને લાવ્યો તો, બહુ બાહુમાં બળ ધરી;
એ બળ સૌ હેઠું પડ્યું પણ ધાર્યું ધણીનું થાય છે. ૪

પૃથુ ચહુઆણ લાવ્યો સંયુક્તા, દીલ અભીમાન આદરી;
દોસ્ત દુશ્મન થઇ ગયા, પણ ધાર્યું ધણીનું થાય છે. ૫

સુછ વાડકી રાખી ખરેખર, કરતા જગતમા જોરથી;
કુદરતને પોચે ન કોઇ, પણ ધાર્યું ધણીનુ થાય છે ૬
વચન આપ્યું રાજવી, હરીશ્ચદ્રે જ્યારે પ્રેમથી;
ખબર નહી પછી શુ થશે, ધાર્યું ધણીનું થાય છે ૭
વરસાદ પડતો જોસથી, ત્યા લોક ખુશી બહુ થતા,
પણ મહેર નહી કુદરત તણી, ધાર્યું ધણીનું થાય છે ૮
શરીર બળવાન શોભતુ, હાથી હણે હાથે કરી;
એ કેશરી હેઠા પડ્યા, ધાર્યું ધણીનુ થાય છે. ૯
મતો બની ગાયા જગતમા, નયમને ખુબ કેળવી;
પળ એકમા પલટાઇ જતા, ધાર્યું ધણીનુ થાય છે ૧૦
કહે ભોગીલાલ પ્રેમથી, ભક્તિ હૃદયમા માગજે;
ભક્તિ વશ ભગવાન છે, ધાર્યું ધણીનુ થાય છે ૧૧

૮૭

શોખામણના દોહરા.

દોહરા

સપત્ત ગઈ તે સાપડે, ગયા વળે છે વ્હાણ
ગત અવસર આવે નહી, ગયા ન આવે પ્રાણ ૧
ભૂલ્યા ત્યાથી ફરી ગણો, જાગ્યા ત્યાથી સવાર,
જો જન જાણે એટલુ, તો ઉતરે ભવપાર. ૨
તુજને પુછું હે સખા, ઉદર ભર્યું ન મગાય;
જો સુતા પીઠે ગીલે, તો છીજ ન પમાય. ૩
કાતો તલ કાચા ભલા, કાતો તેલ કઢાય;
અધકચરી વાણી બુરી, બેહુ વાતથી જાય ૪

અતી ભલા નહી બરસના અતી ભલા નહી ચૂપ.
અતી ભલા નહી બોલના, અતી ભલા નહી ધુપ. ૫

છોટે નરકે પેટમે, રહે ન મોટી બાત,
પાશેરીકા પાત્રમેં, કહાંસે શેર સમાન. ૬

દુર્જન મુખમાં દુર્વચન, સજન સુખ મીઠાશ,
હોય સુગંધી બાગમાં ગંધાતો સંડાશ. ૭

ઉઘાડવો સંડાશ તો, તો ઢાંકો નાક નીદાન,
બોલાવો નીચને, કરો બંધ નિજ કાન. ૮

દુષ્ટ તજે નહી દુષ્ટતા કદી કરીયે સત્કાર,
નીત્ય દુધ પાઓ નાગને, પણ કરડે કો વાર. ૯

કૃતઘ્નીને જો ગુણ ક્યાં, ધરી ધૂળમાં ધુળ
બાવળીયો બળીઓ બની, સદાય આપે શૂળ. ૧૦

સારૂ કરતા વાર બહુ. નરસુ તરતજ થાય
સાકર ગંધક તેલથી, તરત કોયલો કરાય, ૧૧

નીંદા સ્તુતી નવ ગણો, હૈડે રાખી હામ,
સર્વનું શુભ ચાહીને, કર તું તારૂં કામ. ૧૨

જેવા તેવા મનુષ્યને, કરશો કદિ ન બોધ
માળો વીખયો સુગરીનો, કર્યો વાનરે ક્રોધ. ૧૩

જેની જ્યાં સરજી ગતી, તેને ત્યાંજ જવાય,
ધરણીમાં હરણી ફરે, જળમા મચ્છી જાય. ૧૪

કર્તા એ કાયા કરી, તેવું કામ કરાય,
થળમાં ગાડીની પેઠે, નાવે નહી ચલાય. ૧૫

સુરખ જાણે મુજ વીના, ચાલે નહી વ્યવહાર.
ગયા યુધીષ્ઠીર રામ નળ, પણ ચાલે સંસાર ૧૬
તુજ ઘર પાણી પડે, પરઠવ ત્યા પરનાળ,
નભ સઘળું ઢકાય નહી, તુ તારૂ સભાળ ૧૭
કઠણ કામ પણ આવડે, કરતા નીત્ય અભ્યાસ,
નટ ચાલે છે દોરડે, શીખે વરસ છ માસ ૧૮

૮૮

શીખામણના કાવ્યો.

મનહર છંદ.

કાયાની શી માયા, કાયા વાદળીની છાયા,
રેતીના રચાયા પાયા, એવી કાચી કાયા છે ૧
દહન થતા દેખાયા, રાક અને રાણી જાયા,
માય બેઠી મુએલામા, ગણાયામા ગણાયા છે ૨
ધન માટે ધાયાને કમાયા, ન કમાયા કાઇ,
બધને બધાયા, કાળ ઝાળમા ઝલાયા છે ૩
લાલચે લોભાયા પણ, સ્થીર ન શોભાયા ભાઇ,
અહી સૈ શમાયા, એવી ઇશ્વર સમાયા છે. ૪

૮૯

મનહર.

સારૂં કામ કરે તેની ખામીઓ ના ખોળી જોવી,
સારા સારા ગુણ જોઈ, કહેવું કે આ સારૂં છે. ૫
શાણપણે શાણા જનો, સજે કામ તો એ તેમાં,
નકકી જાણો તેમાં કશુ, કહેવાનું રહેનારૂં છે. ૬
ઈશ્વરના કામમાં અનેક, રીતે ખામી ભારે,
મણિમાં મીઠાશ નહી, નિધિજળ ખારૂ છે. ૭
કહે કવિજન કોદી, ભાનુનો આસાસ છતાં,
આશમાની રંગ આ આકાશમાં અંધારૂં છે. ૮

૯૦

દોહરો.

કોઈ કહે છે ઝેર અતી, વીંછી તણા એ આંકડે
કહે કહે છે ઝેર ઝાઝુ સર્પનું તેથી ચઢે.
ઝેર ઝાઝુ તે થકી, શ્વાન હડકાયાની સહીં
એથી ઝેર ઝાઝુજ દેખ્યું, વેરીતણા વચનોની મહીં
પણ કોઇ કહે છે ઝેર ઝાઝુ શોભે રત્નાસાગરે,
એથી વધારે ઝેર ઝાઝુ, વન કેરા ઝાડવે.
સુણો સહુ વીદ્વાન જણાવે, શ્રોતાઓ સાચુ માનજો
પણ ઝેર ઝાઝુ મનુષ્યમા, એ ઝેર સરવે ત્યાગજો.

૯૧

જીને આપકો જોયા નહી.

રાગ–તીલક કામોદ તાલ પીસ્તો

જીને આપકો જોયા નહી, તન મૈલકો ખોયા નહી,
મન મૈલકો ધોયા નહી, અશુલ કીયા સો ક્યા હુવા. ૧
ગઠ્ઠા હુવા ધન માલકા, ધધા કરે જંજાલકા,
જા આયા તિર્થ દ્વારીકા, છાપા લીયા સો ક્યા હુવા. ૨
જોગી સો જંગલ સેવતે, લાલ કપડે પહેનકે,
ઉસ રંગકો જાના નહી, જોગી હુવા સો ક્યા હુવા ૩
પોથી પુરાણ સીખકર, ફીરતા ફીરે ઘર ઘરકો.
પરીક્ષા કો પરખ્યા નહી, બ્રમ્હન હુવા સો ક્યા હુવા ૪
એક દીનભી પલભર પ્રેમસે, પ્રભુકા ભજન કરના નહી
જાના સો સારી રેન ભર કીર્તન કીયા સો ક્યા હુવા ૫
કાજી કીતાબ ખોલકે, નસીહત કહે સબ લોગકો,
આપહી અદલ રહતા નહી, કાજી હુવા સો ક્યા હુવા ૬
રૂપીએ સંચીયા ખોદકર, બાંધા ધરે ખાતર મે,
કુછ દાન પુન કરના નહી, પૈસા મીલા સો ક્યા હુવા. ૭

૯૨

કહો દુઃખ કાપશો કયારે.

(રાગ–ભૈરવી ત્રીતાલ (થવાનું ન થવાનું કો)

અરે ધનવાન નીર્ધનના, કહે દુખ કાપશો કયારે;
પ્રીતે પરમાંર્થમ પૈસા, તમારા આપશો કયારે. ૧

નિરાશ્રીતને અનાથોની, હૃદયમાંહી દયા લાવી;
જગોજગ ધર્મશાળાને, અન્નાશ્રમ ખોલસો કયારે. ૨

ભિચારા બાળકો માટે, શું વિદ્યા દાન દેવાને;
શાળે પાઠશાળાઓ, તમે બંધાવશો કયારે. ૩

હજારો મોજ મેળવવા, ધુમાડો દ્રવ્યનો થાએ;
અપંગો આંસુ પાડે છે, અરે અવલોક શો કયારે. ૪

તમે દરરોજ મોટરમાં, પ્રીતે પેટ્રોલ પુરો છો;
ભુખ્યા ના પેટના ખાડા, ખુશીથી પુર સો કયારે. ૫

તમારી પાન બીડીમાં, સુખે જંન એક પોષાએ;
વિવેકે તે વીચારીને, દયા દીલ રાખશો કયારે. ૬

ભમે છે મર્ણ તો માથે, ન આવે સંપત્તિ સાથે;
સુતા શું સોડ તાણીને, ગૃહસ્થો જાગશો કયારે. ૭

૯૩

કભી ભુલાના ના ન ચહીએ.



રાગ-કાફી (ત્રીતાળ) (રીપભજીણુ દ વીમળાગીરીમાન

પ્રભુકા નામ સુમર નર પ્યારે, કભી ભૂલાના ના ચહીએ,
પાકર માનુષ તન દુનીયામે, સુકૃત ગુમાનાના ચહીએ ૧.
જૂઠ કપટ ઔર પાપ કર્મસે ધનકો કમાના ના ચહીએ,
પરનારીમે કભી ભૂલકર, પ્રીત લગાના ના ચહીએ ૨
દે કરકે વિશ્વાસ કીસીકો, ફીર હઠજાના ના ચહીએ,
દુર્જન નરકો અપને પાસમે, કભી બીઠાના ના ચહીએ ૩
સચ્ચે મીત્રસે દીલકી કોઇ, બાત છીપાના ના ચહીએ,
અપને ઘરકા ભેદ કભી, દુશ્મનકો બતાના ના ચહીએ. ૪
આમદસે પૈસેકો જ્યાદા, ખર્ચ બઢાના ના ચહીએ,
લોક બઢાઇ મે કરજા કરકે, ધનકો ઉડાના ના ચહીએ ૫
પુન્ય કર્મ કરકે પીછે, મનસે પછતાના ના ચાહીએ,
પાપ કર્મકી તરફ કભી, દીલકો લલચાના ના ચાહીએ ૬
જહા ન આદર હોય કભી, ઉસ ઘરમેંજાના ના ચાહીએ,
અપને આએ જનકે દીલકો દુખના ના ચાહીએ. ૭
બીના હુકમ માલીક કીસીકી, ચીજ ઉઠાના ના ચાહીએ,
ઘરકે ઝગડે કારન રાજ સભામે, જાના ન ચાહીએ ૮
બીન જાને પરીણામ કીસી, કારજકા બના ના ચહીએ
અપના કરના ભરના દોષ, દુજેકો લગાના ના ચાહીએ ૯

રણભૂમીમેં જાકર, મરનેસેં ડરપાના ના ચહીએ;
બીપત્ત પડે જો આય કભિ, દીલસેં ગભરાના ના ચહીએ; ૧૦
દેહ ઈદ્રય દુશ્મન હંયતેરે, બસમેં આના ના ચહીએ;
જ્ઞાન વિવેક યોગ મારગસેં, દીલકો હઠાના ના ચહીએ. ૧૧
સબ જગ મીથ્યા જાન, ધરો પ્રભુ ધ્યાન ડુલાના ના ચાહીએ;
બ્રહ્માનંદકો પાકર ફીર ભવમેં, ભરમાના ના ચહીએ. ૧૨

૯૪

પતી—પત્ની.

પત્ની—અહો નાથ આજે સાથી ઉદાસ,
પુછે તમ વ્હાલી ધરી દીલ પ્યાર;
કહો સ્વામી આજે શરીર બગડયું,
કહો પીયુ કયુ દુખ નડયું.
બોલો સ્વામી માહારા દીલના આધાર,
પુછે તમ વ્હાલી ધરી દીલ પ્યાર. ૧

ખરેખર મુખડું દેખી તમારૂં,
વીંધાયે દીલડું પીયુ આ મારૂં;
દીયો ખુલાસો હૃદય આધાર,
પુછે તમ વ્હાલી ધરી દીલ પ્યાર. ૨

કહો સ્વામી વેપારમાં નાણાં ખોયા,
કહો કોઇ દુશ્મનો એ દીલખોયા;

આપો ખુલાસો અંતરથી ઓ નાથ,
પુછે તમ વ્હાલી ધરી દીલ પ્યાર ૩

પીયો ભરી જળ પાત્ર હું લાવી,
મુજ દીલડાનો દો તાપ સમાવી,
કષ્ટમા સ્હાય સરજનહાર,
પુછે તમ વ્હાલી ધરી દીલ પ્યાર, ૪

છેવટ સ્વામી એટલું બોલું,
અંતર પટનો પડદો ખોલું,
મને નહી કહો તો કહેશો કોને નાથ,
પુછે તમ વ્હાલી ધરી દીલ પ્યાર ૫

પત--જોઈ વ્હાલી હઠ વાદ તમારો,
આપુ ખુલાશો હું સાભળ મ્હારો,
કહુ છુ હું દીલડાની વાત,
ગુસ્સે ન થાશો પ્યારી લગાર ૬

અણુ ચીંતવ્યું મે કાર જ કીધુ,
ઘણુ નુકશાન ખમી દીલ લીધુ,
પણ હવે નથી એકે આધાર,
ગુસ્સે ન થાશો પ્યારી લગાર ૭

નીચ મીત્રોની સોબતે ચડીયો,
ઈજ્જત ગુમાવી હેઠો પડીયો,
ગયો તો રમવા વ્હાલી જુગાર,
ગુસ્સે ન થાશો પ્યારી લગાર ૮

રમત રમવા બેઠા જે વાર,
ખોયા રૂપીયા ત્રણ હજાર;
નીચ સોબતે બન્યો ખુવાર,
ગુસ્સે ન થાશો પ્યારી લગાર. ૯
છેવટ વાત બહાર જ પડતી,
આવી પોલીસ ત્યાં અમને પકડતી;
દંડ કર્યો બે હજાર,
ગુસ્સે ન થાશો પ્યારી લગાર. ૧૦
કહેતાં કલેજું પ્યારી કંપે છે,
મુખ બતાવતાં શર્મ છુટે છે;
હવે છે ફક્ત તારો આધાર,
ગુસ્સે ન થાશો પ્યારી લગાર. ૧૧
ભુલ તણી હું માફી માગુ છું,
સત્ય વચન હું ઉચરૂ છું;
સાચું કહું છું દીલદાર,
ગુસ્સે ન થાશો પ્યારી લગાર. ૧૨

પત્ની—વાત સુણીને પીયુ તમારી,
હ્રદય છાતી ચીરાણી મારી;
સહાય થશે કીરતાર,
પીયુજી ચીંતા કરો ન લગાર. ૧૩
પાપ પસ્તાવો જ્યારે થાતો,
તેથી જીવ મારો હરખાતો;
શાંન્તી ધરોને દીલની સાથ,
પીયુજી ચીંતા કરો ન લગાર. ૧૪

દુખ પડે નાથ ધીરજ ધરવી,
પ્રભુ સગાયે પ્રીતડી કરવી,
ઉતારે એ ભવ પાર,
પીયુજી ચીંતા કરો ન લગાર ૧૫

આપનુ દુખ મે વીચારી લીધુ,
શું કરવુ એ નક્કી મે કીધુ,
કહુ છુ હુ દીલની વાત,
પીયુજી ચીતા કરો ન લગાર ૧૬

દાગીનો પીયુ મારો વટાવો,
રૂપીયા વેચી રોકડા લાવો,
કરો ન ચીતા લગાર,
પીયુજી ચીતા તજો આ વાર ૧૭

આવેલુ દુખડુ તરત વીદારો,
અતર પટને હવે સુધારો,
ધરી વ્હાલી પર પ્યાર,
પીયુજી ચીતા તજો આ વાર. ૧૮

દુખ દારીદ્ર દૂર જ જાશે,
ધરણી ધરની કૃપા થાશે
ધરો ભક્તિ પર પ્યાર
પીયુજી ચીતા તજો આ વાર. ૧૯

દુખ પડે છે મહોના માથે,
શાને કરો છો ખાલી ઉચાટે,
થાય ધાર્યું કીરતાર,
પીયુજી ચીંતા તજો આ વાર. ૨૦

માટે રદયના હાર એ મારા,
આપું સ્વામી દાગીના પ્યારા,
વેચી લાવો કલદાર;
પીયુજી ચીંત્તા તજો આ વાર. ૨૧

પતિ— દોહરો.

ધન્ય વ્હાલી તુજને, ધન્ય તારી ટેક છે
ભક્તી ધરી સાચી હૃદયમાં, તુમાં પ્રભુનો નેક છે. ૨૨

જ્યાં આશા નહોતી પ્રેમની, ત્યાં પ્રેમસાગર ઉછળે
સદભાગ્યથી મુજને ખરેખર તુજ જેવી રામા મળે. ૨૩

દાગીના ના જોઇએ તાહરા, લેતા દીલડું બહુ બળે
જે થવાનું હશે તે થાશે, મુજ પાપની શીક્ષા મળે ૨૪

માટે કહું છું પ્રેમદા, મુજને તમે ભુલશો નહી,
શુદ્ધ પ્રેમની સરિતામાં પ્યારી જીગર જુદુ કરશો નહી ૨૫

જોઇ કસોટી સુંદરી, જેમ દમયંતી શોભતી,
સાચી સતી સીતા, બરાબર ભાવના તુજ ઓપતી. ૨૬

માટે કહું છું ભામીની મુજ ભૂલની ક્ષમા કરો,
જે થવાનું હશે તે થાશે, શુદ્ધ પ્રેમને હૈયે ધરો. ૨૭

પત્ની— ગઝલ

ખરેખર સ્વામી ઓ માહરા, તમે શું આમ બોલોછો
અભાગી ભક્તિની કસોટી તમે શું આમ તો ક્યો છો. ૨૮
નથી જીગર જરા જુદુ, ધખાવો ખુબ અગ્નીને,
કરોને પારખુ સ્વામી, તપાવી ખુબ તો અમને. ૨૯
કહો તો ઝેરનો પ્યાલો, પીયુજી પીને બતલાવું,
કહો તો ભઠ્ઠીમા પ્યારા, ખરેખર દેહ ઝંપલાવું ૩૦
બતાવુ તાર જીગરના, હવે શુ જવાબ તો દો છો,
પરાયુ કા તમે સમજો, તમે શુ પારખુ જુઓ છો ૩૧

પતિ— હરીગીત

ગાહબાશ વ્હાલી માહરી,
તુજ ભક્તિ અપર પાર છે,
તારા જેવી મળી સુદરી,
મુજ સુખી તો સસાર છે ૩૨
પણ પલ્લુ લેવા પ્યારી મારી,
તુજ પતિ લાચાર છે,
વેચુ દાગીના તાહરા તે.
ધીકક મુજ અવતાર છે ૩૩

પત્ની— ગીતી

બોલો સ્વામી આ શું,
પરાયુ કા જાણો પીયુ માહરા,

પીયરની નથી સત્તા,
સત્ય કહુ છું બોલ પીયુ માહરા. ૩૪

ચોપાઇ

પ્રેમ જોયો રસીલી ઓ માહરી,
હુવે ધીરજ રહે ન લગારી;
પતિ ભક્તિમાં અચળ રહી તું,
સત્ય મારગમાં ન ડગી તું. ૩૫

દોહરો

ધન્ય પ્યારી તુજને,
શીક્ષણ તેં લીધું ખરે;
ભાગ્યવીન ઓ પ્રેમદા,
તુજ જેવી નાર નહી મળે. ૩૬

ગજલ

મળે જો પ્રેમદા સાચી, સૌ ત્યાં સુખનું સાધન,
ઈશ્વર ભાગ્યશાળી એ, મળે જો પ્રેમદા સાચી. ૧

અનેક કષ્ટો સહન કરતી, કેળવણી ઉચ્ચ જે ધરતી;
સદા પતિ પ્રેમમાં રમતી, મળે જો પ્રેમદા સાચી. ૨

પતિ આવક સદા જોતી, સંતોષમય જીવન એ કરતી;
કદી દુખ દીલમાં ધરતી, મળે જો પ્રેમદા સાચી. ૩

એવી તુ તો મળી નારી, ખરેખર ભાગ્ય બલીહારી;
સદા મુજ સુખી મસારી, મળે જો પ્રેમદા સાચી. ૪

સદા શુદ્ધભક્તિમા પ્યારી, અહરનીશ પ્રભુ ભજનારી;
કુટુબીનું ભલુ ચાહતી, મળે જો પ્રેમદા સાચી. ૫

નહી જુગાર હું રમીયો, નહી સટ્ટો કદી કરીયો;
નહી અનીતીમા ચડીયો, કહુ પ્યારી વાત હું સાચી. ૬

જોવાને પારખુ તારૂ, બન્યુ વ્હીવલ મન મારૂ;
દુખાવ્યુ દીલ મે તારૂ, કહુ પ્યારી વાત હુ સાચી. ૭

અનુભવથી પડી સાચી, ન ચાલી મુજ જૂઠ બાજી;
કર્યું મુજ દીલ તે રાજી, કહુ પ્યારી વાત હું સાચી. ૮

ગુન્હો પ્યારી માફ તુ કરજે, અલૌકીક પ્રેમમા રમજે;
સદા નિજ પતી પ્રભુ ગણજે, કહુ પ્યારી વાત
હું સાચી. ૯

ખરેખર પ્રેમ સાચામા સદા શુદ્ધ પ્રેમ સમજુ છુ
દુખાવ્યુ દીલ મે તાહરૂ રદયથી માફ ચાહુ છુ ૧૦

સ્ત્રી— લાવણી

ફરજ બજાવી મે તો પીયુ,
આજુ અમે એમા શું જ કર્યું,
પતી પત્નિની ફરજ જગતમા,
એથી આજુ શુ જ કર્યું. ૧

હુકમ નાથનો થાય કદાપી,
ચામ ઉતારી તો દઇએ,
નાથ કદાપિ માગે શીર તો,
ઉતારતા નવ ઢીલ કરીયે. ૨
ખરી ભક્તિ જે કીધી શાસ્ત્રમાં,
તેને મંન અનુસરીએ;
સ્નેહ ધરી સદા ભક્તિમાં,
પતિ તણુ રટણુ કરીયે. ૩
સંતોષ મય તો જીવન કરીને,
પતિ પરાયણ તો રહીયે;
પતિ અમારો દેવ દીલનો;
જરી જુદાઈ નહી ધરીયે. ૪
આર્ય રમણીનું સાચું ભુષણ,
શણગાર શીયળનો સજીએ;
અનેક કષ્ટો આવે તો પણ,
જરૂર પાછા નહી પડીયે. ૫
એથી વધારે કીધું ન સ્વામી
આવું પારખુ જોશો નહી;
કહે ભોગીલાલ આર્ય રમણીને,
પતિ ભક્તિને ખોશો નહી. ૬

પતિ—

ધન્ય રમણી ધન્ય સલુણી,
ધન્ય શીખામણ તે દીધી,
આર્ય રમણીમા ઉચ્ચકોટીની,
શુધ્ધ ભાવના તે લીધી ૭

મળી સુદરી તાગ જેવી,
પ્રભુનો પાડ હુ માનુ છુ,
સ્નેહ સરીતાની તુ દેવી,
મુજ અતરથી વધાવુ છુ. ૮

લીધુ પારખુ ખોટુ લાગ્યુ તો,
જરૂર સલુણી માફ કરજે,
મળે પદમણી સૌને આવી,
એવી ભાવના દીલ ભરજે ૯

હીદુસ્તાનની રમણીઓમા,
શુદ્ધ પ્રેમ તણુ સીચન કરજે,
કહે ભોગીલાલ અતરથી,
આવી શશીવદની સૌને મળજે. ૧૦

દોહરો

પ્રેમના એ પાઠ પૂરા,
પળ એકમાં સમજાઇ ગયા; ૧
પ્રેમના વહેવારમાં,
દીલ શુદ્ધ એક જ થઈ ગયા.
જુઓ સજોડુ એવું કે,
જ્યાં દીલ તો જુદા નહી;
સંસાર જેનો સુખમય છે,
દીલની ભીન્નતા નહી. ૨
આવાં સજોડાં ઘેર ઘેર,
પ્રભુ નીત્ય ગટાવજો;
હીન્દના સંતાન સાચા,
પ્રેમ પાઠ પઢાવજો. ૩
જય પ્રેમમય જીવન નથી,
ત્યાં સંસાર આખો શુન્ય છે,
જ્યાં પ્રેમથી ભક્તિ નહી.
તેનાથી ભગવાન દુર છે. ૪
સાચું જગતમાં સુખ શું,
પણ સુખ પ્રેમનુ મુળ છે;
કહે ભોગીલાલ પ્રેમ વીના,
જીવ્યુ જગતમાં ધુળ છે. ૫

સ્રી— લાવણી

આ શુ બોલો છો નાથ,
વદો શું વાણી (૨)
સમજુ છું વ્હાલા નાથ
કહે તમ શાણી
મે ધર્મ બજાવ્યો નાથ
વધુ નવ કીધુ (૨)
જે હતું રદયની સાથ
સોપી મે દીધુ ૨
દીન દારા તમારી નાથ, રહેમતો કરશો (૨)
કરજોડી કહુ છુ નાથ, હૃદયસ્થાન દેશોવ

પતિ— ચોપાઈ

મળી મુજ ભાગ્યથી પ્યારી ખરે,
પ્રભુ જીવન શુદ્ધ કરે,
દુભાવી કીધી મે દુખી પ્યારી,
ક્ષમા માગુ દીલોજાન તારી. ૧
હૃદયમા રાખજે મુજને સદા,
અહરનીશ નામ જપુ સર્વદા,
પળ એક વીજોગ તારો પ્યારી,
દુખી સ્થીતી થશે નીત્ય માહરી ૨
દીધો મે તુજને ઘણો આગાધ,
સદા કરજે વ્હાલી મુને માફ,
સદા શુદ્ધ પ્રેમ જીવન બનજો,
સદા પ્રભુ મુને સહાય કરજો ૩

છેવટ—ઉપસંહાર.

લાવણી.

સુદ્ધ જ્ઞાનને શુદ્ધજ નીતિ, નહીજ ગયાં છાની રહે છે;
જેવી સોબત તેવી અસર, કહેવત નહી ખોટી કહે છે. ૧
અજલ પ્રેમની વહેતી સરિતા, સુંદર જીવન એ કરતી;
સંસાર સુમુદ્રે નાવડી તેણી, નહી કઠી ભાગી જાતી. ૨
એ જીવનમાં પ્રેમ નીશાની, સાચી સેવા તે શું છે;
પતિવૃતા જે ધર્મ સ્વીકારે, ખરી સેવા તે તેમાં છે. ૩
વીકાર વદી જો થાયે કોશ, ખરી કસોટી તેમાં છે;
શુદ્ધ જીવનની શુદ્ધ વૃતીઓ,શીખવાની ખૂબી એમાં છે. ૪
કરી કસોટી નીજ નારની, છતાં જરી નહી તે ચળતી;
કેળવણીના સુ સંયોગે, નહી ભાવના બદલાતી. ૫
ખોટુ બોલીને નીજ પતિએ, પરીક્ષા સ્ત્રીની તો કીધી;
છતાં પતિવૃતા શુદ્ધ ભામિની, નહી ટેક જાવા દીધી. ૬
હીંન્દ તણી સાચી રમણી,જો, પ્રેમ પતિનો બહેલાવે;
સતિ સુકન્યા સાવીત્રી પેઠે, અમરનામ તે દીપાવે.,,
થઈ કસોટી પૂરી ત્યાં તો, પતિ પ્રેમદા હરખાતાં;
અનેક સંકટ આવે છતાં પણ, નહી જુદા દીલ દેખાતાં. ૮
કહે ભોગીલાલ પ્રેમે જગતમાં, જરૂર પ્રેમ શુદ્ધ કેળવજો;
નિજ જનુની કુખ દીપાવી, અમર નામના મેળવજો. ૯

૯૫

ગરીબાઈનો સંસાર,

અને

(સાદાઇનો શણગાર.)

અને

વિધવાનો વહેવાર.

હરીગીત.

રળીયામણુ સુવર્ણ પુર, ભવ્યનગર સોભતુ,
નગરજનો વસતા ગહુ, ઇદ્રપુરી સમ ઓપતુ ૧
વેપાર મજાનો ચાલતો, જ્યા દાનશાળાઓ ઘણી;
શુદ્ધ અતર પુર જનોના, વસ્તીની શોભા ખરી ૨
વહેવારીયો એક–શોભતો, જેનુ મોમદત નામ છે,
પતિવૃતા શુદ્ધ સાધ્વી, (ધીરજ) દીલ આરામ છે ૩
પુત્ર સુદર શોભતો, આજ્ઞાકારી ને વનીત છે,
પ્રીયકાન્ત જેનુ નામ, જેની ધર્મ ઉપર પ્રીત છે. ૪
પુત્ર વધુ છે શાન્તા દેવી, સતીત્વનુ જ્યા નુર છે,
પણ ભાગ્યહીણુજ એટલા કે લક્ષ્મી જેનાથી દુર છે. ૫
એક દીવસ શેઠજી, એકાન્તમા વીચારતા,
નીજ સ્થીતી દેખીને, દીલમા ઘણુ સતાપતા ૬
વીચાર દીલમા લાવીને, નીજ પત્નીને બોલાવતા,
અતર તણી અર્ધાગનાને, પ્રેમે ખુલાસો આપતા. ૭

દોહરા

શાને પિતાજી આપ આજે કેમ કહો ઉદાસ છો
સૌગન આપું છું માહરા જલ્દી ખુલાસો પ્રકાશશો,

શેઠ—

મુજ કુળ નો તું કુળ દીપક આપુ ખુલાસો સુણજે
ઠીક લાગે તો બેટા તુ માહરા મારી સંગે–ઓ ચાલજે

શેઠ પુત્ર પ્રત્યે કહે છે રાગ પીલુ

સાંભળ પુત્ર તું વાતજ માહરી
જવા પરદેશે કરી તૈયારીઃ સાંભળ પુત્ર૦

ભવિષ્યનું સુખ પ્રાપ્તજ કરવા
દુખદારીદ્ર સઘળુ હરવા
મનમાં ટેક મેં લીધી વિચારી
સાંભળ પુત્ર તું વાતજ માહરી ૧

મૂડી વગર બેટા ધંધો કયાં કરેવો
આશરો બેટા કોનો જઈ લેવો
મનમાં ગુંઝામણ આવતી ભારી
સાંભળ પુત્ર તું વાતજ માહરી ૨

તુજ જનુનીએ સહાયતા દીધી
જણસો પહ્નાની આપી દીધી
કહે વેચીને લાવો કલદારી
સાંભળ પુત્ર તું વાતજ મહારી ૩

નેથી બેટા જરી હીમત આવી
લક્ષ્મી વગરની નકામી ચાવી
કરશે સહાય શ્રી ટીરતાગી
સાંભળ પુત્ર તુ વાતજ મહારી ૪
લક્ષ્મી કમાવવા સારૂ઼ એ–બેટા
જઈ પરદેશે ચાલો છેટા
હોય વીચાર તો કરોને તૈયારી,
સાંભળ પુત્ર તું વાતજ મહારી ૫

પુત્ર દોહરો

આપની આજ્ઞા પિતાજી ચાલવા તૈયાર છુ
પરદેશે આવું માથસા (?)મનો ઈનેન્તર છુ

ગાંનાદેવી— લાવણી

શુ કીધી પીયુજી વાત તમે તો છાની (૨)
કઈ જવા વિગાર પરદેશ વાત મે જાણી
કરજોડી કહુ છુ નાથ ખુલાસો દેજો (૨)
તમ દાસીની કઇ વાત હૃદયમા ધરજો
તમ માતુશ્રીએ પતી ભક્તી બહુ દીધી (૨)
માહરી છે ઈચ્છા કઈ કહું ધરી પ્રીતી

પ્રીયકાન્તા—

શું છે સ્ત્રીતી બોલો હ્રદય મુજ પ્યારી (૨)
ઈચ્છા છે શું તમ દીલ બોલોને વ્હાલી

શાંન્તાદેવી— રાગ માઢ (વીરા વેસ્યાના યારી)

કહુ નાથજી પ્યારા નયન તારા સુણોને પીયુ વાત
છો દીલ આધારાઃ રદય પ્યારા સુણોને પીયુ વાત
પતીભક્તીમાં ખામીજ માહરી તેથી હું માગુ માફ
અંતરથી દો સ્વામી આશીર્વાદ ટળી જાએ મુજ પાપ
બોલે દીન દારા વહે અશ્રધારા સુણો ને પીયુવાત
આપ માતુશ્રીએ પલ્લુજ દીધું તો લીયો તમે મુજ નાથ
પલ્લુ વટાવી રોકડા લાવો જાઓ ધંધા માટ
એ ઇચ્છા છે પ્યારા રદયકીનારા સુણોને પીયુવાત

દોહરો

ઇચ્છા આ માહરી મુજ વીનતડી સ્વીકારશો
સુખે દાગીના આપ લઈ પરદેશમાં સીધાવજો

ગઝલ

રસીલી બોલે છે આ વાત પીયુજી હા તમે પાડો
રસીલા ન દુભાવો નાર પ્રીતમજી હા તમે પાડો
તમારા દુખમાં પીયુ સદા અમ શીર તૈયાર છે
અહો એ ભાગ્ય ક્યાંથી અમ પીયુજી હા તમે પાડો
કરી જેણે પતી સેવા નમે જેણે દેવના દેવા
અમર જે નામ આજે છે પીયુજી હા તમે પાડો
લઈ પલ્લુ તમે પ્રેમે નથી મુજ હક્ક પીયરનો
વટાવી જાઓ પરદેશે પીયુજી હા તમે પાડો

પ્રીયકાંન્તા— દોહરો

વાણી તમારી સુણીને મુજ દીલડુ હરખાય છે
ઇચ્છા કરો પુરી તમે મુજ દીલ શાક્ષી થાય છે

કવિ—

થયા તૈયાર પરદેશ જવા પીતા પુત્રની જોડલી
પાછા વહેલા આવજો ઘણુ જીવો એ બેડલી

ધીરજ-શાંન્તા— લલીત

સુખે સીધાવો હે પ્રેમથી પ્રભુ સદા સાહયતો આ કરો વીભુ
દીન દાસીને રદય ધારશો અંતરથી પીયુનવ વીસારસો ૧
રદય ભાવના સાચીએ પીયુ રહો સદા સુખી દીલ એ ચહુ
ધરીશ ધ્યાન હુ આપ નામનુ રાખી હમેશ હુ ધ્યાન પુણ્યનુ ર
જીગરથી નહી વીસરૂ જરી સદા સુખી રહો કહુ ફરી ફરી
રદયનાથ મુજ વહેલા આવજો ઇજતરૂપી ધન ખુબ લાવજો ૩

(ઓાપવજી સદેશો)

સુખ કહુ સંસારમાં સતીને પતી તણુ
પતી વગરની જીદગી જાણુ નકામીજો
પતીની સેવા તેજ સતીનુ ભાગ્ય
સતીનું શીયળ સાચો એ શણગારજો ૧

હું તો દાસી આપ ચરણુની નાથ છું
સુખે સીધાવો વહેલા પીયુ આવજો
સતીનુ સાચુ ધન પતીનુ માન છે
અંતરપટના સ્વામી મુજ આધારજો ૨

પરદેશ જઇ શુભ કમાણી આદરો
વધજો લક્ષ્મી વધજો ઇજત માનજો
સદા પીયુજી ધ્યાન પ્રભુનુ ધારશો
તમ કીંકરીને નવ ભુલશો પ્રાણાધારજો ૩

દોહરો

સુખે સીધાવો નાથ નહી ચીંતા જરા દીલ લાવશો
દીલની મુરાદ પુરી કરી જલ્દી નીજ ઘર આવશો ૧
શુભ કામના શુભ વાંછના શુભ ભાવના પુરી થજો
શુભ કાર્ય કરવામાં પીયુ તંન મંન ધન સૌ અર્પજો ૨
છેવટ કહું છું પ્રેમથી આ દાસીને ભુલશો નહી
પરદેશથી વહેલા આવવા પીયુ તમે ચુકશો નહીં ૩
માહ શુકલની પંચમીનું મુહરત ભલેરૂ કાઢીયું
શુભ શુકન શીર ધરી નીજ વહાણુને હંકારીયું ૪
ભરદરીયે વહાણુ ચાલીયુ દ્રષ્ટી હવે છુટી પડી
કહે છે કવીવર પ્રેમથી ત્યાં કર્મની દશા નડી ૫

ગઝલ

થયું તોફાન દરીયામા ચડયુ છે વ્હાણુ વટોળે
વાવાઝોડુ ઘણુ ચાલે ચડયુ છે વ્હાણુ વટોળે
પાણીના મોજા ઉછળે છે ઉતારૂઓ મુઝાએ છે
પ્રભુનું ધ્યાન સ ધ્યાવે ચડયુ છે વ્હાણુ વટોળે
થયો કઇ કોપ દૈવ્યીનો પલકમા શું અરે થાતું
હવે-તારો-હવે તારો ચડયુ છે વહાણુ વટોળે
મુઝાણા નર અને નારી ખલાસીઓજ મુઝાતા
સૂઝે ન દીશ કોઇને ત્યાં ચડયુ છે વહાણુ વટોળે
વહેવારીયો શેઠ મોમદ્દત પણ પુત્રને ગોદમા લઇને
બચાવ શી રીતથી કરવો ચડયુ છે વહાણિ વટોળે

દોહરો.

તોફાન દરીયા મહી વધ્યું શેઠ બહુ મુઝાય છે
પુત્રને લીધો ગોદમાં ધાર્યું ધણીનુ થાય છે
દેશ ત્યગી પરદેશ ચાલ્યા એ ભાગ્યની ભાઇ વાત છે
તૂટી તેણી બુટી નથી ધાર્યું ધણીનુ થાય છે

શેઠ પુત્ર— ગઝલ.

કરમ ઘટના નસીબોની નહી કો-નું ત્યા ચાલે છે
નાના મોટા સઉ સરખા નહી કો-નુ ત્યાં ચાલે છે ૧
ભલે હોય ગનો કે શાણોભલે હોય રાજવી રાણો
જેવી કરણી તેવી ભરણી નહી કો-નુ ત્યાં ચાલે છે. ૨

ઘણા મોટા થયા દુખી તગદીરના ખેલ ન્યારા છે;
જેવી પ્રભુ તણી મરજી,નહી કોનું ત્યાં ચાલે છે. ૩
કરો મહેનત ભલે બાપુ,મળે નહી ભાગ્ય વીન કોડી;
કહે ભોગી સુણો સજ્જન, વીધીના લેખ ન્યારા છે. ૪

લલીત.

અરર ઓ પ્રભુ, સાહ્ય તો કરો;
દીન બાળકનું, દુઃખ પરહરો.
ઘણી આશથી, નીકળ્યા અમે;
અરર ભાગ્ય શું, આમ તો દમે.
નથી કર્યો ગુન્હો, લેશ એ પ્રભુ;
અરર તારજો, નાથ હે વીભુ.
ઘર કુટુંબને, છોડી આવીયો,
પુત્ર એકને સાથ લાવીયો.
દયા કરી પ્રભુ પ્રેમે બચાવો,
રંક કુટુંબ પર, રહેમ તો લાવો,
અરર નાથ ઓ, વાહાણ ભાગશે.
આશા ભરી મુજ નૌકા ડુબશે.
દયાનીધિ હવે, શરણ માગતો,
આશા ભર્યો રંક, આજ ડુબતો.

—o—

દોહરો.

તોફાની દરીયો થઇ જતા, વહાણ ડુબી જાય છે,
સોમદત્ત અને પ્રીયકાન્ત, પરલોકે ચાલ્યા જાય છે.

સ્થળ—સુવર્ણપુરમા, એકાતવાસમા સાસુ અને પુત્રવધુ બન્ને જણ પતિની ચીતામાં.

રાગ—શુ કહુ કથની મારી રાજ.

સુણો વીભૂ મુજ અરજી આજ. સુણો.
પતી સમાચાર આપો આજ. સુણો પ્રભુ મુજ અરજી
ત્રણ ત્રણ વરસો વીતી ગયાને મળે નહી સમાચાર.
પતી પગાયણ સદા સતી રહેતી. હવે કોનો આધારજ
રાજ. સુણો વીભુ. ૧

શાંન્ત સ્વભાવી પતીજ માહારા. વળી પુત્ર સાથ
હાય હાય હવે ક્યારે મળશે. દીલમા એજ ઉચાટ રાજ.
સુણો વીભુ. ૨

રાગ—શાંન્તા દેવી.

શાને કરો કલ્પાત સાસુજી માહરા, (શાને કરો કલ્પાત)
દુખ પડે ધીરજ ધરવી સાસુજી કરોને મન જરી શાંન્ત
સાસુજી ૧

ભાગ્યહીણ આપણી પુન્નાઇ. તેમાં કોનો વાક.
દૈવ રૂઠયો ત્યા કોને દોષ દેવો. ખાલી મીથ્યા છોડો
ભ્રાંત, સાસુજી. ૨

જ્ઞાની જણો પણ શું શું વદતા, જે વીધીના લખાયા આંક.
દૈવ પણ સમર્થ છે નહી સાસુજી; મારવા લેખપર ટાંક.
સાસુજી. ૩

આવી પડી જે શીરપર આફત. વીયોગ મુજ પ્રીય કાંન્ત.
સ્નેહ સરીતા ક્યાં હવે જોશું. પણ તજવુ ન દીલ સત્ય. ૪

દોહરા.

આવા વીચારમાં ખરે. દીન ઝાઝા તો વહી જાય છે.
પત્ની પતીના વીયોગે, દીન દીન સુકાઇ જાય છે,
ક્યારે મળે કવારે મળે. એ ભાવના દીલ ભાવતી.
આવ્યા કોઈ પરદેશથી, પીયુ સમાચાર પૂછતી,
પુછતાં સમાચાર એ મળ્યા, તમ પીયુ પુત્ર ડુબી ગયા,
આ જગતની જંજાળથી, કાયમ વીખુટા થઇ ગયા;
વાત આવી સુણતાં. દીલતો દીવાનુ થઈ ગયુ.
નાથના વિયોગમાં સર્વસ્વ મુજ લુંટાઇ ગયું,

ગજલ.

ધીરજ—

અરે ઓ કાળ ગોઝારા; ગરીબને ક્યાં જઇ દમીયો,
અમારો દીનનો સંસાર. અરે શુ તુને ન ગમીયો,
ગયા ત્યારે હતી આશા થઇ તે આજ નીરાશા.
અમારા ભાગ્ય તો વાંકા, ગરીબને ક્યાં જઈ દમીયો,

મળે નહી પાસમાં પસા, મળે નહી અન્ન દાણા તો,
પુરૂ ક્યાં પેટનુ કરવુ, ગરીબને કયા જઇ દમીયો
હતુ જે પાસમા ધન કઈ, સઉ તે નાથને દીધુ,
છતા નહી રહેમ લાવ્યો તુ, ગરીબને ક્યા જઈ દમીયો
ગરીબાઇ મીટાવવાને, ગયાતા પતી પરદેશે,
એવી આશા હતી મોટી, ગરીબને ક્યા જઇ દમ્યો.
અરેરે શુ હવે કરવું, જઈ ક્યાં પેટ તો ભરવુ,
લક્ષ્મી વીના ક્યા જઈ રહેવુ ગરીબને ક્યા જઇ દમીયો
અરેરે નાથ ઓ માહાર, વ્હાલી તમ વીના ઝુરે છે,
દયા ન આવી યમરાજને, ગરીબને ક્યા જઈ દમીયો.

શાન્તાદેવી— (શાને કરે અભીમાન)

સાસુજી માહરા, શાને તમે ગભરાઓ (૨)
પતી વીયોગ જે બન્ને પડીયો,
દુખ દારીદ્રનો જુઓને દરીયો
કલેશ ન દીલમા લાવો, સાસુજી મહારા,૧
મોટા મોટા પણ જુઓ ['તે ચાલ્યા
કાળ ઝપાડે સૌને સુવાડયા,
માટે દીલને સમજાવો સાસુ. માહરા. ૨
ઉધમ કરીને પેટજ ભરશુ,
પતીના નામને નહી લજવીશુ.
માટે હામત દીલ લાવો, સાસુજી માહરા. ૩

ઉદ્યમ સારૂ કહો શું કરવું.
ઇજ્જત રાખી પેટજ ભરવું.
એવી સલાહ બતલાવો, સાસુજી માહરા.
નીજ ધર્મમાં મસ્તજ રહીશું,
અનેક કષ્ટે નીતી ધરીશું.
હવે તમે ન મુઝાઓ, સાંસુજી માહરા.

આ પ્રમાણે પુત્ર વધુ પોતાની સાસુને આશ્વાસન આપી રહી છે તેવે વખત સાસુ બીચારીએ જીંદગીમાં નહી અનુભવેલુ એવું દુખ આવવાથી પોતેજ.

ગઝલ

કીધુ તે પુત્ર વધુ માહરી, શીખામણ હીત કરનારી
સમયની બાંધણી જુદી, સમય આધીન નરનારી.
નથી કંઈ આપની પાસે, ઉદર પોષણ ક્યમ કરવું,
પતીની આબરૂ સાચવી, કહો કામ શું હવે કરવું,
નીતીમય જીંદગી ધારી, શીયળની રક્ષા તો કરવી.
પરંતુ પુત્ર વધુ માહારી, દુનીયાને કઈ રીતથી જીતવી,
ઘણું હું મન વાળું છું, છતાં ઉદ્વેગ બહુ કરતું,
પતીને પુત્રના વીયોગે સદા મુજ મનડુ રડતું,
પ્રભુનો શો કર્યો ગુન્હો, સમજ કાંઇ તેની નવ પડતી
અરેરે શું થશે ભાવી, કઇ ભીતી પાપની નડતી.

દેખી પુત્ર વધુ તુને, ચીરાતી છાતી તો માહરી,
અરેરે બાળવીધવા તું, દશા તું થઈજ લાચારી.
હવે તુ કહે એમ કરવુ, નીતી નીયમને અનુસરવું
પતીની આબરૂ સાચવી, ઉદરનુ પોષણુ તો કરવુ.

શાન્તા—

(જરી બોલોજી બોલો.)

સુણો સુણોને મુજ વાતલડી (૨) મુજ વાતલડી (૨)
સ્નેહ ધરીને દુખજ સહેવુ,
પાત્ર વીના દુખ કોઇને ન કહેવુ;
વીતે તે જાણે નીજ આતરડી, સુણો સુણો. ૧
ગમે તેવું થાય સારાને માટે,
દુનીયામા ચાલવું નીતીની વાટે,
અંતરપટ શુભ ભાવ ધરી, સુણો સુણો. ૨
ધંધો કરી નીજ પેટને ભરવુ,
પ્રભુ ચરણમા ચીતડુ ધરવું,
શુદ્ધ નિષ્ઠાએ સુખની ઘડી, સુણો સુણો. ૩
માહાન પુરૂષોને દુખો પડીયા,
ઘણી સતીઓએ દુખ ભોગવીયા,
તોએ છોડી નહી નેકી જરી, સુણો સુણો.
માટે વીચારો સાસુઓ માહરાં, ૪
સ્વાર્થના સહુ સગા થનારાં,
ઉર્મને આધાન દુનીયા પડી, સુણો સુણો. ૫

હુવે સ્વાશ્રયી જીવન ગુજારવું અને પેટનું પોષણ કરી પ્રભુમય જીવન કરવું. એજ નીશ્ચય.

ઉદ્યમ વીના આ સંસારે, જીવન નકામુ ગણવાનું,
ઉદ્યમ વીના જગમાં બાપુ, કદી ન બીરદ વધવાનું;
ઉદ્યમ વીના જગમાં બાપુ, વીશ્વાસ કો નહી કરવાનું,
ઉદ્યમે વધંતી લક્ષમી જાણી, જરૂર આગળ વધવાનું
ઉદ્યમે તો જન સમાજે, જરૂર પૂછણું થાવાનું,
ઉદ્યમ વીણ આ જીવન જગમાં, પશુતુલ્ય ગણાવાનું।
માટે ઉદ્યમ પ્રેમે કરવો, જીંદગી સાધન તરવાનું,
કહે ભોગીલાલ ઉદ્યમ વીના, કશું ભલું નહી થાવાનું.

ગઝલ.

રાસુજી શોધીયો) ઉદ્યમ, ચલાવુ રેંટીયો પ્રેમે
ખરૂં એ સુખનું સાધન, ચલાવુ રેંટીયો પ્રેમે.
નીતીની શીખ દેનારો, દુખીનો આશરો સાચો,
દયાળુ દુખ હરનારો, ચલાવું રેંટીયો પ્રેમે.
સમયને માન દેનારો, ભવીષ્યનો સુખ કીનારો;
ખરેખર દેવ સમ પ્યારો, ચલાવું રેંડીયો પ્રેમે.
સતીની ઇજત સાચવનાર, શીયલનું રક્ષણ કરનાર;
ખરોએ સંત સાચો છે, ચલાવું રેંટીયો પ્રેમે.
પુરૂં એ પેટનું કરતો, જીવન એ સાદુ સુચવતો;
બાપ્યાનો ભેરૂએ થાતો, ચલાવુ રેંટીયો પ્રેમે.

દુખીનું દીલ રીઝવનારો, શીયળનું રસણ કરનારો,
અનેકા પાપ હરનારો ચલાવુ રેટાયો પ્રેમો.
ઉદ્યમ શોધ્યો ખરે સાસુ, વરસાવો હર્ષના આસુ,
બનાવે જીવન એ શાદુ, ચલાવુ રેટીયો પ્રેમ.

દોહરો

અક્કલ ખુબ તો વાપરી, ફરી વીચારી દીલ,
સુખે ઉદ્યમ શોધી પોતે. હવે ન કરવી ઢાલ.
ખરીદવા એ રેટીયો, નથીજ લક્ષ્મી પાસ.
ક્યાથી લાવુ રેટીયો, મન તેથી ઉદાસ,

ગઝલ

મુઝામણ એથી બહુ થાતી, અરેરે છાતી ગભરાતી,
વહે છે અશ્રુની ધારા, સાભળ પુત્ર વધુ માહરી
ઘણો ધરૂ દીલમા સતોષ, છતાં દેખુ ભાવીનો દોષ,
જેવી કરણી તેવી ભરણી, સાભળ પુત્ર વધુ માહરી.
ખરીદી રેંટીયો લેવો, કલદારને ક્યાં થકી દેવો,
મુઝામણ એ ઘણી થાતી, સાભળ પુત્ર વધુ માહરી

લાવણી (નરસીંહ મહેતા ભક્ત)

સાસુ માહરી વાત તમારી, સુણીને ચીંતા હરતી,
અનેક આપત્તી આવે તોંએ, ધર્મથી હું નવ ચળતી.
પતી પરાયણ સદા પ્રેમદા, કેમ રહેવુ એ હું શીખી
નથી પાસમા પઇસા વોએ પણ ટેક જરી નવ ચુકી,

તાંબા પીતળના (વાસણ, વેચીને કલદાર લ.વો.
ઉદર ।તણુ તો પોષણુ કરવા, જરૂર રેંટીયો મંગાવો,
ખુલાસો મેં દીધો, સાસુ, જરૂર ઉદ્યમ એ કરશો.
પુત્ર વધુ તમ બોલે સાચુ, ભવિષ્ય વીચાર ધરશો,
કષ્ટ પડતાં ધીરજ ધરવા. એ સીદ્ધાંતને દીલ કરશો.
સત્ય નીતીને વ્યહુવાર સાચવી,જીવનમાં નીતી અનુસરશો,

આ પ્રમાણે વીચાર કરી છેવટે નીશ્ચય ઉપર આવી અને રેંટીયો કાંતવો નક્કી કર્યો હવે તે પ્રમાણે દીવસો કાઢે છે નવી ખુબી એ ગોઠવી કે કહેવત પ્રમાણે વાત ન કરીયે રાતે અને વાતન કરીયે વાટે આમવીચાર કરી પોતાના ઘરમાં કોઈ ચીજ ન હોય તો તેની ભાષા બદલીને બોલવુ તેથી પાડોશી કોઇ જાણે નહી અને પોતાના પતિની આબરૂ ઘટે નહી. શાથી કે દુનીયાની કહેવત પ્રમાણે પોતે પોતાનો મોભો જેટલો વધારવો ધારે તે વધારી શકાય. તેવી રીતે સાસુ અને પુત્ર વધુ બન્ને જણ પોતાની શક્તીથી ઉદ્યમ કરવો.શરૂ કર્યો એમ કરતાં ઘણા દીવસ વહી ગયા ત્યારે એક દિવસના વખતે રાતના બાર વાગ્યા તે વખતે સાસુ અને પુત્ર વધુ બન્ને જણુ રેંટીયો કાંતવો શરૂ કર્યો તે વખતે સાસુનું (શીર) દુખવા આવ્યાથી સાસુ સુઇ રહી અને પુત્ર વધુ રેંટીયો કાંતતી હતી તે વખતમાં પોતાના પતીની હલકાઇ ન પડે તેના ખાતર દરેક ચીજની ભાષા બદલી નાંખવી તે સારી તેથી (વાત ન કરીયે વાટે) અને વાત ન કરીયે રાતે તે મુજબ.

રાતના એક વાગે નગરચર્ચા જોવા સારૂ રાજા પોતે એકલો નગરમાં આવવાથી જે જગ્યા ઉપર સાસુ અને વહુ બન્ને રેટીયો કાતતી વખતે સાસુનું શીર દુખવા આવ્યાથી સાસુ સુઇ રહે છે તે વખતે રાજાને આવવુ. અને વધુને બોલવુ.

(વોહ. હરી વોહ જાય છે) સાસુ બોલે છે '(વોહ જાય તો જાણુ દે) (ઘરમાં વોહ નહી હે) આ શબ્દોની વાક્ય ચાતુર્ય રાજા સમજી શકયો નહી તેથી રાજા પોતે ખોટા વહેમમાં પડી જવાથી રાજા પોતે

દોહરા

નગરમા ચચા જોવા સ્વારી રાજાની આવતી
દુખી સુખી પ્રજા છે કેવી જોવાની ઇચ્છા ઉર થતી,
રેટીયો કાંતે સતી સાસુનું સીર દુખાય છે.
સુતી સાસુ પ્રીતે કરી ત્યાતો પછી શુ થાય છે,
શુ શુ થવાનું ભાવીમા ખબર કોઈને ન પડે
રાજા આવ્યો એ બારણે સતી શુ શું ઉચરે,
સાસુ જ મારી સુણજો વોહ હરી વોહ ચાલ્યો જાય છે
જાતો હોય તો જાવા દે નહી વોહ શીલીક દેખાય છે,
ભાષા અટપટી સુણતા રાજા ઘણો વહેમાય છે
છે કોઇ કુલટાજ નારી એવું રાજા વીચારે છે,

નીશાની રાખી ઘર તણી રાજા જ ચાલ્યો જાય છે.
સતી પવીત્ર પોતે પછીથી ઉઘમાં ઘેરાય છે.

ઘરની નીશાની રાખી પોતાના રાજ મહેલમાં ચાલ્યો જાય છે. બીજા દીવસે સવારે સતીઓ પોતાનું ધર્મ કર્મ નીત્ય નીયમ પ્રમાણે કરવાની તૈયારી કરતી તેવેજ વખતે ત્યાં રાજાના સીપાઈઓ સતીને પકડવા આવે છે. ત્યારે સતીયો ચમકી થર થર ધ્રુજે છે કે આવી અણુધારી આફત સીપાઈ:—

(ક્ષત્રી કલંક)

સુણ સુણ અલી તું નાર. (હુકમ તમપર થયો રે)
જલ્દી બોલાવે રાજા ધીરાજ, „
ન આવે તો બાંધો મુસ્કેટાટ. „
માટે ચાલો તમ છોડી દો વીચાર, „
નહી કાલાવાલા ચાલશે લગાર. „
માટે લગાડો ન હવે તમે વાર, „
નહી આવો તો પડશે ચાબુક માર. „
પહેરો કપડાં ને થાઓ તૈયાર, „

આવો અચાનક હુકમ સાંભળી સતીઓ ગભરાઇ ગઈ. પણ લાચાર રાજાનું અપમાન કેમ થાય ખેર જેવી ભાવીની મરજી નીડર થઇ પોતે રાજસભામાં જવા તૈયાર થઇ તે વખતે પ્રભુની સ્તુતી ગાવા માંડી.

ભજન.

ઘરે પધારો નાથ . ..મમ શીરતાજ.
દાસી દુખમાં, .
ચુકી ન પતી ધર્મ ...આવે .શર્મ.
દાસી દુખમાં,
કંઇ કરોને વીચાર દયા ધરો લગાર.
દાસી દુખમાં,
ન કીધો દુરાચાર.... ન હોળ્યો-વ્યભીચાર.
દાસી દુખમા,
આનંદમા રહેતાં અમે . કોયા પાપ જાગ્યાં કર્મે.
દાસી દુખમા,
પતી ભક્તી સાચી હોય તો .
સાહ્ય કરજો આજ તો.
નહી તો જાશે દાસી દુખમાં,
જોડુ છુ પ્રભુ હાથ ... જાવા બેઠી લાજ.
ઝાલો હાથ . દાસી દુખમાં . .
કી કરી દુખમા વહારે,

આ પ્રમાણે બોલતાં લાજ અને મર્યાદાની સાથે સાસુ અને પુત્રવધુ બંને જણુ સાથેજ કચેરીમાં જવા તૈયાર થયાં કચેરીમા જતાની સાથેજ.

દોર.

દેડુ ન હોય તમાસા તે સમજજો દીલ સાથ.'
વાત વાતે પોચતાં 'વાત થઈ, શહેર મોઝાર,

જોવાનો ત્યાં ઠાઠ વાતો એવી થાય છે
હજારોની સંખ્યામાં લોક ચાલ્યા છે,

આ પ્રમાણે વાત વાતમાં હજારો માણસની મેદની કચેરીમાં ભરાઈ ગઇ. તમાસાને તેડુ ન હોય તેથીજ અત્યારે કોઇને આમંત્રણ નહોતું પણ તમાસો ધારી હજારો લોક કચેરીમાં ભેગું થયું, લોકો પોતાની મરજીમાં આવે તેમ વાતો કરે. પણ આખર સત્યનો બેલી પ્રભુ.

રાજા પધાર્યા સીંહાસને ત્યાં ન્યાય બેનો થાય છે.
ત્યાં વહુ સાસુને શું કહે નહી કોઇથી સમજાય છે,
સાસુ માહરી સુણજો આજ (વોહ) તો દેખાય છે.
સાસુજ બોલે (વોહ) નહી પણ (વોહ) મને સમજાય છે.
આવો સ્વાલ જ્યાં સાંભળી રાજાજ ગુસ્સે બહુ થયો.
શું બોલો છો રંડા તમે શું ગાંડો તો મુજને ગણ્યો,

જે વખતે રાજા કચેરીમાં સીંહાસન ઉપર બીરાજ્યા ત્યારે સાસુ અને પુત્રવધુ પણ કચેરીમાં હાજર થઇ ગયાં હતાં તમાસો જોવાસારૂ હજારો સ્ત્રી પુરૂષો પણ હાજર હતા. તે વખતે પુત્રવધુ બોલી સાસુજી આ રાજા તો (વોહ) છે, ત્યારે સાસુ બોલી છે તો (વોહ) પણ, [વોહ નહી) આ શબ્દો સાંભળતાં રાજા એકદમ ક્રોધે ભરાઈ ગયા અને ન બોલવાના શબ્દોનો પ્રહાર વાપરવા માંડયા, પણ આપણી વાતોની નાયક બંને પવિત્ર સતીયો પોતે રાજાની સામે

બહુજ શાન્ત અને ગભીર પણે પોતે જવાબ આપવા માંડયો

ગજલ

પરમ પવીત્ર પ્રજાના પીતા આપ વાત સભળજો.
બોલાવ્યા કીયા ગુન્હેથી ખુલાસો તે જરા દેશો,
નથી કઇ ગુન્હો મે કીધો છતા પકડી મગાવો છો,
ન બોલાય તેવા શબ્દોથી અમારૂ દીલ વીધો છો,,
બતાવો પુત્રીના પીતા શાને કાજ અહી બોલાવ્યાછે.
સતી તો હાથ જોડીને ગુન્હાની વાત પુછે છે

આ પ્રમાણે જયારે રાજાને જવાબ આપ્યો ત્યારે રાજા જગ શાત થયો ત્યારે રાજાએ પુછયુ કે, ગઇ કાલ રાત્રીને વખતે બાર વગ્યાના સુમારે તમારા બેજણ વચ્ચે શુ શું વાતચીત થઈ હતી તેનો જવાબ આપો તે વખતે સતી બોલી પ્રજાપિતા આપનું સમજવુ ભુલ ભરેલુ છે રાત્રીના મારી સાસુજીનું માથુ દુખવા આવેલુ તે વખતે મારી સાસુ સુઇ ગયા હતા તે વખતે આપની સ્વારી કદાચ આવી હોય તો પ્રભુને ખબર–પણ તે વખતે હુ નીચેના શબ્દો બોલી હતી તે શબ્દો પણ અમો અમુક ભાષા તરીકે વાપર્યા હતા

પુત્રવધુ. વોહરો વોડ઼ જાય છે: હે સાસુજી દીવો જાય છે

સાસુઃ–વોહ જાય તો જાણેદે ઘરમા વોહ નહી હે –દીવો જાય તો જવાદે પણ ઘરમા તેલ નથી.

આ જવાબમાં તમે ઊંધું સમજીને અમને કચેરીમાં બોલાવ્યા કયા ગુન્હાથી કયા અપરાધથી, આ વાત રાજા સાંભળી રાજા દીગમૂઢ બની ગયો પુછયું કે આવી ભાષા બદલવી કેમ પડી અને તમારે સારા કુટુંબમાં રેંટીયો કેમ કાંતવો પડયો ? વખતે પોતાના પર જે જે વાતો વીતી હતી, જેવું બન્યું હતું, તેવું સંક્ષીપ્તમાં કહી બતાવ્યું: ત્યારે રાજા ઘણો ખુશ થયોઅને સતીઓનું ઘણું રહસ્ય અને ઘણીજ સાદાઇથી પોતે ધન્યવાદ આપવામાં કચાશ રાખી નહી.

પછી રાજા બોલ્યો કે, તમારી વાત સાંભળી હું ઘણું સંતોષ પામ્યો છું. પણ જ્યારે તમને કચેરીએ પકડી મંગાવ્યા ત્યારે તમારી પુત્રવધુ શું બોલી તેનો અર્થ સમજાવશો ત્યારે તમે પાછું જે કીધું તેનો પણ ખુલાસો સમજાવવા કૃપા કરશો.

દોહરો

શાન્તા:—કીધું વચન મેં જે અહીં તેનો ખુલાસો આપું છું,
ગુસ્સો ન લાવો દીલથી એવું વચન હું ઇચ્છું છું;
બોલો એ સાસુ માહરા વોહરી આતો વોહ સહી,
મેં કીધું પેણ હીમતથકી વાહ-તો છે પણ વોહ નહી.
તેનો અરથ સમજાવીને સંદેહ આપનો ભાગું છું,
અક્ષર ખોટો હોય તો શીક્ષા તેની ઉઠાવું છું.

રાજા સાભળો–મારી પુત્રવધુબોલી કે વોહરી આ તો વોહ હે મેં કીધુ:— વોહ તોહે પણ વોહ નહી

અર્થાત વોહરા આતો વોહ છેઃ હે સાસુજી આતો રાજા છે. વોહ તોહે પણ વોહ નહી છેતો રાજાજી પણમાથે શીંગડા નથી

આ વચન સાભળતા રાજાના ગુસ્સાનો પાર રહ્યો નહી પણ, લાચાર કે વચન–આપી દીધુ તેટલે કંઈ ન કરતા બંને સતીયોની હીમત ચાતુર્ય તથા પતીભક્તિ સપુર્ણ ભક્તીવાળી બની તેથી પોતે નીચેના વચન સતી-ઓએ સભળાવ્યા

દોહરો

બને બેની છો માહરી હુ તો તમારો ભાઇ છું
કીધી છોકર મત મેં ઘણી તેની માફી માગું છુ,
સરપાવ આપુ પ્રિતથી તે કૃપા કરી સ્વીકારશો,
આપુ વચન હુ પ્રેમથી કામ પડે સભારશો
શ્રોતાજનો સૌ સમજીને આ દાખલો મનન કરો.
બેનોજ સરવે સમજીને પતીભક્તીપર પ્રીતી ધરો;
દુ:ખ પડે કસોટી થના જેથી નહી ગભરાઓ જો,
સોનું કસોટી પર ચડે કીમત તેની થાય જો;
રેટીયામા શીયળ, અને શાન્તી અને ક્ષમા રહી.
વીધવા સ્રીઓની લાજ પણ રેટીયામા તો કહી,

એવો સાધુ સન્યાસી રેંટીયાને તો ભજો
ભોગીલાલ બોલે શાંતીથી સ્મરણ તો તેનું કરો.

આ વાર્તાનો ટુંક સાર સ્ત્રીઓએ પોતાનું સાદુ જીવન કેમ કરવું પતી તરફ કેવો પ્રેમ અને ભક્તી બતાવવી. પતીના દુઃખ વખતે પોતાની વ્હાલી ચીજની પણ દરકાર ન કરવી. પરાઈ ચીંતા–નીંદા કુથળી મુકી પોતાનું આત્મ કલ્યાણ કરવું તે દરેક સાર્થક ફક્ત રેંટીયામાંજ છે માટે ધ્યાનમાં રાખી પતીભકિત એજ મોક્ષનુ પવિત્ર સાધન છે.

ગજલ.

આખરે સત્ય તો તરતું. નગર જણ ખુશ બહુ થાતાં.
શીયળવંતી સતી નારી દેખીને સ કો હરખાતાં;
થયો ત્યાં રાજવી ખુશી વર્ખાસન ત્યાં કરણી આપે.
સાદાઇમાં જીવન ગુજારો આશીર્વાદ ત્યાં કરણી આપે,
સદા જો હિન્દની નારી પવિત્ર પ્રેમ જો ધારે.
સદા કુળની શોભા સારી વધારી દીનને તારે,
વળી જે પ્રેમ સાસુનો સદા જો હૈયામાં ધારે.
સદા કલેશ પણ દૂર થાય સદા સુખી તે સંસારે,
સાદાઇ જીવનનું વૃત્તાંત બુદ્ધીથી તો પુરૂ થાતું.
ભોગીલાલ અલ્પ બુદ્ધીથી બોલે સતીત્વ સતીઓનુ ઝળકતું.

આવી પવિત્ર હીંન્દની રમણી પવિત્ર પતી પ્રેમ મેળવી સંસાર સાગર ન નૌકા પાર પાડે અને શુદ્ધ નીતી ચારીત્ર વતી પોતાની પ્રજા પર પણ સારા સંસ્કાર પાડે.

એજ વીનંતી.

પ્રેમ પુષ્પાંજલી.

સત્વ ગુણમાં જેનુ અંત કરણ ડુબી ગયુ છે તે મહાત્મા સાધુ અને વીર છે તે લોકો પોતાનુ ક્ષુદ્ર જીવન ત્યાગ કરી એવુ ઈશ્વરી જીવન પામે છે કે તેના માટે સંસારના કુલ અગમ્ય માર્ગો સારૂ થઇ જાય છે આકાશ એમના ઉપર વાદળની છાયા કરે છે પ્રકૃતી એની મનોહર માથા ઉપર રાજ્ય તિલક કરે છે આ અમારા આગળના રાજા સાધુ ત્યા માહાત્માઓ આજે હીરા અને લાલ પન્ના જડેલા સોના ચાદીના સીહાસન પર બેસવુ અને ગરીબોના ગળા રેસી મેળવેલી મીલકત પર તાગડ ધીન્ના કરવુ અને પોતે મુર્ખના નાવિર થવુ એ જરી મલમલ અને ઝવેરાતથી લાદેલ મામના પૂતળાઓ હરદમ કંપતા રહે છે. ધ્રૂજે છે, ડરે છે, શું કરે, બીચારા પરોપકારનો રસ્તે જતા વખતે પોતાની ઐશ્વર્યતા નષ્ટ થશે, માની ડરે છે બીજુ સરકારી રાજ્ય દરબારી સત્તા માણસોના શરીર લગી પહોચે છે પણ તેમના ઉંડા અંતઃકરણને ડોરવા તેનામાં શક્તી નથી

લેખક વસંત.

કલ્યાણ ગઝલ.

સન્મીત્ર બાળ ગાંધર્વ રા. રા.

સંગીત ભાસ્કર માસ્તર વસંત.

(ભાવે નહી ભગવાન ભજ્યા)

ભાવે નહી ભગવાન ભજ્યા તો
ભૂતળ જન્મ ધર્યો ન ધર્યો છે.
દાન દયા વિન્તા વિણુ :તિર્થે
ફોકટ ફુલી ફર્યો ન ફર્યો છે. ૧
કેશવ કિર્તન કાર્ય કર્યા વીના
કર્મનો કોટ કર્યો ન કર્યો છે
તૃપ્ત થયા વીના તૃષ્ણા તૃષ્યા ધરી
જડ જળમાં હે તર્યો ન તર્યો છે. ૨
માયા મોહ મદને મત્સરથી
મંનમાં મોહ ભર્યો ન ભર્યો છે
વસંત ઓળખ અવિનાશીને
અન્યેથી અથ સર્યો ન સર્યો છે ૩

૯૭

જગ માન દામને કીર્તિ

(નટ કેદાર તેવરો)

જગ માન દામને કીર્તિ માટે સંકટો કઇ કઇ સહ્યા,
નિજ પુત્ર મીત્ર કલત્ર તો મારથે અસહ્ય વારે વહ્યા
ત્વરીતે તિમિર એ નાસતા છાનુ રહ્યુ કે રખાયના,
પ્રભુ પ્રેમ પંથે ભરારુ પગલુ એક પાછું ફરાયના. ટેક૦
આનંદવેની નગરી દ્રગે દેખાય પણ પળ એક ના,
છેદાય ભેદાય અવદસા એજ કાચા ટેકના,
અસદાત્મભાવ સદૈવ તદવત પારો અન લે ધરાય ના,
પ્રભુ પ્રેમ પંથે પળાય પગલું એક પાછુ ફરાય ના,
જનમ્યા જગતમાં તેને મરવુ માનજો અવસ્ય છે,
કાયમ કૃતિ કરી જાતા કહોને ભાઈ કા આલસ્ય છે,
વસત આ મોંઘુ મનુષ્ય જીવન પુણ્ય વિના પમાય ના,
પ્રભુ પ્રેમ પંથે પળાય, પગલું પાછુ ભરાય ના.

જેને માત તાત તણી પ્રાર્થના નથી તે ગાઈ,
પ્રભુ કેરી પ્રાર્થનાને ગાઈ તે ના ગાઈ છે
આહિ નહિ માત તાત તણી પુજા ચિત્ત માહી,
પ્રભુ તણી પુજા ચિત્ત ચાહી તે ન ચાહી છે.

જેને માત તાત તણી આંતરડી ઠારી નહો,
અન્ય તણી આંતરડી ઠારી ન ઠારી છે.
આમીન પ્રસાદી માત તાત તણી મન કરી,
પ્રભુની પ્રસાદી ગણી પ્યારી તે ના પ્યારી છે.

(૨)

માત તણાં ઉપકાર બરાબર, અન્ય નહી ઉપકાર એકે,
માત તણી મમતાની બરાબર, અન્ય તણી મમતા કુણ લેખે;
માત તણા ઉપકારની કીમત, રાજ્ય તણી રીદ્ધીથી અધકીછે,
માત તણી મમતાની કીમતથી, અવધી અવધી અવધી છે.

સંગ્રાહક—મારતર વસંત.

નાણાં વડે નાચરંગ, નાટક, તમાસા નવા,
નાણાં વડે નારીનાં ચરિત્ર ચિતરાણાં છે.
નાણાં વડે ગાડી લાડી વાડી પણ પાળી શકે
નાણાં વડે નામ ઠામ છાપામાં છપાણાં છે.
નાણાં વડે શરીરના સારા શણગાર હોય,
નાણાં વડે ખાનપાન અખૂટ અથાણાં છે.
કેશવ કહે છે ગાદી તકીયા, હીંડોળા ખાટ,
બારીયો અટારીયોમાં નાણાં છવરાણાં છે.

સંગ્રાહક—માસ્તર વસન્ત.

સુધાગ માહે ભળેલી પેલી ફેશનની ઘેલી છકેલી,
છબેલી મચેલી પુરી બહારમા ૧

સાડી અર્ધ હોડેલી, કટી પોલકે કસેલી,
ઘડી ખીસ્રે લટકેલી, બેઠેલી રહે બજારમા. ૨

રૂમાલે બાધેલી વેણી, ચશ્મા ચડેલી,
આખો છત્ર બૂટથી છકેલી, છાટેલી શૃગારમા ૩

બન્ફેલી વાળી કેલી ઉધરેલી ને બનેલી,
બગડેલી બાનુ ગહો, સુધરેલી આ સસારમાં ૪

(૨)

લાજ કીધી ત્યાજ આજ કાલ જાણે મળ્યુ રાજ,
કામકાજ કરવાની ના ઉચ્ચારાય છે,
બાજ જેવી ગાજથી, અવાજ પાજ તણો સાજ,
ખાસુ બાજ સાજ પ્રતિ હવાજ ખવાય છે
પાજ સતિત્વની તોડ, અદાજ ન ઉપજતો,
દાઝ દીનની ન ખાજ હોટલે લેવાય છે.
છાજતુ નથી ઈલાજ લેવા નર છે નાગજ,
તાજ અનીતીનો અજ સુધારો મનાય છે

આર્ય મસ્તારી.

(૩)

ઉછરતી બાળા પ્રતિવૃત પાળવામાં મતી,
પ્રથમથી રાખી વૃત્તિ સબળ સુધારશે.
સીતા સતી દમયંતી, દ્રૌપદી આદિની કૃતિ,
પવિત્ર પ્રતિમા રૂપ, ઉરમાં ઉતારશે.
ક્રિતીં થશે તો છતી, સુધરશે સંતતી,
ને સંપતી સંસ્રતી સુખ શતધા વધારશે.
અંતે ઉત્તમ ગતિ ને ઉન્નતિ ઉજ્વળ અતિ,
પતિ ચરણુમાં સતી, તરશે ને તારશે.

સંગ્રાહક—બાળગાંધર્વ માસ્તર વસન્ત.

(મીત્ર પ્રેમ-પુષ્પાંજલી પુરી.)



શ્રીયુત પાદરાકર. કૃત.

અમે જોગીઓના બાળ. એ રાહ

અમે જોગીઓના બાળ,
વિશ્વતાપ તાપીને તપાવશુ.
દઈને સિંહુ સમી ફાળ
પ્રેમયોગ સાધશુ સધાવશુ
અમે પશુતાના કાળ
બ્રમયોગ એકજ આરાધશુ
અ વીરના સતાન
કર્મવીર બનીને બતાવશુ.
અમે ખુદ આત્મારામ
અમરપદ પામીને પીરામશું.

તુ તને પીછાન

ચળકતી વીજ અજવાળે પરોવી મોતી લે-લે-લે
ચલી ચલી ઓ ચલી જાશે પછી તું વ્યર્થ પસ્તાશે. ૧
ઇજત ધન માન ને મીલકત બધી તારીજ છે સરજત.
ત્હેને બાધી એ રાખે ઝટ ઉડી જો યાર ઉઠાશે. ૨
ભણ્યો અંગ્રેજી એથી શુ વકીલ ડોકટર બન્યાથી શું.
કળા કવિતા રચે શું શું જીવ્યું ત્હારૂં સફળ થાશે. ૩

લગાડી લે (અસલ) લગની મોહબત છોડ મીટ્ટીની.
ન હીંમત ત્હારી કોડીની ચિંતા ઉપર ઠખુલાશે. ૪
ન થા કાજી ઘરો ઘરનો હુકમ અલબત ગુરૂઘરનો.
લવારો સુણ પાગલનો રમત જલ્દી પતી જાશે. ૫

શ્રી સદ્‌ગુરવે નમઃ

ભજન.

આતમ જ્યોત જગાવો મસ્તો મનને મારો. આતમ
પળપળ પારખ લાખની જાએ જ્ઞાન વિવેક વધારો
સહજ સમાધિ પામી સત ચીટી આનંદ અપરંપારો
મસ્તીનો ઓરજ લ્હાવો. આતમ. ૧

ઈડા પીંગળા નદીઓ લ્હેરે સુષમણા સહધારો
ત્રીવેણી ત્રટ પર આસન મારી આતમ કાજ સુધારો
સમાધીનો ઓર સીતારો આતમ. ૨

ધ્યાન ધારણા ધરી સમાધિ સ્વાનુભવે ઉજીયારો.
ઘટ ઘટ પરઘટ પરખાશે રગ રગ અમૃત ધારો.
આનાહંત નાદના તારો. આતમ. ૩

હું તું ભેદ બધાય વિસાયો અભેદ માર્ગ હમારો.
આત્માનંદની ઓર ખુમારી મસ્તી મઝાની વિસ્તારો.
જુવો પ્રભુ પરઘટ પ્યારો. આતમ. ૪

તુન તુન બજાવત રસીયા રગરગ રસ રણુંકારો
સુણે ઓલિયા મસ્ત ફકિરો પામરનો નહિ આરો
મનુ સમજે શુ બિચારો આતમ ૫

મરી જાણુજો જીવતા વીરલા તજી વિષય વિકારો
બ્હેરા મુગા પગુ બનતાં પાગલ પામે પારો
દાટયા ગણાય ગમારો આતમ ૬

સદ્ગુરૂ સેવે શાણા મળશે જ્ઞાન તણા અલકારો
પરમયોગ પ્રકટાવે પ્રભુરામ ગુરૂ ભવતારણ હારો
જ્યોતી ઝગમગશે યારો આતમ. ૭

સત્ય જ્ઞાન આત્માનુ થાતા વાગે આનદ તારો.
બજવૈયો કોઇ મસ્ત ફકિર અને પામે કો ઘેલા ગમારો.
મણીમય ગુરૂ ગમ ધારો આતમ. ૯

સ્વાનુભવનો બહાર.

(આશા) (ક્યા માગુ ગુણ હીણા એ ગગ)

આનદ અનહદ થાય સ્વાનુભવે આનદ અનહદ થાય.
અપુર્વ યોગ સમાધિ પામતા સ્વરૂપ નિજ સમજાય.
ૐકારે કોઇ અદ્ભુત જ્યોતિ પ્રકટ પરાત્પર થાય.
સ્વાનુભવે. ૧

નાદ અનાહત થાય અંતરે તું તું તું સંભળાય.
ભૂલી વિશ્વને સોહમ સાથે અપુર્વ આનંદ થાય.
સ્વાનુભવે. ૨

હું ને હું વિસરી તું સ્થાપું સર્વ અભેદ જણાય.
અજખ અવિરલ રસ મસ્તીમાં આજ હૃદય તો ન્હાય.
સ્વાનુભવે. ૩

સત્ય જ્ઞાન આત્માનું થાતાં જડ ચૈતન્ય જણાય.
પર વસ્તુ ત્યાગી સવિવેકે નિજનુ તુ તે ગ્રાહ્ય.
સ્વાનુભવે. ૪

હું-કર્તા હું ભોકતા મ્હારા કર્મ તણો મહીમાય.
મુજ આત્મના અપૂર્વ બળથી પ્રભુપદ સહજ પમાય.
સ્વાનુભવે. ૫

લક્ષ અલક્ષ્ય અમોઘતત્વ એ આત્મ તણુ સમજાય.
સહજ સમાધિ પામી સતચીત્ત આનંદ દિવ્ય પમાય.
સ્વાનુભવે ૫

અપૂર્વ ભાવે કર્મ તોડતાં જ્ઞાન સ્વરૂપ થવાય,
રાગ દ્વેષ જોતાં સમજાએ પરમ તત્વ પળ માંહ્ય.
સ્વાનુભવે ૭

તદા મળે અદ્દભૂત અનેરો આનંદ અંગ ન માય,
મણીમય મૂકતી મળે પલકમાં જ્ઞાની ગુરૂની કૃપાય.
સ્વાનુભવે ૮

(ગુરૂનામકી ગોળી)

ગોળી હય ગુરૂ નામકી ચોટ હય આસમાનકી
તાકકુ નીશાન સતો ગોળી હય ૧

ષટરીપૂ-તજ દટા સને ધર ધ્યાન અજપા રાહકી
સુષુમણામા તું જઇ ત્રીવેણી ગંગા પારકી. ગોળી હય ૨

અલખ જ્યોત જગાવી જેણે નાદ નીરખ્યો નેહથા,
ચીત્યો ચીદાનંદ તેણે રાહ એહ ભવ પારકી. ગોળી હય ૩

આલંખ નાથ નીરજ નીરખી જ્યોતી જુઓ બ્રહ્માડકી
દેહ ડુંગરમા વમે લરમાઓના બ્રહ્મા ઘડી ગોળી હય ૪

શ્રદ્ધા સજે મેં થાય છે. કર કામ તું આ નેકથી,
આળમ તજી કર અઇકકતા મણી સુખ નિદ્રા જાગકા.
ગોળી હય. ૫

જીવતા મરો.

—o—

ખુદાકા નૂર જે ચહાતા હય, જીતા મુદા હો જાતા હય
મરે જબ આપ આપોમેં કફન કરદો એ મુરસિં,
કફન દે મન મીટ્ટીમે અપન અમર હો જાતા હય. ખુદાકા ૧
પલકમે ગ્રહ હોતી હય ખલકમે પલક જાતી હૈં,
અજબ ગજબ ન ઇન્કો હય મણી એ દુર જાતા હય. ખુદાકા ૨

અલખ ધૂન.

(રાગ એક તાળાનો)

અલખ શું અવિહડ સૂરતા ચઢી જઇ નિશ્ચયના મહેલે,
સોહમ સોહમ સાધે મુનીવર શુન્ય શીખરપર ચઢી. અલખ ૧
આગમ નિગમ શું ભાન કરીને વગર શલાટે ઘડી. અલખ૦ ૨
ત્રીવેણીના તટપર એ શોભે બ્રહ્માનાદની ઝડી. અલખ૦ ૩
દ્વાર દઢાસન રાખ્યું તેહનું ધ્યાન યોગ લાકડી. અલખ૦ ૪
પ્રાણાયમ પસ સાદ કરીને મણી નીશામાં પડી. અલખ૦ ૫

શું ડરવું.

મરવું ધર્મ શરીરી સૌનો.

એમાં તે શું કરવું,
પટકુળ બદલી પીયુને મળવું,
ગગન ઉપર ઘર કરવું. બાબા એમાં તે શું ડરવું. ૧
પીર પેગંમ્બર અવતારિ ને,
પડે શરીર બદલવું;
એવું મરવું સંતોનું ભાઇ,
મહાજળે જળ મળવું. બાબા એમાં તે શું ડરવું. ૨

ધણીની થાપણ ધણીને સોપી,
મટી ગયું સાચવવું,
આતમરામ ન ફકરા થઈને,
વાયુ લહરવત્ ફરવું. બાબા એમા તે શુ ડરવું. ૩
જીવતાને ભય મરવાનો ભાઈ,
પળ પળ નામ સમરવું;
સાગર સુવો ગુરૂને હાથે,
ફરી ફરી નથી મરવું બાબા એમાં તે શુ ડરવું. ૪

દર્દના સત્કાર.

જ્યમ જ્યમ દર્દ આવ્યા કરે, ખૂબ ખૂબ ખુશી ત્યા માનવી,
સમજી જવું કે દિલ્બરે કઈ ભેટ આપી નવી નવી. જ્યમ.૧
સુખ કાજ થાને આથડે, સુખ દુખ બધું છે મન વડે,
મનથી ચડે મનથી પડે, મનથી બન્યુ છે માનવી. જ્યમ ૨
આશક થવું નથી મશ્કરી, દીલ્હાકુની ખરી દીલ્ગરી,
આ ખલકને ખાલી કરી, મર્દાનગી બતલાવવી. જ્યમ ૩
એ પ્રીત ચીજ અહો બડી, ન ટકે ઓછી જ્યા વાતડી,
ખપ હોય તેને અભ ઘડી, સારી જહાને પી જવી. જ્યમ. ૪

દુનીયાના ઉંધા ચશ્મા.

ગઝલ

દુનીયાના ઊંધાં ચશ્મા, ડાહ્યા દિવાના લાગે,
નરસીંહ હતો દીવાનો, મીરાં હતી દીવાની,
ભક્તિ સુધા પીનારાં, ડાહ્યા દીવાના લાગે. ૧
જે પ્રેમના સુપંથી, નિજ પ્રાણને વીસાર્યા,
ફરહાદને એ મજનુ, ડાહ્યા દીવાના લાગે. ૨
જે કર્મવીર ગાંધી, જઇ જેલમાં વીરાજ્યા;
તે પણ જગતની આંખે, ડાહ્યા દીવાના લાગે. ૩
મણિ મસ્ત એય ઘેલો, પાગલ માંહિ પહેલો;
લાલન બધાંની નજરે: ડાહ્યા દિવાના લાગે, ૪
કમળાનો રોગ જગને, પીળુ તમામ ભાસે;
પાગલ તો જગથી ત્રાસે, ડાહ્યા દિવાના લાગે. ૫
જગને જરૂર જરની, આત્માની ના ના પરવા;
મણીને જરૂર ધરની, ડાહ્યા દિવાના લાગે. ૬

કાગા ચુન ચુન ખાઈ઼ ઓ,
સબ યહ તનકા માંસ.
મત ખાઇ ઓ દો આખીયા
મોરે પીયુ દર્શનકી આશ. ૧
કામ છોડે તો, રામ થવાય.
રતી છોડે તો, સતી થવાય. ૨

કોઇ જ્ઞાની જાનત જ્ઞાન હય, જીને લક્ષ લીયા રૂંકાર
પલક એકમાં પલટે અખા, પછી કાપચી મરે સસાર. ૩
પ્રીતમ પતીયા તમ લીખુ જબ તુમ હો બીદેશ.
તનમે મંનમેં નેનમેં વાકો કયા સંદેશ. ૪
જેને જેશુ પ્રીત તે તે અર્થે મરી મટે.
છે એ જગતનીરીત. વિઠ્ઠલ વિષય તજી પ્રભુ રટે ૫
સ્વપ્ના કેરી સુન્દરી દીએ કુપમાં ડાર
વે તુલસી કપ સેજીવે જીને મીલી તત્કાળ ૬
દર્શન દર્શન સૌ કરે દર્શન આતમ રૂપ.
કરતા શિવ સુખ સંપજે. પડે ન ભવ જળ કુપ ૭
આતમ સાખે ધર્મ જ્યા ત્યાં જનનુ શું કામ.
જન મંન રંજન ધર્મનું મૂલ ન એક બદામ. ૮
હોવે તન મન અલપતા જનકે સંગ નિમીત
જન સગી હોવે નહી તાતે મનિ જગ મીત, ૯
કેવળ આતમ બોધરે પરમાર્થ શીવ પથ,
તામે જીનક મગનતા સોહી ભાવન ગ્રથ ૧૦
પડી પાળ કયા પાવનો મીટયો ન મનકો ચાર,
જ્યુ કે લકો ધરહી કોસ હજાર. ૧૧
જ્ઞાન બીન વ્યહવારકો કયા બનાવત નોમ,
રત્ન કહો તો કાચકો અંત કાચકો કાચ. ૧૨

ધન જોબનકા મત કરો ગુમાન જાનો તરૂવર પાકા પાના
લગત વાયુ અતે જડ પડતા તો તે પર એ
તાકયા કરન ૧૩

જીન પ્રેમીયોકા કર્મ બસ નિઃસ્વાર્થ માત્ર હેય
વોહી જગતકી જ્યોતી ઉજવળ પ્રેમકે સત્પાત્ર હેય
જીસે પ્યારા જગત હીત ઓ
લોક સેવા જીસે હૈ,
સાધુ સચ્ચા અવનિ તલમેં
આત્મ ત્યાગી વહી હૈ
પ્રેમ મય હો જાઓ
સબપર પ્રેમકી રખ્ખો નજર
પ્રેમકી ધારા બહાદો
જીવધારી પાત્રપર

પુદ્દગલસેં રાતો રહી જાણે તસ નિધાન.
તસલાજે લોભે રહો અહિતમ અભીધાન,
પુદગલ ભાવ રૂચે નહી તાસેં રહે ઉદાસ
સો અંતર આતમ લહે પરમાનંદ પ્રકાશ

લીલુંડા તરૂ રસ ભર્યાં કાપે અંગો અંગ
બ.ળે છે દે બળ કરી તોય તજે નવરંગ
અલખ રસ મસ્તાન જે બ્રહ્માનંદે પૂર
આત્મજ્ઞાની દોહ્યલા મીલે નુરાની નુર

લેખક—

મારા વ્હાલા મીત્ર શ્રીયુત પાદરા ઠર કૃત્યની કવિતા પૂરા કરતાં મને લખતાં આનંદ થાય છે મારા પુસ્તકમાં શ્રીયુત પાદરાકરે કૃપા કરી પોતાની અલભ્ય કવિતાઓનો સંગ્રહ મને છપાવવા માટે જે ઉદારતા બતાવી છે તેના માટે લેખક તેઓશ્રીનો આભાર માને છે,

જૈન કોમના પરમહિતેચ્છુ દાનવીર અને વિદ્યાવિલાસી

શ્રીમાન્ શેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાળા.

— વતન પાટણ —



એઓ સાહેબ પાટણના હોઈ લેખકના ખરા સુરબ્બી છે અને લેખક પ્રત્યે સંપૂર્ણ વાત્સલ્ય બતાવે છે. આ પુસ્તક છપાવવામાં અગાઉથી સારામાં સારી મદદ આપી નકલો ખરીદી લેખકને ઉત્તજન આપ્યું છે-લેખક તેમનો સદા માટે આભારી છે.

શેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાળા.

હરિગીત છંદ,

શ્રી સુતને સન્માનિ જનમાં દીન દુખિના દાનમાં
પ્રિયવાણિ વદન વિહારિણિ, ગુણવત છો શ્રી માન્યમાં
દુષ્કાળ દુખ નિવારવા નિજ અન્ન ગૃહ ઉઘાડિયું
અપંગ પામર મનુષ્યને દઈ, સાહય નામ ઉજાળિયું ૧
નિજ ધર્મશાળા ચોકમા, ગિરિરાજની રચના કરી
મેરૂ ગિરી સમતસિખરની તુલ્ય શોભા આદરી
પહાડ મહા વીશાળનો, દેખાવ પુરણુ ઓપતો
બારે બેઠા પટાધારિયો દર્શન મેળો જામતો ૨
ઈચ્છાએ હૃદય જગાવિયું, અખીલ પાટણ શહેરને
જમાડવું ભલિ જુક્તીથી, રેળાવું લક્ષ્મી ન્હેરને
તમામ વસ્તિ એક દહાડે, પ્રેમથી ભોજન જમે
એક દિન એવો ઠરાવવો નર નારિ આનંદે ધુમે ૩
એ યોજના મુકી અમલમાં, સાંસિક કામ ઉપાડિયું
સહસ્ત્રો વરશમાં ન થયું તે, કામ કરિ દેખાડિયું
નગ્ર પાટણ ન્હોતરી ઉર, ઉર્મી ભોજન આપિયું
નહિ થવાનું તે થયું નિજ, નામ અમ્મર રાખિયું ૪
સમગ્ર પાટણ શહેરની, તમામ વસ્તિ ન્હોતરી
પ્રીતેથી નગ્ર જમાડીયુ, ઉમંગથી ધન વાવરી

તે ચાંદિની પાણિ પળાય છે, જેઠ વદ એકાદશી,
સાળાએ અર્પિ મહાજને જન મનમાં રહિ છે વશી ૫
નરેંદ્ર રાજ્ય પીતા સયાજી, રાવ ગુંર્જર ભુપતા
પાવન કીધું પધારીને, તમ ભુવનને ધરણીપતી
ઉદ્યાન ચંદ્રાનંદમાં, દીપોત્સવી પ્રકાશતી
ગગને ભેટે આતસબાજી, શોભિ રહી અલકાવતી ૬
જૈન સ્માર્ત કેસ ચારૂપ, ધર્મ દ્વેશ વિદારવા
મધ્યસ્થ નિમ્યા આપને પુર, ઐક્યતાને વધારવા
રાજ્ય માન્યને નગ્ર માન્યનું, ભુષણ આપે ધાર્યું છે
જૈન છો છતાં ઉભય પક્ષનું, મહંત મા.ત્મ વધાર્યું છે ૭
અનેક પ્રસિધ કાર્ય આપ, મુબાર્ક હસ્તે નીવડ્યાં
રત્નેંદુના સ્મર્ણમાં મન, ભ્રાત ભાવોથી ભળ્યાં
પુષ્પ ગ્રંથી તુલ્ય સંપની, ગ્રંથી ગુંથી છે ખરી
પ્રિય પુષ્પ ગ્રંથિ માળ આપની ગ્રંવામાં મા'જને ધરિ ૮
દીવાન હસ્તે મહાજને, મોંઘુ માન પત્ર આપિયું
એ માન તુલ્ય અવર જનોએ એવું માન ન ખાટિયું
શર્દ પુર્ણિમા ચંદ્ર શેઠ નિ કિર્તી કર્ણ પ્રસારતી
નિશા પતિ ગીરી ભવીનો, હૃદય સ્નેહ સંભારતી ૯

નીશાની નાગાઈ

(કેફી ગુરૂ વીષે)

ગરબી સોરઠી

(કામણ દીસે છે અલબેલા એ રાગ)

કેફી ગુરૂ પોતાના સેવકને શુ તારશે રે (૨) શુ તારસેરે
ચાબો દઇ મારસેરે કેફી ગુરૂ પોતાના
કરી ભજનની વાત કરે નહી મોહ માયા વળી જુઠ તજે નહી
ધર્મ તણો ઉપદેશ નહી સંભળાવશેરે (૨) નહીં સંભળાવશેરે
મન દુખાવશે રે કેફી ગુરૂ પોતાના
લોક વાક્યનો ડર નહિ રાખે આડું અવળુ બોલી નાખે
સદમારગનો રસ્તો એ નહી ચાલશેરે (૨)એ નહી ચાલશેરે
એ નહિ બતાવશેરે કેફી ગુરૂ પોતાના

ભોગીલાલ

નીશાની નાગાઈ

આશા ગોરી

કામ છે દુષ્ટ વીકારી—એ રાહ)

કેફની ટેવ નીવારો સુજ્ઞ સજ્જન કેફની ટેવ નીવારો ટેક-
કેફ કર્યાથી પરવશ બનશો કરશો મન ગમતો લવારો
સુજ્ઞ સજ્જનો
ઈજત છુટશે મુર્ખાઇ વધશે તજશે વિશ્વાસ તમારો સુજ્ઞ-
આળસુ થાશો લ્હેરી કહેવાસો એ ભુત છે જરહરનારો સુજ્ઞ-
નીશાથી સુજે કુચ્છંદ કુબુદ્ધી સુબુદ્ધી તજનારો સુજ્ઞ-
ભુતનો ભાઇ ઈજ્જતનો શત્ર હાડ માંસ ચુસનારો સુજ્ઞ-
કઇકને નિરંછન કર્યા એ દુષ્ટે તેને ગણો કેમ પ્યારો સુજ્ઞ
ખોટું બોલાવે ભાન ભુલાવે છે પૈસાને તજાવનારો સુજ્ઞ
કાવની વીનંતી ઉર ધરીને કેફ તજો મુજ પ્યારો સુજ્ઞ
ભોગીલાલ.

કેફીની સ્થીતી

લાવણી

નીહાળ્યા જ નજરે મેં કેફી કરે છે નીશામાં શેખી
ડરે છે એને સૌ દેખી દ્રવ્યનો નાશ કરે પેખી.
મગજથી જાય ઘણા બ્હેકી કીરતી કુવામાં દે નાખી
નીહાળ્યા નજરે મેં કેફી કરે છે નીશામા શેખી

સાખી

કેફ કરવી સ્હેલ છે, જીરવવી મુશ્કેલ
જાણ પડે જો કોઇને કરશે તેનો ખેલ
ફેલથી ફરશે એ નાગો દેખીને સઘળા કહે ભાગો
નીશાની લ્હેર ફેર કરશે હામને દામ સૌ હરશે નિહાળ્યા

સાખી

કામ કહાડી લે કેફમા ઠગ મીત્રો મળી સાથ
કેફ કરી ગાંડા બને રમશે લાતમલાત
વાતમાં મશ્કરીઓ કરશે લોકથી વણ વાંકે લડશે
વસ્તુ ભાન નહી રેહેશે મોઢામાં આવ્યું બકશે

નિહાળ્યા

સાખી

સારી બુરી સર્વની હોય રાય કે રંક
દુનીઆ વાત કરે ખરી જેના જેવા ઢંગ
મોટાની વાત પુંઠે કરશે ગરીબની મુખ આગળ ધરશે
પછી જો લાજથી નહી ડરશે લોકના મહોઢાએ ચઢશે

નિહાળ્યા

સાખી

લોક બજાવની કેફનો કરો કેમ તમે સંગ
ઢંગ રંગ ઉડી જશે. થશે ઇજ્જતનો ભંગ
સંગત કોય નહી કરશે જીવતર નજીવ્યું ઠરશે.
કવિની સીખ ઉરે ધરશે લોકમાં શાબાશી મળશે નિહા

ભોગીલાલ



લોક—ગીત

સાયબાની શીખ

સૈયર મોરી ગરબા કોર્યા ચાર જો
ગરબડીએ રમે રે તેવ તેવડીરે લોલ
સૈયર મોરી શરદ પુનમની રાતજો,
અજવાળા પડેરે માણેકચોકમાં રે લોલ
હું ઉભી માહરા ઓરડીયાની બા'રજો
સૈયર આવેરે મુજને તેડવારે લોલ
સૈયર મોરી સસરાને જગાડોજો
સસરાના મોકલીયા રમવા આવશુ
સૈયર મોરી સાસુને જગાડો જો
સાસુના મોકલીયા રમવા આવશુરે લોલ
સૈયર મોરી સાયબાને જગાડો જો
સાયબાના મોકલીયા રમવા અવશુરેલોલ
ગોરી મોરા આછા સાળુ ઓઢજો
પરબતડી ભીડો તો દીસો પાતળારેલોલ
ગોરી મોરી હળવે તાળી પાડો જો
હાથડીયા સમ મનશે રે ખંભા દુખશેરે લોલ
ગોરા મોરી હળવે ફુદડી ફરજો જો
ફેરડીયા ચડશે તો થાશો આકળારેલોલ
ગોરી મારી ઝીણે રાગે ગાજો જો
જશોદાના જીવણ જોવા આવશેરે લોલ

આપઘેલોકંથ

સામા મંદીરીયામાં નાગજી પોઢયા

નાગણી ઢોળે વાય મારા વાલા૦

હાથ ઝંઝેડી નાગ જગાડયા

મેલો તો રમવા જાય મારા વાલા૦

ધુણતાં બોલાય છે.

આપણા મંદીરીયામાં સોળસેં સાહેલી

પારકે મંદિર શીદ જાય મારા વહાલા

નવાતે નગરના માળી તેડાવું

ફુલ વોડીયુ રચાવુ મારા વાલા૦

આસો પાલવઠાન. ઝાડ રોપાવું

ત્યાં તારા હીંચોળા બંધાવું મારાવાલ૦

હુરે હીંચોળુ સૈયર હીંચોળે

હીંચતાં તુટયો હાર મારા વાલા૦

હુરે વીણુંને મારી સૈયરો વીણે

હીરલો નાઠયો હાથ મારા વાલા૦

નખે વીણું ને હાથે સાંતરૂ રે

હૈડે પરોવીશ હાર મારા વાલા૦

ગૃહસ્થાશ્રમમાં સહચારનો આદર્શ

મારા વાડામા વાલોળીઓ ત્યાં બાધી કવળી ગાય
કીણીએ ખીલા ખોડીયા ને કીણીએ બાંધી ગાય
રામે ખીલા ખોડીયા ને સીતાએ બાધી ગાય
ખડ ખાએ ને પાણી પીયે ને એનુ દુધ કમોળે જાય
કીણીએ વાછરૂ છોડીયા ને અને કીણીએ દોહી ગાય
રામે વાછરૂ છોડીયા ને સીતાએ દોહી ગાય
કીણીએ દુધ કઢીયાં ને કીણીએ મેળવ્યા મહી
રામે દુધ જ કઢીયા ને સીતાએ મેળવ્યા મહી
કીણીએ ગોરસ રેડીયા ને કીણીએ ધૂમ્યાં મહી
રામે ગોરસ રેડીયા ને સીતાએ ધૂમ્યા મહી
કીણીએ માખણ તાવીયાં ને કીણીએ ભરીયા ઘી
રામે માખણ તવાયાં ને સીતાએ ભરીઆ ઘી



ક્યાં રમી આવ્યા

સાંભળરે મારી સજનીનાર રજમાં ક્યાં રમીઆવ્યાજી
હમણાં ચીર પેર્યેતાં ને ચીર ક્યાં ચોળાણુંજી
વનરા વનને મારગ જાતાં સામી મળી ચાર સૈયરૂજી
સૈયરૂ દેખી હમચી ખુંદી ચીરત્યાં ચોળાણુંજી
સાંભળરે મારી સજની નાર રજમાં ક્યાં રમી આવયાજી
હમણાં કાજળ આંજયાંતાં ને કાજળ ક્યાં રોળાણુંજી
વનરાવનને મારગ જાતાં સામા મળયાં માબાપજી
માબાપ દેખી આંસુ આવ્યા કાજળ ત્યાં રોળાણુંજી
સાંભળરે મારી સજની નાર રજની ક્યાં રમી આવ્યાજી
હમણાં વેણી વાળીતીને વેણીક્યાં વીંખાણીજી
વનરાવનને મારગ જાતાં સામો મળયો સંત ભમરોજી
ભમરો મારી વેણીખ બેઠો વેણી ત્યાં વીખાણીજી
સાંભળીરે મારી સજની નારરજમાં ક્યાં રમી આવ્યાજી
હમણાં ટીલી ચોડીતી ને ટીલી ક્યાં ખોવાણીજી
વનરાવનને મારગ જાતાં સામા મળયા મા' દેવજી
મા' દેવ દેખી પગડે પડીને ટીલી ત્યાં ખોવાણીજી
સાંભળરે મારી સજની નાર રજમાં ક્યાં રમી આવ્યાજી
હમણાં ચુડી પહેરીતીને ચુડી ક્યાં નંદવાણીજી
વનરાવનને મારગ જાતાં સામે મળયાં ગોધનજી
ગોધન દેખી દોવા બેઠી ચુડી ત્યાં નંદવાણીજી

પરદેશમે

ઉત્તરતો કોમમાં આ ગીત ગવાયાં પણ તેમા શુદ્ધ પતિ પ્રેમની ઝળક હોવાથી શ્રોતા આગળ રજુ કરૂ છુ

આજ મારી ચોળી ભીંજાણી રગ રસમે
આજ મેરા પીયુ ગયા પરદેશમાં આજમેરા
કોરી હોડીમે દહીંડા જમાયા,
આજ મેરા ખાને વાળા પરદેશમેં આજમેરા
કોરે તે કુજેમે ચાવલ પકાયા
આજ મેરા ખાને વાલે પરદેશમે આજમેરા
કોરી તે મટકીમેં ઠડા જલ પાણી
આજ મેરા પીને વાલે પરદેશમે આજમેરા
કોરાતે પતેમે લવીગ સોપારી
આજ મેરા ચાવણ વાલા પરદેશમે આજમેરા
કોરાતે પલગમે બીછાના લગાયા
આજ મેરા પોઢણ વાલા પરદેશમાં આજમેરા

(મળેલુ)

કેર કાંટો વાગ્યો.

સવાસો થી દોઢસો વરસનું આ જુનુ ગીત જેની ભવિષ્ય વાણી તરીકે પહેલાં બોલાતુ ન હોય તેવી ભાવના અત્યારના જમાનામાં લાગવાથી આ ગીતમાં કંઈક સંસારી રહસ્ય સમાએલુ છે, કઇ જાતના આજના કાંટા વાગ્યા તે કાંટાઓનું દીગ દર્શન રૂપી આ લોક ગીત શબ્દોની કીમત ન કરતાં તેના ભાવની કીમત જરૂર આંકજો,

---

લોક ગીત.

પેલા વડોદરાના વઇદડા બોલાવો
આડા પડદલા બંધાવો
બા'રે ઢોલીયા ઢલાવો,
મારા કાંટડીયા કઢાવો, પીયુ અરરર હાય કેર કાંટો વાગ્યો
૧ ઘરમાંથી રાંધણીયા ને કાઢો ધુમાડે આંશ્યું દુખે
પીયુ અરરર હાય કેર કાંટો વાગ્યો
૨ ઘરમાંથી ઘંટડીયુને કાઢો દળતાં બાવડાં દુખે
પીયુ અરરર હાય કેર કાંટો વાગ્યો

૩ ઘરમાથી સાબેલાને કાઢો ધબકારે ખભા દુખે
પીયુ અરરર હાય કેર કાટો વાગ્યો
૪ ઘરમાથી દુઝણીયાને કાઢો વલોવતા કેડો ફાટે
પીયુ અરરર હાય કેર કાટો વાગ્યો

૫ મારી સાસુજી બહુ લડતી વાતોમા કજીઓ કરતી
તેથી જુદુ રહેવા રહાતી પીયુ અરરર હાય કેર કાટો વાગ્યો
વળી બીજાસી મુજ જેઠાણી થઇ ફરતા એ શેઠાણી
ન ભરત ા લોટો પાણી પીયુ અરરર હાય કેર કાટો વાગ્યો
વળી નણદલી બહુ બોલે મને ગણુતી તણખલાની તોલે
એના બસકલા બધાવો એને સાસરીયે વળાવો
પીયુ અરરર હાય કેર કાટો વાગ્યો



લોકગીત

ગામડાંનુ સ્વાગત.

ઝીણાં મોર ટહુકે છે :લીલી ના ઘેરમાં
લીલી ના ઘેરમાં હરીવનરાયમાં. ઝીણાં. ૧
ઉતારા દેશુ લીલી ના ઘેરમાં
દેશુ મેઢીયુને મહોલ લાલ. ઝીણાં. ૨
દાતણ દેશુ લીલી ના ઘેરમાં,
દેશુ કઢીએલાં દુધ લાલ. ઝીણાં. ૩
ન્હાવણ દેશુ લીલી ના ઘેરમાં,
દેશુ નદીયુનાં નીર લાલ. ઝીણાં. ૪
ભોજન દેશુ લીલી ના ઘેરમાં,
દેશુ ઘેબરીયો કંસાર લાલ. ઝીણાં ૫
મુખવાસ દેશુ લીલી ના ઘેરમાં,
દેશુ ચોરવાડી પાન લાલ. ઝીણાં. ૬
ઓઢણ દેશુ લીલી ના ઘેરમાં,
દેશુ હીંડોળા ખાટ લાલ. ઝીણાં. ૭

(શારદા

સાક્ષર ડાહ્યાભાઈ ધોળશાજી કૃત.

રાગ માઢ તાલ દાદરા.

તારૂં જીવતર જોતાં ખાય, ઓ હંસા નિંદ ના ગઈ,
તારૂ આયુષ્ય એળે જાય, ઓ હંસા નિંદ ના ગઈ. ટેક.
જોબન ધન જાશે જરૂર, ઉડે જેમ કપૂર,
ભગવત ભજ ભાવથી, શું હંસા ચાટે ધુળ. તારૂં૦ ૧
કાળે આવ્યો કાળજ ખાશે, મનમા જરી એ ચેત,
કાળ ઉંદરડો કરડે તારૂ ઉત્તમ આયુષ્ય ક્ષેત્ર તારૂં૦ ૨

પીડે છે પ્રાણ લોકોના.

(થવાનું ના થવાનું કહે નજુમી કોણ—એ રાહ)
પ્રપંચી પાપનાં પુતળા પીડે છે પ્રાણ લોકોના,
હૃદયના ક્રુર ને કાળા, પીડે છે પ્રાણ લોકોના ટેક,
બીછાવી જાળ મતલબની, ભલા બગલા બની બેસે,
દયાળુ નામ ધરનારા, પીડે છે પ્રાણ લોકોના ૧
પ્રથમ પૈસાથી મીત્રાઇ, ભલે હોય પુત્ર કે ભાઈ,
દગાબાજીથી ઠગનારા, પીડે છે પ્રાણ લોકોના. ૨

ગરજ વેળા ગરીબ ગોલા, ફસાવી કંઇક મનુષ્ય ભોળા,
સમય સાધી પટકનારા, પીડે છે પ્રાણુ લોકોના. ૩
ઇજારો સત્યનો રાખે, વચન મીથ્યા મુખે ભાખે,
અઘટતા ઘાટ ઘડનારા, પીડે છે પ્રાણુ લોકોના. ૪
હમેશાં સ્વાર્થને દેખે, ન્યાય અન્યાય ના લેખે,
દૈવથી નહીં ડરનારા, પીડે છે પ્રાણુ લોકોના. ૫
અહંપદમાં બની અંધા, કરે ઉંધા કંઇક ધંધા,
જગતને દોષ દેનારા, પીડે છે પ્રાણુ લોકોના. ૬
સુખી કોઇ અન્ય દેખાએ, જવાસા જેમ ખીજવાએ
બળીને આપ મરનારા, પીડે છે પ્રાણુ લોકોના. ૭
સત્યનો અંશ ના જેને, જગતની લાજ શું તેને,
ભુંડાપે ભાર ભરનારા, પીડે છે પ્રાણુ લોકોના. ૮
ઉચારે વેણુ મુખ ઝેરી, બનાવે વિશ્વને વેરી,
ન ધાર્યો પ્રાણુ તજનારા, પીડે છે પ્રાણુ લોકોના. ૯

(પ્રાણુ પ્રેમ પુષ્પમાળા.)

નહી મુક્તે નજર આતે.

(બીના પ્રભુ પાસ કે હોવે એ—રાગ)

યે દુનિયાકે તમાશેમેં. નહી મુક્તે નજર આતે,
બીના સમજે બીના સોચે. રૂપ દીવાને બન જાતે. યે ટેક.
બીછાકર જાલ મતલબકી, ડાર્ય જગ નાગડો ચલાતે.
બને સરદાર બડે હમગાર, આપ હુશીયાર, કહેલાતે. યે દુ. ૧
લીયા પરમાર્થકા ઝંડા, કરે ખરમાર્ગકી બાતેં,
બાહ્ય કછુ ઔર અંદર કુછ ઔર, અપના દોર દીખલાતે.
યે દુ. ૨
ન જાને આપની લાયાકતકો, ખામખાં શું બઢે જાતે.
બને નેતા બડે વેત્તા, આપ આલમકો બહેકાતે. યે દુ. ૩
બીના પુરૂષત્વ જ્ઞાનકા તત્વ, કોઈ નહી કામ બન આતે
કહાતે વો ન લાયક જો, જો સાલે જો ગુરૂ બાતેં. યે દુ. ૪,
પકડ હઠ દીપ અધે આપ, સબકો રાહ બતલાતે,
બે ચારે યું હી યું ચલતે, બડેમેં ગાળ ખીજવાને. યે દુ. ૫
(ગાન્ધી મગ ગુજરાતી)

હશે એવો વીરલ કોઈ!



ગજલ.

(બીના પ્રભુ પાસ કે દૂણે મેરા દીલ—એ રાગ)

દયા રાખે ગરીબો પર, હશે એવો વીરલ કોઈ?
સુણે જે વાત દુખીઆની, હશે એવો વીરલ કોઇ? ટેક.
કરે પાલન અનાથોનું, ચહે કલ્યાણ સહુ જનનું,
કરે નિર્મુળ દુઃખોનું, હશે એવો વીરલ કોઇ? દયા૦ ૧
પડે કોઈ મુશીબતમાં, વળી ઘેરાય આફતમાં;
બચાવે એ બધા ડરથી, હશે એવો વીરલ કોઇ? દયા૦ ૨
ન હોય માનનો ભૂખ્યો, ખુશામતથી રહે અળગો
નિરાભીમાની ને સાચો, હશે એવો વીરલ કોઇ? દયા૦ ૩
વ્યસનથી વેગળો રહીને, સદાચારી ગણાઇને,
બજાવે ધર્મનો ડંકો, હશે એવો વીરલ કોઇ? દયા૦ ૪
તજી સંસાર માયાને, કરી કુરબાન કાયાને,
સ્વામીની સેવ કરનારો, હશે એવો વીરલ કોઇ? દયા૦ ૫

પ્રાણુ પ્રેમ પુષ્પમાળા.

ચોવીસ તીર્થંકરનો કુટુંબ વિસ્તાર.

ગરબો.

રાગ—ગાઓ આનંદે સૌ આજના પ્રભુના મહીમાને—
(સારૂ સારૂરે સુરત શહેર, મુંબઈ અલબેલી—એ ઢાળ)
વીસ્તારૂં જૈન પરીવાર, આનંદ ધરી અંગે,
કરો પઠન ભવિક નરનાર, તનમન ઉમંગે.
ચોવીસ જૈનોનુ કુટુંબ વખાણું, ગ્રંથોના આધારે રે
સંતાન મોહમાયાતજી નીકળ્યા, વીહારે અણગારે
તન મન ઉમંગે ટેક

સાખી

બે પુત્રી રૂષભદેવને, ભરતાદિક સો પુત્ર,
સઘળા એ સંજમ ગ્રહી, મોક્ષ ગયા સુહુ સુત
અજીતનાથને પુત્ર નહી પ્રભુ, ત્રણ લોકના નેતારે,
પુત્રની ઇચ્છા મનથી કરી નહી, મોહ કરમને જીત્યા.
તન મન ઉમગે ૧

સાખી

સંભવ અભીનં સુમતી, તૃયને ત્રણ ત્રણ સુત,
તૃયો દશ તન પ્રભુ પદ્મને, રાજ્ય લીધા અદ્ભુત
સત્તર સુત સુત સુપાર્શ્વને જૈનને, ચંદ્રપ્રભુને અઢારરે,
સુબુદ્ધિનાથને ઓગણીસ પુત્રો, ભવદધી તારણહાર.
તન મન ઉમગે. ૨

સાખી

સીતલ શ્રેયાંસ બાર, નવ્વાણું વાસુ પુજય,
વિમળનાથને તન નહિ, કીધું કર્મથી યુદ્ધ.
અષ્ટ એંશી શ્રી અનંત પ્રભુને, ધર્મનાથનેઓ ગણીસરે,
ભવ સંસારે પાર પામીઆ, ત્રણ જગતના ઇશ.
તન મન ઉમંગે. ૩

સાખી

દોઢ ક્રોડ સુત શાન્તીજીન, ભુક્ત ભોગી ભગવંત,
ચક્રવૃતી પદ તજી વીભુ, પછી થયા અરિહંત.
દોઢ કરોડ સુત કુંથુનાથને, સવા કરોડ અરનાથરે,
ત્રણ તિર્થંકર હતાં ચક્રવૃતી, નથી આશ્ચર્ય વાત.
તન મન ઉમંગે. ૪

સાખી

મલ્લિ જીન કુંવારીકા, ભગવતી બ્રહ્મચર્ય વંત
મુની સુવ્રત સ્વામીને, એકાદશ ગુણવંત.
નમીનાથને સુત નહી બલીહારી, નેમકુમારરે,
તોરણથી રથ ફેરવી ચાલ્યા, ચડી ગયા ગીરનાર.
તન મન ઉમંગે. ૫

સાખી

સુતન પારશ સ્વામીને, મહાવિર પુત્ર એક,
કુલ સવાચાર કરોડને, ચારસે સપ્ત વશેક,
કુટુંબ વખાણે ભવદધી તરશે, પુન્ય ખજાણો પામેરે;
રત્નચંદ ભક્તિના બળમાં, પ્રભુચરણે શીરનામે.
તન મન ઉમંગે. ૬

તીર્થંકરોનું બળ

હરીગીત છંદ

બળવાન બાર પુરૂષ તણું બળ, બળદ એકમા જાણવું
નિર્માણ છે દશ બળદ બળ એક, ઘોડામા પરમાણવું
દ્વાદશ બળ ઘોડા તણું એક, ભેસમા સમાય છે
એક હાથી બળમા પાચસે, પાડાઓનુ મપાય છે ૧
એક સિહમાં બળ પાચ સેહ, ગજેન્દ્ર તણું જાણીએ
એવા મળે બેસેસ સીહ એક, અષ્ટાપદ બળ માનીએ
દશ લાખ અષ્ટાપદ તણું બળ, એક રામમા થાય છે
બે રામનુ બળ કૃષ્ણ શ્રી વસુ, દેવમાં અકાય છે ૧
બળ માપ બે વસુ દેવનું એક, ચક્રવતીંમા માનવુ
ભેગુ કરે ક્રોડ ચક્ર બળ એક, ઇદ્રમા લેખાય છે
કરોડ ઇદ્રનુ બળ મળે અરીહતનુ, વધી જાય છે ૩
અનતા ઇદ્રને ચક્રીઓનુ, બળ બધુ ભેગુ મળે
તીર્થંકરોના બળ તણી અક, લિત કોણ ગણના કળે
અનત બળના ધારીએ નીજ, શક્તિ ફોળવે ન કદી
રચી રત્ન ગ્રથ આધારથી, કલ્પિત આ કવિતા નથી. ૪

સમાપ્ત.

અગાઉથી પુસ્તક ખરીદનાર ગ્રહસ્થોના મુબારક નામ

—o—

૩૦૧ નેકનામદાર શ્રીમંત મહારાજા સાહેબ શ્રી વીજયદેવજી બહાદુર ધરમપુર

૨૫૧ નામદાર ઠાકોર સાહેબ જયવંતસિંહજી બહાદુર સાણંદ અને કોઠ સ્ટેટ

૨૦૧	શેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાળા	પાટણ
૧૦૧	શેઠ દેવકરણ મુલજી	,,
૧૦૧	શેઠ લલુભાઈ ગુલાબચંદ ઝવેરી (હાલ મુંબઈ)	વલસાડ
૧૦૧	,, રાયચંદભાઇ મોતીચંદની કું.	મુંબઇ
૧૦૧	લલુભાઇ કરમચંદ દલાલ	,,
૧૦૧	કેસરીચંદ ભાણાભાઈ	,,
૧૫૧	શેઠ માણેકલાલ બેચરદાસ ગાંધી	,,
૫૧	શેઠ વાડીલાલ પુનમચંદ રાધનપુરવાળા	,,
૫૧	શેઠ મોતીલાલ મુળજી ,,	,,
૫૧	શેઠ જીવાભાઈ પ્રતાપ ,,	,,
૫૧	શેઠ હરજીવનદાસ વાલજી ,,	,,
૫૧	શેઠ મેઘજીભાઇ થોભણ	,,
૫૧	શેઠ નગીનચંદ કપુરચંદ ઝવેરી	,,
૫૧	શેઠ પાનાચંદ માવજી [જેતપુર]	,,
૫૧	શેઠ બાલાભાઇ નાથાભાઈ રામપુરા	સુરત

૫૧	સેઠ હાલ્લાભાઇ ધનજી	સુરત
૫૧	શેઠ નેમચંદ નાથાભાઇ	,,
૫૧	શેઠ સારાભાઇ ભોગીલાલ ઝવેરી	
૪૧	શેઠ હીરાલાલ વાડીલાલ ઝવેરી	મુંબઇ
૨૫	શેઠ ચુનીલાલ વીરચંદ રાધનપુર	,,
૨૫	શેઠ ગીરધરલાલ તીકમલાલ રાધનપુર	,,
૨૫	શેઠ દલીચંદ વીરચંદ નવાપુરા	સુરત
૨૫	શેઠ નરસીહલાલ માણેકલાલ	મુંબઇ
૨૫	શેઠ છગનલાલ પરમાનંદ નાણાવટી	મુંબઈ
૨૫	શેઠ કંચનલાલ મામાવાળા	સુરત
૨૧	શેઠ મોતીલાલ નાનચંદ વિજાપુર	મુબઈ
૨૫	શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ ઝવેરી	
૧૫	શેઠ અમરતલાલ ગચચંદ ઝવેરી	,,
૧૫	શેઠ કકલભાઇ ભુધરભાઈ વકીલ રાધનપુર	,,
૨૫	શેઠ મોતીચંદ ગીરધર સોલીસીટર	,,
૨૫	શેઠ ગોવીંદજી ખુશાલ	,,
૨૫	શેઠ લલુભાઈ ભીખાભાઇ ચુનાવાલા	સુરત
૧૧	શેઠ હરગોવનદાસ હકમજીવનદાસ રાધનપુર	મુબાઈ
૧૧	ઝવેરી માણેચંદ પાનાચંદ	,,
૧૧	નગીનદાસ કરમચંદ	,
૧૧	બાબુ ધરમદાસ નાગરદાસ પાટણ	,,
૧૧	શેઠ લાલભાઈ મગનભાઇ અમદાવાદ	,,
૧૧	શેઠ રણછોડદાસ તેજાજી	સુરત

૧૦	ચોકસી માણેકચંદ ડાહયાભાઇ નવાપુરા	સુરત
૧૫	શેઠ કલ્યાણચંદ દેવચંદ	
૧૦	તીકમલાલ પાટણવાળા	મુંબાઈ
૧૧	શેઠ મગનલાલ મુળચંદ. નાનપરા	સુરત
૧૦	શેઠ રંગીલદાસ વૃજલાલ ખાંડવાળા	,,
૫	કાન્તીલાલ ભુખણદાસ પરીખ	,,
૫	મુકતીલાલ મણીલાલ રાધનપુરવાળા	મુંબાઈ
૫	ગોતમભાઇ લખમીચંદ	,,
૧૦	શેઠ મોતીલાલ ડાહવાભાઈ	,,
૧	રાયચંદ વાડીલાલ શાહ	ધિણોજ
૧	શેઠ નાથાભાઇ ઝવેરચંદ	જેતપુર–કાડી
૧	હુકમચંદજી જવાનમલજી	શીરોઇ
૧	અચરમલજી ખુબચંદજી	,,
૧	વરધીચંદજી માણેકચંદજી	,,
૧	સરેમલજી પુનમચંદજી	,,
૧	કુંદનલાલ રતનચંદજી	,,
૧	શા. કેશરીમલ કપુરચંદ	,,
૧	શા. નેનમલ દલીચંદજી	,,
૧	શા. હીરાજી આશાજી	સુરત
૩	રા. રા. જમશેદજી	,,

—o—

જૈનો જાગો ! ધર્મને ખાતર ! સ્વમાન સાચવો.

શ્રી શેત્રુંજયનો વીરહ.

રાગ લલીત.

વીરહ તીર્થનો ઉર વ્યાપીયો, પ્રબળ ભાવીએ કલેશ સ્થાપીયો,
સમય શોચતા ધૈર્ય જાય છે રદયમા ઘણો શોક થાય છે ૧
(ગરથ) લોભીયો રાજવી થયો, સરવ જૈનથી દ્રોહ આદર્યો,
કદી થયું નથી તે થઈ ગયું, તીરથ દ્વારને બધ રે કર્યું. ૨
અધિષ્ટ દેવતા સાહ્યતા કરો, સકળ સઘના દુખને હરો,
ધરમ લાજની વ્હારમા ચડો. તીરથ બધના દ્વાર ઉઘડો. ૩
સમય પ્રાચીને સૂરીઆ હતા, ધરમ સાચવી પુર્ણ રાખતા,
ધરમ આફતોને નીવારતા, ધરમ સકટો ગુરૂ ટાળતા. ૪
ઉર્જનીના સ્થળે પાર્શ્વ નીકળ્યા, સીદ્ધ દીવાકરે રાય બુઝવ્યા,
મુની પ્રભાકરા માનતુગજી, મુગલ રાજ્ય તો રે નમે ગીઝી ૫
અગ્રણ્ય સૂરીયો જૈનમા હતા, અણી પ્રસગમા મોખરે રે'તા,
સૂરી પદા હતા સીદ્ધી ધારકો, રહી ગયા અરે નામ સ્મારકો. ૬
ગમન તે થયા રે સીધીશ્વરા, વખત વહી ગયો કોઈ ન રહ્યા
સૂરીશ્રી હેમની કીર્તિ મહાલતી, વીજય ઘોષણા શ્રે ગ.જતી. ૭

પુર્ણીમા કરી રે અસાશ્યની રજની ચંદ્રની રે પ્રકાશતી
અમરીનો પડો રે વગાડીયો, અભયદાનનો સ્થંભ ઘાલીયો, ૮
ચલીત શું થયા તે આરાધનો, ગલીત થૈ ગયા ઈષ્ટ સાધનો
ધરમ જયોતની લુંટ થાય છે, સહન ઉરમાં કેમ થાય છે. ૯
વખત પ્રાચીને ગુરૂજી હતા, ધરમ રક્ષણે તે થતાં છતાં
વીર જનુનીના પુત્ર જાગશે, ધરમ માનની લાજ રાખશે. ૧૦
ગુંથણી ગ્રંથના સ્થાનમાં થશે, કનક શાહીથી નામ આંકશે
પદવી ધારકો નીંદને હરો, તીરથ રાજને આપનો કરો. ૧૧
પુજ્ય ચક્રેશ્વરી વિઘ્ન ટાળજો, ઉર અગ્રેસરોના ઉઘાડશો
જીનની જયોતિઓ જાગજો હવે, સંઘનો કીંકર (ભોગી) વીનવે. ૧૨

(કવી. ભોગીલાલ) પાટણવાળા.

શ્રી જૈન સ્વયંસેવક મંડળ અમદાવાદ.

